

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁRCIUS 7.

10. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A kálvinizmus a nemzeti törekvések szolgálatában.

(Folytatás.)

A történelem tanúsága szerint, a reformáció utáni korban, a nemzetek szabadságharcában majd mindenütt ott látjuk a kálvinizmust, a nemzeti törekvések sorompójában küzdeni. Németalföld bámulatra kizűző küzdelme a spanyol világ-birodalom ellen, a népszellemmel összeforrt kálvinizmus küzdelme volt egy idegen, a nemzeti vágyakat lerombolni induló egyházi és világi hatalommal szemben. Skóciában, a melyről elmondhatjuk, hogy sehol, mint ott, nem lőn a kálvinizmus annyira a nép szellemének ébresztője a nemzeti állam és a svájci egyházjogi eszmék egysége hozta létre azt az erőt, mely Anglia uralmát egy időben a nagy puritánus vezér alatt a skótok kezébe tette le. De a történelem bizonyítéka talán legnyomósabb éppen hazánkban, a hol szintén a belső összefüggés a kálvinizmus és a nemzeti érdekek közt eredményezte, hogy valahányszor ez utóbbi tagadásba vétetett, annak harcias, ellenzésre hajló szelleme kész volt, karddal is kifejezést adni tiltakozásának. Azon benső viszonynak, hogy a kálvinista egyházak jogi intézményeikben az állam szervezetét igyekeznek visszatükrözni, számíthatjuk be a nép jogi életére azon áldásos befolyást, a melynél fogva soha sem állhat elő a jogtudatban dualisztikus meg hasonlás. A kath. egyház bámulatos szervezetével maig is az abszolútizmust s annak következményeit tárja olyan nemzetek elé, a melyek már alkotmányos államszervezet légkörében élnek. Ez által folyamatosan ellentéteket támaszt, s a jogfejlést rendes útjából gyakran kizökkenti. Oly államban, hol a kálvini egyház uralkodó, a nemzeti jogtudat e háborgatásnak nincs kitéve, sőt élvezi azon nevezetes előnyt, hogy az egyház, esetleg fejlettebb s tisztább ala-

pokra fektetett jogi elveivel, fokozott mértékben segíti az elmaradt állami jogélet fejlődését is. Erre nézve elég rámutatnunk arra, hogy Genf volt szülőanyja az ujkori képviseleti állam-szervezetnek, mely a katholicizmus abszolútizmusát legyőzve, még a kath. népek államaiban is érvényre emelkedett.

Az a jogtörténeti jelenség ismételte itt magát, a melyet a népvándorlást követő századok mutatnak föl a kijegecesedő államok életében. Midőn a keresztyénségnek a betóduló nyers tömegeket sikerült megfékezni, a barbárság megüledni kezdő áramlatai, fejlődő állami és társadalmi életüket, az egyház magasabb jogelvi hatása alatt szabályozták, a melyek ismét a nagy fejlettségű római jog alakjait tükrözték vissza. Éppen ugy váltak alapjaivá a kálvini egyház-szervezet jogelvei, melyek az igaznak és jogosnak a népek kebelében élő képével sokkal inkább megegyeztek, mint bármely más egyház, vagy állam jogrendszere, egy egész ujonnan keletkező világ, Amerika állami és jogi életének, a mely a reformációt követő században éppen olyan államalakulásokat mutat, melyet a népvándorlás lezajlása után még ki nem jegecesedett nemzeti és állami életben láthatunk.

A mi a régi, konzervatív államokat illeti, a svájci egyházi jogrendszer, a mennyiben szervezetük nemzet-ellenes célokat szolgáltak, ezekkel is megkezdte a harcot, a melyet folytatni, nem szűnt meg mindaddig, míg a nemzeti élet fejlődésének útját álló bástyákat le nem döntögette, s nem teremtett egy új, tisztán nemzeti alapokra fektetett, a népi jogtudatot visszatükröző államszervezetet.

A kálvini egyház-szervezetnek a nemzeti állami érdekében folytatott küzdelme sehol sem oly szembe tűnő, mint a legkifejlettebb államban, melyben a protestántizmus jutott uralomra: Ang-

gliában. Mig a katolikusnak maradt államokban a fejedelmi abszolútizmus teljesen kifejlődik, s magáévá teszi pl. a „nap“ király-uralmában az államot; és a német reformáció által meghódított részekben a hierarkhia haalmán a kormány, nemesség és egy új prot. hierarkhia osztozik. addig a genfi alkotmány, a hol csak megvethette lábát, előkészítette a nép egyenlő részvételét az államügyek terén. Mihelyt e jogi elvek bejutnak az angol nép tudatába, azonnal megkezdik az oppozíciót a Stuártok kényuri törekvése s a „magas egyház“ arisztokratizmusa ellen. A bibliás hadvezér, midőn independens táborával, a mely kezdetben csak vallási türelméért harcolt, a vallási és demokratikus mozgalmat diadalra juttatja, megmentőjévé lesz egy nagy elvnek, mely nélkül a nemzet-állam fenállása nincs biztosítva: a népképviselő, a parlamentarizmus elvének. Franciaországban, minden üldözés dacára, mély gyökeret vert a Kálvin reformációja, mely a külfölddel szemben, mindig egységet képező nagy vezérállamban benső szakadást és borzasztó küzdelmeket támasztott. De hiba volna, ezekben csak vallási eszmék harcát látni a régi hit ellenében. A régi hit ez államban már rég le van rombolva, inkább a renaissance az, mely ellenszegül a reformációnak. De a nagy vizsályt még sem ez idézte föl, hanem két államkormányzati elv ellentéte. Mint a többi államokban, úgy itt is elválaszthatatlan a kapcsolat. A francia kálvinisták harca, kiválóan a Genfben született jogrendszer küzdelme az udvar törekvései ellen. Ez utóbbi helyét később a szent liga váltja fel, de akkor is a liga s a Hugonotok neve alatt, a két veséngő vallás-szervezet ellentéte rejlik.

Bitay Béla.

(Vége következik.)

Óvás,

gr. Csáky közokt. miniszter német-nyelvi rendelete ellen.

(Folytatás)

Mint hogy a törvény világosan beszél, éppen azért, egyelőre nem is akarjuk elhinni azt, hogy a közokt.-ügyi miniszter ezen rendeletét a magyarországi ev. ref. egyházkerületekhez is elküldje; de, ha mégis megtörténnék és megkísértené őseink által annyi könnyel és vérrel szerzett jogaink utolsó foszlányainak konfiskálását és oly nagy áldozatok árán fentartott magyar ref. gymnasiumokra is rá akarná erőszakolni germanizáló rendeletét, azon iskolákra, melyek a magyar nyelv és kultúra védő-

bástyái voltak még a legváltagosabb időben is: akkor nekünk ezen rendelettel, mint veszedelmes precedenssel szemben, komoly teendőink lesznek; akkor a magyar Sionnak, mint egy embernek, kell talpra állan és a leg-erélyesebb módon tiltakozni az olyan hallatlan merénylet ellen, minőt még az abszolútizmus korszakában is sikertelenül kísérelt meg Thun.

Az erélyes tiltakozást prot. tradícióink is szent kötelességünké teszik, mert habár sok szomorú csapást lehetne felhozni, melyek a magyar nemzetet évszázak során érték, de azok közt egy sem volt lesújtóbb és fájdalmasabb, mint a midőn nemzeti nyelvünk és önkormányzati jogaink ellen követtek el attentatumot. Hiszen, a magyar protestans iskolákat dicső őseink legfőbbképpen a magyar faj és a magyar nyelv fentartására alapították, kik még sirjokból is feltámadnának és átkot sujtának fejünkhez, ha most elég vakok volnánk, nem látni a fenyegető veszélyt; ha elég meggondolatlanok volnánk, autonómiánk utolsó maradványát is zsákmányul dobni a nemzeti nyelvünkre olalkodó felsőbb hatalomnak; ha elkorcsosulásunkban elég tehetetlenek volnánk, eltérni ezt a csapást is.

Pedig, ha nem vigyáznak a mi szemeink szüntelen, a fenyegető veszély gyorsan fog fejünkre zúdulni. Mert fájdalommal telik el lelkünk, ha arra gondolunk, hogy a mely rendeletet Thun Leó az önkényuralom korszakában, az ötvenes években, hasztalan akart ráerőszakolni magyar református iskoláinkra, mert nem akadt becsületes, és jó érzelmű magyar ember, ki azt végrehajtsa: azt most a magyar kormány keresztül erőszakolhatja, mert most a nemzet fiai között lehet kapni olyanokat, kik a nagyságos titulust és a hatalmat többre becsülik édes anyanyelvünk felvirágzásánál, vagy mint a magyar faj fenmaradását és a haza jólétét.

De nem csak törvénytelen és jogtalan a németnyelvi rendelet, hanem a magyar nemzet fiaira nézve kibeszélhetetlenül méltánytalan és lealázó is.

Hiszen, a magyar közoktatási kormányának az volna első sorban szent kötelessége és legnemesebb elhivatása, hogy a nemzeti önérték emelésére hasson, a hazafias érzületet ápolja, megvédje; és arra kellene törekedni, hogy a magyar iskolákban a haza jövő reményének, a tanuló ifjuságnak szíve fogékonytá tétessék a nemzeti tradíciók és a jogosult aspirációk iránt; hogy a törül metszett és önálló magyar kulturális szellem terjedjen úgy az iskolák falain belül, mint kívül, a társadalomban is. Eddig ismerte és teljesítette is ezen kötelességét; de most fájdalommal kell kételkednünk intenciójában, mert a rendelet, mint írott okmány, jogosít fel a kételkedésre és kelt bizalmatlanságot. Kételkednünk kell, mert a magyar közoktatási miniszter ur nyíltan kimondotta az országgyűlésen, hogy igazán mivel magyar embert nem is tud gondolni, a német nyelv tudása, illetve, beszélése nélkül. Ez a szent valló, programmszerű nyilatkozat ébresztő szózat, mely ama meggyőződésünk kimondására készlet: hogy tévelyeg a közoktatási

kormány és hogy legalább is gyöngeségre mutat az, ha bármi ok miatt, a német nyelvet iskoláinkra akarja ráerőszakolni, mert ez a nemzeti nyelv és kultúra rovására esik mindég és a nemzeti önérzet csökkenését fogja előidézni.

Hiszen, nem azért botránkozunk mi meg a németnyelvi rendeletben. mintha félünk kellene kivált a tisztán magyar ajkú vidékeken fiaink elnémetesedésétől.

Oh, nem! Hanem. az fáj jobb érzésű honpolgárnak és kivált a szegény szülőknél, mert előre láthatják, hogy a fennálló rendszer mellett, ha még ez a rendelet is életbe lép, gyermekeinket nem csak a magyar állam, hanem még az őseink által alapított, s az utódok nehéz küzdelmei és tetemes áldozatai árán fentartott felekezeti gymnasiumokból is ki fogják szorítani, mert a germanizáló miniszteri rendelet értelmében, az állam hatalmaskodni amugy is szerető és tulkapásokra könnyen hajlandó közegei, a tanárok legjobb akarata mellett is, meg fogják őket buktatni s így fiaink jövőben is, az évszázak óta oly méltán gyűlölt német nyelvnek esnek áldozatul.

Valóban, abban fog legelőbb és legijesztőbb alakban feltűnni a németnyelvi rendelet elszomorító hatása, hogy nem sok idő múlva, a hatalom, a befolyás és így a sokat szenvedett magyar nemzet sorsa nem azok kezébe lesz letéve, kik ismereteiket és műveltségüket édes anyanyelvünken szerzik meg. hanem ismét azokéba kerül, kik elég szerencsések lesznek, német dajkától hallani az első szót; kik német szellemben neveltetnek; kiknek németes lesz szívök minden dobbanása, lelkök minden gondolata, egyszóval, kiknek egész valójuk elnémetesedik. A magyar köznemes, vagy éppen földmivelő ember gyermekének pedig vagy a kasza és a kapa mellett kell maradni, vagy féluton elbukván, tanulói pályáját félbe kell szakítani és nyomorult proletariussá válni.

De, hiszen. a magyar nyelv mellőzésére, vagy éppen elnyomására senki se gondolt, mondják talán a rendelet bölcs szerszői, mert itt csupán arról van szó, hogy a német nyelv tanításának a tantervekben és az utasításokban kitűzött célja a valóságban el is éressék, mondja a miniszteri rendelet. Szépen kigondolt kelepce, pompásan elkészített lépvessző, melyre ha rászáll az együgyű magyar, most talán még bajosabb lesz szabadulnia, mint ezelőtt egy századdal, vagy mint a gr. Széchenyi által kezdeményezett reform korszak kezdetén.

Miért tagadnók, hogy mi a hazafiság és a pedagogia közé nem akarunk khinai falat emelni. Sőt, büszke önérzettel hivatkozunk arra, hogy a magyar prot. iskolákban a nevelés mindig hazafias szellemű volt és éppen ez az irányzat óvta meg attól, hogy olyan kozmopolitákat adjon az életnek, kiknek elve: „ubi bene, ibi patri.”

Ám, a magyar nemzetet évszázak története és elrettentő példák tanították meg arra, hogy óvatos legyen és féltékenyen őrizze nemzeti nyelvét.

Ezelőtt egy századdal is éppen így kezdődött az akció és éppen ilyen kerülő úton édesgették Bécsbe a

magyar urakat, kiket törbe ejteni volt legfőbb céljuk, legnagyobb gyönyörűségük. Nekünk elég okunk van, félni nemzeti nyelvünket és kulturánkat sőt, most sokkal több félni valónk van, mert többet veszíthetünk, mint ezelőtt egy századdal.

És ugyan. ki volna oly naiv, hogy még most se eszméljen s ne vessen számot komolyan az adott viszonyokkal?

Igaz, hogy a miniszteri rendelet positive mit sem árt a magyar-nyelv ügyének. De hiszen, éppen itt látszik ki a rendelet lólába és csak egy kissé kell a dolgot behatóbban tekintenünk, hogy felismerjük az álarc alá rejtőzött páncélos labancot. Lebbentsük fel, tehát, a fátyolt, nézzünk szeme közé a rendeletnek és világosítsuk meg azt pedagógiai és didaktikai nézőpontból is, és végül, számoljunk konszekvenciáival.

Mi a rendeletet nevelés- és oktatástani nézőpontból oktalannak, helytelennek és megbotránkoztatónak; konzekvenciáiban pedig a legveszedelmesebb precedensnek tartjuk. Ugyanis, a miniszter ur fölhívja közegeit, hogy utasítsák „a gymnasiumok tanártestületeit még arra is, hogy speciális helyi viszonyaikat a jelzett szempontból minél előbb alapos tanulmány tárgyává tegyék s a szükséghez képest, egy némely osztályban a német-nyelv óráinak esetleges szaporításáról, és pedig azon tantárgyak rovására, a hol az óra-élvételt a részletek megszorítása megengedi, a fennálló szabályok értelmében, helyi viszonyaik keretében, gondoskodjanak.

E szerint, tehát, kivált a magyar vidékek tanintézetek tanár testületei, mert nekik szól a lecke, az egyes osztályok németnyelvi óraszámát kénytelenek lesznek emelni. De, hogyan? Mert, a heti átlagos óraszámot szaporítani, nemcsak pedagógiai oktalanság, hanem fizikai lehetetlenség volna, a midőn most is általános és nagyon is jogosult a túltérhelés miatt való panasz.

Ezen az úton, tehát, a miniszter ur kívánságát teljesíteni, nem lehet és így más expediensre kell gondolni. A miniszteri rendelet, zárjel között, erre is megadja az utasítást, a midőn ily szavakkal vezet a dolog nyitjára: „szaporítani kell az óraszámot és pedig azon tantárgyak rovására, a hol az óra-élvételt a részletek megszorítása megengedi.”

De hát, melyik legyen az a tantárgy, hol az óra-élvételt a részletek megszorítása megengedi? Talán, a latin, vagy a görög? Hiszen, most is általános a panasz, hogy a klasszikai nyelvekben sincs kellő előhaladás és különben is, az többé vita tárgya se lehet, hogy a human irányu gymnasiumi nevelés és oktatás éppen a két ó-klasszikai nyelv és irodalom tanulmányozásán épül fel. A ki ezt bántaná, az a fundamentumot támadná meg. A természettudományok és a mathesis számára pedig a gymnasiumi tanterv így is elég szűk marokkal mért az időből.

Nyilvánvaló, tehát, hogy a magyar vidékeken, első sorban, a magyar nyelvi órákból kell és lehet elvenni, hogy a némettel könnyebben boldoguljunk. És

ime, most ugrik ki a nyúl a bokorból, mert itt tűnik ki a rendelet lólába! És, vajjon, ez esetben aztán rendben lesz a dolog és el lesz érve a cél, hogy a magyar fiúk a gymnasiumokban megtanuljanak németül beszélni?

Ugyan, ki volna oly naiv és balgatag, hogy ezt elhiggyje? Hiszen, az önkényuralom alatt, az ötvenes években, felsőbb rendelet szerint, már a 2-ik elemi osztályban tanítani kezdték a németnyelvet és véges-végig tanították az egész gymnasiumi tanfolyamon s mégis, ki meri azt mondani, azon korszak még élő nemzedékének tagjai közül, hogy ő megtanult a magyar gymnasiumban németül folyékonyan beszélni? Pedig, akkor az iskolán kívül az életben is több alkalom nyílt német szót hallani, mert a hivatali helyiségek küszöbein belül rendszeresen ezt a nyelvet használták és a társadalmi élet is el volt árasztva pléhgalléros Bach-huszárok özönétől

Világos, tehát, hogy az óraszám-emelésnek nem lesz sikere. Úgy de, a ki A-t mond, annak aztán B-t is kell mondani.

Ha a magyar közoktatás ügyét intéző körök azt hiszik, hogy ilyen úton is célt lehet érni: akkor logikai következeatlenség szerint, pár év múlva, jönni fog egy újabb miniszteri ukáz, mely a németnyelvre nézve a további óraszám-emelést fogja sürgetni.

És akkor ismét el kell venni valamelyik tantárgy heti óraszámából, a német kedvéért. Mi lesz természetesebb, minthogy a nemzeti történelemből fognak elcsippenteni ismét egy keveset, később pedig éppen azt fogják elrendelni, hogy a német nyelven kívül, még a történelmet is, mint elbeszélő tantárgyat, németül kell tanítani, nem másért, csupán a németnyelven-beszélés kedvéért. Ez lesz a második lépés.

És a cél, hogy a magyar gymnasiumokban németül beszéljenek, még akkor se lesz elérve; hanem el lesz érve az, hogy a magyar tanuló ifjúság elhanyagolja saját nemzeti nyelvét és elfelejti saját nemzete történelmét. És a lesben ólálkodóknak éppen az a céljuk, melyet nyíltan bevallani, nincs ugyan bátorságuk de melvet kerülő úton éppen úgy elérhetőnek vélnek ma, mint ezelőtt száz esztendővel.

Protestans.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, febr. 24. 25. 26.

(Vége.)

A bukovinai Andrásfalva, ref. egyházköztség, a múlt év derekán, Láng Károly, korábbi romániai miszszionariusunk s utóbb andrásfalvi papunk eltávoztával megürült papi állomásának betöltését kérvén főt. püspök aától, az Ig. Tanács. a szabályszerű körözés lejártával s püspök aa. ajánlatára, Bedeházi János kidei pap aát. nevezte ki ez állomásra. A midőn, azonban, Bedeházi János aa. éppen elutazandó volt új állomására, érkezett a hír, hogy az andrásfalvi egyházköztség Kecskeméthy Lajos hajdu-

nánási segédlelkészt választotta meg papjává s utóbb a hivatalos értesítés mind arról, hogy az ausztriai protestáns egyházi főhatóság Andrásfalva új ref. papjakint megerősítette őt, mind arról, hogy főt. Révész Balint püspök aa. egyházkerülete kebeléből kibocsátotta nevezett Kecskeméthy Lajos aát. Bedeházi J. aa., tehát, útasított, hogy várja be a kérdés kifejlését, az adatok beszerzése után pedig kitünt, hogy Ausztria protestans egyházszervezeti rendszerében az andrásfalvi ref. egyházköztség a radauci prot. esperesség, a lemergi ágostai superintendens és a bécsi cs. kir. prot. konsistorium kormányzati főhatósága alatt áll, az 1866. évi Reichsgesetz értelmében. Ezzel szemben tény, hogy az andrásfalvi első ref. papot, t. Miskolci István uramat, e száz elején, Abacs János erdélyi ref. püspök küldte ki a hivek kértére s hogy az utóbbi, u. n. csángó-telepítés alkalmával a Tomka K. papjukkal hazavándorlottak után Andrásfalván maradt, hivek számára s Szász Domokos éppen ott járt püspökünk ajánlatára, ismét egyházkerületünk egy papját, Láng Károly romániai missionariusunkat nyerték az andrásfalvi hivek papjukul, s ennek távoztával, ismét innen kérték papot. sőt egy küldöttségük útján meg is sürgették püspök aánál a papküldést. Most, utólag, azonban, kiderült, hogy Láng Károly, a püspökünk elnöklete alatt letolyt papválasztó gyűlés után, a bécsi konsistorium megerősítését is kieszközölte s ez úton nyerte meg az andrásfalvi ref. egyház papja számára az Ausztria költségvetésében megállapított törvényes 250 frt évi állam-segélyt élvezve, egyszersmind, minderről bölcsen hallgatva, a mi egyházkerületünk segélyét is. Sőt ma már egészen valószínű az is, hogy ugyanez a Láng Károly volt az, a ki andrásfalvi állomásáról a tiszántuli egyházkerületbe költözve, Kecskeméthy Lajos aát a bécsi cs. kir. konsistorium útján való pályázásra kioktatta. Ezek szerint, csakugyan tény, hogy az andrásfalvi ref. egyházköztség egyházkormányzatilag, Ausztria törvényes szervezetéhez képest, nem egyházkerületünk főhatósága alá tartozik, s hogy az ottan nélkülözhetetlen államsegély (a papé 250 frt, a tanítóé 150 frt) az ausztriai kötelékben való maradáshoz van kötve; de a most beszerzett adatok szerint, tény az is, hogy az osztrák egyházi kormányzat nyelve német, hogy az ottani ref. papnak anynyira kell tudnia a német nyelvet, hogy az anyakönyveket, gyűlési jegyzőkönyveket s a felsőbbség iránti hivatalos levelezést németül vezethesse, mihez képest nagyon is lehet tartani tőle, hogy a szerencsétlen csángó hűhó által elbolondított egyházköztség még helytt maradt, s csekély számra olvadt hivei idővel ki fognak vetközni nemzetiségökből. Épen ezért, Ig. Tanácsunk meghajolva a törvényes tények előtt, belenyugszik a papválasztás jelzett eredményébe, de a magyarság érdekében főn kívánja tartani ez egyházközséggel jövőre is a vallás-erkölcsi kapcsolatot s miután az ottani magyar hivek számára csakis az egyetemes magyar ref. egyház valamelyik egyházkerülete kvalifikálhat jövőre is papot, az egyetemes konvent útján fejti föl e helyzetet a m. kir. vallás- és

közoktatásügyi kormány előtt, a melylyel már korábban érintkezésbe léptünk, a 6000 frtos Bukovinszky-alapítvány javadalmainak adományozása ügyében, s a mely alapítvány kezelésének átengedését nem csak Ig. Tanácsunk és a Csángó-magyar egyesület, hanem az osztrák vallás-ügyi miniszterium is kérte már kultus miniszterünktől. a ki, remélhető, legalább az alapítvány révén, igyekezni fog Andrásfalva magyarságának támogatásában fölhasználni egyházkerületünk készségesen fölajált erkölcs-vallási szolgálatait.

A m.-madarasi egyházközség igen jóratörő és erőteljes rajt bocsátva ki Fekete-praediumra, ott az egyházi élet is örvendetes lendületet vett, úgy, hogy már külön felekezeti iskola felállításáról is kelle gondoskodni. E célra s az iskola főtartására is legalkalmasabb módnak mutatkozik, hogy a Pataki-Ágotha jelentékeny egyházi és iskolai alapítvány fekvőinek egy része használtassék föl, a nevezett alapítvány amugy is a marosvásárhelyi kollegium és a m.-madarasi egyház javára szolgálván, a kollegium kezelése alatt s a fekvők tőkésített hasznobéréinek 30,000 frt alapra emelkedésével, a jövedelmek a kollegiumé, az egyházközség papja és iskolája között levén megosztandók, a tetei filia szintén a madarasi anyaegyház kiegészítő része levén. A kérés, tehát, a melylyel az anyaegyház a vásárhelyi kollegiumhoz s ennek útján Ig. Tanácsunkhoz fordult, oda ment ki, hogy az alapítvány földjeinek a telep egy alkalmas. központi helyére beszőgellő 10 holdnyi földje bocsáttassék át ez iskola örök használatába egy darab arany évi hér lefizetése ellenében. A kollegium kijelenti, hogy az alapítvány szellemének megfelelő e szent cél valóstításához beleegyezésével készségesen járul, de hivatkozva az alapító levél ama határozmányára, hogy a fekvők a 30,000 frtos alap előálltáig s azontul is hasznobér útján jövedelmeztetendők, az 1 arany jelképes hérnek 60 – 65 frtra emelését kívánja, a többi hasznobérek mértékének megfelelően. Az Ig. Tanács, tehát, az ügyletet ez értelemben hagyja helybe, az évi 60 frtnyi hér ez összegben arra az időre állapittatván meg, míg az alap az alapító levél szerint kinötte lesz magát.

A bethleni egyházközség papi és kántori közmun-káját e célra gyűjtött 1521 frtjának kamatjával meg akarván váltani, Ig. Tanácsunk megadja az engedélyt 57 frt 50 kr erejéig, a jövedelem-többlet továbbra is tőkésítendő levén.

A m.-decsei s volt harói tanító, előbbi állomásán fönmaradt hér hátrálékaira és nyugdíj-illetékeivel való tartozására hivatkozva, új állomásával járó áll. segélyének egész évi összegét kéri ki egyszerre, mit Ig. Tanácsunk az alatt a feltétel alatt teljesít, ha kötelezi magát, hogy ez állomást ez év letelte előtt el nem hagyja.

Páll Sándor, nyugalomba lépett kir. tankerületi főigazgató, távozásával, szívélyes bucsút mond ig. taná-

csunknak is, megköszönve az egyházkerület tanintézetei s hatóságunk részéről hivataloskodása körében tapasztalt előzékenységet Ig. Tanácsunk meleg elismeréssel viszonozza a búcsut s tanintézeteink nevében is megköszöni a távozó mindig tanusított jóakarátát.

A m.-földvári egyházközség papi és kántori szálmáskepéjét, e célra gyűjtött tőkéje és alapított magtára jövedelméből meg akarja váltani s az egyházmegye ajánlja a terv megerősítését. E szerint, 1890. elején a pénztőke 4042 frt, a magtár évi jövedelme pedig 31¼ hl. lesz, a miből a pap 189 frt 36 kr-ra becsült járandósága évi 200 frttal s a kántori évi 17¼ hl. maggal lenne megváltandó, az évi jövedelmek fölöslege továbbra is tőkésítettén. Az Ig. Tanács a tervet, 1890. elejétől kezdve, utólagos negyedévi részletekkel, olykép hagyja helybe, hogy az új és a beköltözendő tagok is járuljanak az alaphoz a megszabott díjjal, illetőleg, kétszeresével, a kántori járandóságra nézve, pedig, kimondván, hogy, ha a magtár kamataiból a megállapított mennyiség ki nem telnék, a hívek kötelesek, a hiányt kepejükkel pótolni, a 14 hre számított évi fölösleg mindig pénzüil levén tőkésítendő s 10 év multán, az egész megváltás ügye új tárgyalás alá levén veendő.

A számvevő a s.-szl-györgyi egyházközség 1884. évtől 1886-ig. még a volt számvevő által felülvizsgált s több pontjában kifogásolt számadásait, az időközben beérkezett feleletekkel összevetve, új vizsgálat alá vette, de kitűnven, hogy az egyházközség és az időközben változott számadók a vett útasításoknak maig sem tettek eleget. Ig. Tanácsunk a korább tett felhívások ismétlésével, újabb kiegészítéseket rendel el, bekérve az új pénztárnok transpositionale instrumentumát, valamint arra nézve a jelentést is, hogy a kepeváltó magtárt ki kezeli?

A tejérdi egyházközség az utóbbi 5 év alatt nem fizetvén meg tanítói nyugdíj-illetékét, utasittatik e hátráléka elengedése iránti folyamadásra és az illetéknek jövőben pontos fizetésére.

A m.-vásárhelyi egyházközség malomárkának part-erődítése, a szakelődő felülvizsgálata alapján, helybehagyatik ugyan, rosszalja, azonban, Ig. Tanácsunk, hogy a végzett munkát előlegesen nem terjesztették engedélyezés alá.

Főt. püspök aa., a vett fölkérés nyomán, jelenti, hogy a Szakács István kolozs-kalotai volt esperes lemondása ügyében a helyettesítésre nézve érintkezésbe tevén magát Ignác Károly. egyházmegyei főjegyző aával, ez utóbbi nemcsak a törvényes helyettesesség, hanem a főjegyzőség alól is fölmentését kérte. Püspök aa. jelenti, tehát, hogy a törvény szerint, Deézsi Gyula direktor aát hivta föl az esperes helyettesítésére, mit az Ig. Tanács tudásul vesz

T Á R C A.

A n.-enyedi kollegium történetéhez,

Kurátorok utasítása 1717-ből.

[In Paribus]

(Folytatás.)

6-to. Az Interesek perceptiójára mikor az Udvarbíró vagj maga megjen el, vagj mást küld, mindenkor valamelyik Curator és Rector pecsétes Assignatiojával menjen, vagj küldgjön. De a' ki a' pénzt levallja. és quietantiát ad, magának is pro testimonio hozzon a Debitortól Contraquietantiát, melljet in originali exhibealljon a Curatornak, hogj aból kitessek, mennyit levallt s nem többet. Az pénz erogaltassék a' Curator commissiojával az Udvarbíró keze alól. azt hozzá tevén, hogj ha mikor vagj Praeceptoroknak, vagj Alumnusoknak fizet. hirt adgjon az Udvarbíró a Rectornak, hogj ha ki közülök privatiot érdemel, büntethessék. Ellenben

7-mo. Az Professorok, Praeceptorok Salariumit a' Collegium pénz fundusiból sustentalandó rendes Alumniakat debito tempore ki is szolgáltatassék az Udvarbíró által a' Curatorok: restantiául sokra felgyülni éppen ne engedgják, ha a' Debitorok protelálnák az Interesuek administratioit, procedalljanak ellenek ugj, a' mint rendi, és a' mely serénységgel procedálnának, ha tulajdon magoké volna. Ezt az adósságra való gondviselést, a' rendes Intereseknek administráltatását, viszont egyjarányu hatalommal, egymás hirivel, megértésével procurállják, és mindenik Curator feljegyezze magának, mikor, hová s mennyiről assignált. mennyit hoztanak, hová disponálták, hogj a' szerint légjen effectuma a' negyedik punctumnak.

8-vo. Sok kárát tapasztalta a Collegium abban is, hogj gjakrabban a' külső tisztei Enjedi emberekből tétettek, kik a' városi rokonságoknak kedvezvén, sőt nem is mervén a' Várossal holmi dolgokban keménjkedni, öszve ágáskodni, elszenvedték idegenedni a' Collegiumtól feles földeket, erdöket, etc. Reá vigjázsanak azért a Curatorok, hogj soha se egjszer, se mászszor tisztnak városi embert ne tegjenek, hanem erőss reversalisos idegent. Sőt azután is cirkáltatván szüntelen, ha nem conniveálé Collegium kárával valamiben a' városiakkal. Ennek felette igazán szorgalmatosan vegjék írásban. ha mit vagj hallomásból, annál inkább ex vivis testibus, aut literalibus instrumentis észre vennének; ugj az Enjedi kastélybeli kamara is, hogj az elfoljt esztendők alatt valamiben csak talp alattnyi jussa is elidegenedett volna a' Collegiumtól. És edgjező értelemmel, akarattal a' dolgoknak bajoknak magok közt igaz felosztásával istenhez, vallásokhoz tartozó hűséggel restituáltatni munkálodgják. tudván azt. hogj az isteni szolgáltnak jutalmát megleglik az istennél; de a' munkátlan, annál inkább hűségtelen szolga megszégjenül mind isten s mind világ előtt.

9-no. A Collegium jószágán, ugj a szinte pusztuló Szilágyi jószágon ollj vigjázással légjen a' Curatorok szemek, hogj a' mód nélkül való szolgálattal ne pusztulljon, annak jövedelme más ususára ne fordittassék, a' tisztei véle ne töltözödjenek; se különös oeconomiaival, se felettébb való

birságlásokkal, ajándékkal, honorarium s több effélék vételével ne terhelljék, hanem magok fizetésével megelégedvén, a' Collegium jószágát éppen csak a' Collegium oeconomiajára tarcsák. az vármegyebeli vice tisztektől is oltalmazsák, ha angariálnák, a' M. Fő tisztnak halogatás nélkül megpanaszollják; valamiben lehet, nevelljék, öregbítsék, többítsék. Ha fugitivusi volnának, reducaltassák, egj szóval mint magok szemek fényét ugj őrizzék.

10-mo. A Collegium számára járandó Dézma mind Aratásnak, mind Szüretnek idején hiven és igazán szedettesék be a' Collegium tiszteitől. Sőt a Majorság, búza s egjéb gabona felarattatásakor is, ugj az Majorság szőlő szedésekor, ugj végre mindenféle gabonának szóratásakor is requirallja az Udvarbíró a Scholae Rector, és a' bocsásson ki vagj egj Juratust, ujabban megesketvén, hogj a' Majorság bor, búza bekelesekor ott legyen és maga is számlállja. Ott léte s számlálása nem az Udvarbíróval való altercatoria, haszontalan ujj buzásra vergálván, hanem arra, hogj sine dolo et fraude mennjen be a Collegium számára a' mi övé, és mind azokról fide mediante adgjon testimonialist az Udvarbírónak, hogj affélekkel adgjon számot.

11-mo. Ha kiknél még Collegium adósságit latitálni subolfaciallnák, azt szorgalmatosan inquisitiokkal, tudakozásokkal minden utakon, módokon investigállják, és ha mi bizonság napfényre jó, prosequállják annak idejében, mikor a' többekről való annualis ratiot beadgják a' Consistoriumnak, ez illjeket reportállják.

12-mo. A' Collegium Jószágiról való leveleknek az Archivumban megmaradni szükséges levén, ugj magoknál az Curatoroknál is igaz párban állani kívántatnak, azért jó volna ujabban a' mely levelek a' Captalanba vadnak, azokat onnét kivenni a Curatorok: a' melljek ott nincsenek, táblán transmutaltatni: ugj az egjéb adós levelekkel edgjt a' Collegiumnak minden Literale Instrumentumit egj ládában tenni, akár a Collegium Thecajában, akár más securus helljen két zár alatt (edgjik kulcsa a' Curatoroknál állván, másik a Rectornál) tartani, a' Curatoroknál ezekről Registrom is levén. hogj a mikor meljikke leszsz szükség, a' szerint vehessék elő.

13-tio. Az Felsőbb Academiákon levő Alumniákra ollj szép rendel viselljenek gondot a' Curatorok. azon Academiákban levő Professorokkal is edgjeséget tartván, hogj a' rendetlenség miá az Alumniáknak némeljkor üressen való maradások, vagj edgjik Deáknak a' másokra erőszakos számlása miá zürzavar ne legyen: annál inkább az olljanokért ne tollallják az Alumniákbéli beneficiumot. Azért a' Curatorok a' Scholae Rectorral írásban tartván, melljik Alumniára mikor szállott a Deák, s mikor kell helljében mást bocsátani, tempestive absque partialitate, nézvén csak a' Subjectumokban a' tudományoknak érdemit, az érdemesek között is a' tehetlenebbeket, válaszszanak edgjező akaratból, kit külgjenek fel az Alumniára Succedensnek.

14-to. A Collegium Statutait a' Curatorok és Professorok mentül hamarébb conflúlván, vegyék elő, és ha mi jó rendben bontakozás esett, restituállják, ha miben melio-

ralni, vagy bővíteni, vagy szorítani hasznosnak láttatnék; ugyanakkor vigjék végben, s communicallják pro ratificatione a' Supr Curator Urakkal is: hogy ha approbáltatik, sub gravi animadversione observáltassék az után.

15-to. Az néhai Jó emlékezetű Fundatorok fundussit szorgalmatosan keressék ki, és külön szakaszszák a többtől, a Fundatorok nevei is hogy ki ne töröltessenek, el ne temetődjenek. De azoknak nevek alatt más reditussal se tartassanak az Alumniák, hanem kinek kinek fundatioja administraltassék a maga quantitassa szerint, és annyinak, a' mennjin beérik véle.

16-to. A Collegium Granariumit, boltos thecaját, thecarius Házát restauraltatván a' Collegium számára, rá vigyázzanak a Curátorok, hogj Professor uraimék meg ne szorítsák az Ifjúságot, abban levén a Collegium dicsősége. fényessége, ha mentül felebb számmal virágozhatnék a tanulók serege.

17-to. Minemű Instructiojok adattatott ki T. Professor Uraiméknak is, tarcsák a Curator Urak párban magoknál, hogj edgjik is a' másiknak búzájában annál inkább ne bocsássa sarlóját, és ujjabb-ujabb dissentio ne következzék az olljanokból, hanem kiki a' maga Sphaerájában tartván magát szép szeretettel, s edgjességgel foljtassa tisztiben álló minden dolgát és ugi mind a' Politicus, mind az Ecclesiasticus rend között a Collegium javára s virágzására való jó rend stabilialtassék.

Cibinii 1717. 10 Februarii.

(Incédi [b. József] József, 1718. április 3-án kinevezett kurátor iratai közül előkerült példány után.)

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

= Jelentés a lapunk folyó évi 1. számában kitűzött két 25 frankos jutalomra beérkezett Pályaművekről. A kitűzött határidőig, febr. 28-ig, beérkeztek a következő dolgozatok: 1. A hol én születtem (Rajz.) 2. Ambrus uram (Rajz.) 3. Martir. (Novella.) 4. Küzdelmek. 5. A szegények. 6. Az Erzsí könyve. 7. Az anyám könyve. 8. Csicsónkázó egyesület. 9. Mikor a püspök ur nálunk volt. 10. A jutalom. 11. Vén golyó. 12. Egy öreg pap életéből. 13. A jó szívi iparos. — A pályaművek megbirálására felkértük egyetemi tanár, dr. Szász Béla; helybeli pap, Baló Sándor és gymn. tanár Parádi Kálmán urakat. A bizottság már megkezdte munkálkodását, s azon remény táplál, hogy az óhajtott jó eredményt minél hamarább jelenteni fogjuk.

= A budapesti lapokból vesszük át a következő rövid, de fontos értesítést, mely ha hiven adja vissza a dolgot, igen nevezetes fordulatot jelez az Irodalmi Társulat jóvendőjére nézve. Az értesítés így hangzik: A protestáns irodalmi társulat előkészítő bizottsága február 3-án délelőtt nagy fontosságu s a társulat jóvendőjére elhatározó hatással bíró tanácskozást tartott. Az előkészítő bizottságnak ez értekezletén képviselve voltak a debreceniek is, kik, a mint ez a társulat megalakulási processusából ismeretes, tiltakoztak az ellen, hogy az irodalmi társulatba az unitáriusok is felvétessenek s kijelentették, hogy abban az esetben, ha e pontban az alapszabályok nem módosíthatnak, a társulattól kilépnek. Az

előkészítő bizottság mai tanácskozásának feladata, hogy a protestáns irodalmi társulat megalakulásának útját egyengesse azzal, hogy a debreceni-k álláspontját megegyeztesse a társulat ama tagjainak nézeteivel, kik ily megszorítást nem tartanak a társulat érdekében állónak. A mai tanácskozásnak, értesülésünk szerint, nagy eredménye van s ez az, hogy az eltérő nézeteket sikerült megegyeztetni. Kompromisszum jött létre a debreceniek s a másik fél között, oly módok mellett, hogy mindegyik fél engedményeket tett az ügy érdekében, úgy hogy ezekkel lehetővé válik az egyesület végleges megalakulása a márc. 23-ára kitűzött közgyűlésen. Az értekezlet tagjai megállapodtak abban is, hogy mindaddig, míg a debreceniek nem válaszolnak az átküldött jegyzőkönyvi kivonatra, a megegyezés módzatait nem teszik közzé. A szigoruan bizalmas jellegűnek deklarált tanácskozás késő este végződött s rövid megszakitással az egész napot igénybe vette.

= Jánosi Zoltán, kolozsvári egyházközségünk egyik segéd-lelkésze kinevezetett széki segéd-lelkészé, helyette kolozsvári segéd-lelkész lett Pap Lajos, papjelölt, ki eddig zilahi kollegiumunknál volt oszt. tanító.

= Hálás köszönet. A torda-szt-lászlói ifjúsági dalkör, midőn vallásos és hazafias dalok gyakorlása által a nemzeti és vallásos érzést ébreszti, fejleszt, hasznos szolgálatot tesz önmagának és a gyülekezetnek. Midőn a dalkör az általa két ízben rendezett dalestély jövedelméből, egy egyházunk részére vásárlandó toronyóra 30. irva, harminc forintot adományozni kegyeskedett, nem mulasztatom el, hogy a dalkörnek e nemes szivre valló tettéért, hálás köszönetemet ne nyilvánítsam. Együttal kifejezést adok azon óhajomásnak, hogy ez ifjúsági dalkör, úgy szellemileg, mint anyagilag, sokáig virágozzék. Torda-Szent-Lászlón, 1889. márc. 4-én Kerekes János d. kurátor.

= Statisztikai egyveleg. A földön 3,064 nyelv van s ezennél több vallásfelekezet. A férfiak s nők száma csaknem egyenlő. Az átlagos kor 33 év. A föld lakosainak egy negyede a 17 éves kor előtt hal meg. Ezer ember közül csak egy éri el a 100 évet és csak hat a 65 évet. Egy milliárdnál (ezer millió) valamivel több ember van a földön; ebből elhal évenként 35 214,200, naponként 96,480, óránként 4,020, percenként 67 s minden másodpercben 1. Évenként születik 36.792,000, naponként 100,800, óránként 4,200 és percenként hetven ember. A házások hosszabb életűek, mint a nem házások, a mértékletesek és szorgalmasak tovább élnek, mint a dőzsölők és lusták s a civilizált népekhez tartozóknak átlagos élettartama nagyobb, mint a civilizálatlanoké. Nagy emberek rendszeren tovább élnek, mint a kicsinyek. A nők közül többen érik meg az ötvenedik évet, mint a férfiak közül; de a férfiak közül aztán többen érnek magasabb kort. A házások száma a nem-házásokhoz úgy viszonylik, mint 75 : 1000. A tavasszal születtek erőteljesebb testalkatúak, mint a többi évszakokban született emberek. Szülés és halál gyakrabban történik éjjel, mint nappal. A férfiaknak csak negyedrésze képes a fegyverviselésre.

Nyilvános számadás.

A torda-szent-lászlói evang. reform. egyház által épített templomra, mai napig, hozzám a következő adományok folytak be.

A 124 sz. gyűjtőiben főtiszt. Kun Bertalan, püspök ur. küldött 8 frtot; az 514 sz. gy. iven nsgs. dr. Papp Sámuel ur 50 frt, Velits Ödön ur 5 frtot; az 515 sz. gy. iven Bánynai-Csáki-Jánosné 40 frt, özv. Asztalos Mihályné 1 frt. Asztalos B. János 50 kr, László István 50 kr, özv. Cakó Jánosné 50 kr, Bázsa Fer. Istvánné 2 frt, id. Tamás Andr. Mihály 4 frt, Tamás Andr. István 1 frt. 20 kr, özv. Zór

Andrásné 30 kr, ifj. Tamás G Jánosné 1 frt, öz. Kovács Ferencné 30 kr, Német Ferenc 1 frt, Kerekes Bogdán 5 frt, Asztalos Cs. Janos 50 kr, Asztalos-Banda-Jánosné 1 frt, Vince Mol. Márton 3 frt, Tamás Márton és neje 15 frt, Bálint János 50 kr, Cakó Erzsébet 50 kr, Tóth Ilona 1 frt, Gebe-Biró János 1 frt. 20 kr, Laci B. János 1 frt, Gebe G. János 1 frt, Tamás Kr Ferenc 50 kr, Mátyás Márton 1 frt, ifj. Ambrus D. Jánosné 1 frt 30 kr, Báza-Lovász István 1 frt, Laci-Pap István 2 frt, Laci István 50 kr, Kerekes István 1 frt, Laci Péter 1 frt 50 kr, öz. Boldizsár Mártonné 50 kr, id Ambrus D. Jánosné 1 frt, Kun György 2 frt, Tamás-Molnár Márton 2 frt. Boldizsár János 20 kr, Kis-Tamás János 1 frt, Cakó Márton 1 frt, Tamás-Lupuj István 1 frt, Ambrus Márton 1 frt, Vince-Molnár István 1 frt, öz. Mátyás Istvánné 5 frt, Laci Márton 1 frt, öz. Sajtós Mártonné 20 kr, Kőmives János 2 frt, Tamás Kr István 1 frt, Bakos Julia 2 frt, Cakó István 1 frt, Molnár János 30 kr, Tamó Gyuláné 72 frt, Szentpéteri Julia 2 frt. Összesen: 250 frt. Előbb ki volt mutatva: 176 frt 95 kr

Főösszeg: 426 frt 95 kr. Midőn az itt kimutatott összeg kézhöz vételét ezennel nyugtázom, kedves kötelességet teljesíték, midőn a kegyes adakozóknak szives adományukért, egyházam nevében, hálás köszönetemet nyilváníthatom. Torda-Szent-László, 1889 márc. 1 Tamó Gyula, ev. ref. pap.

Szerkesztői nyiltposta.

— Görgény-Szent-Imre. P. A. urnak A dolog érdemére már elmondtuk ő zinte óhajításunkat A többi nem a nyilvánosság elé való és épen nem a mi lapunkban. Van nekünk főhatóságunk: oda tessék apellálni, ha valami „rothadt Dániában“. Az újság — újság, egyéb semmi. Az igazság-szolgáltatásnak positiv, konkrét esetek kellene. Ha vannak ilyenek, meglesz az igazság-szolgáltatás; ha nincsenek, nem lesz meg, bármennyit óbégatunk az ugynevezett újságokban. Ne vigyük a dolgokat a piacra; és ha igen is, de mi piac nem leszünk

— Holt-Marosra. A levél megjött. Közölni is fogjuk belőle, a mit közölni jónak látunk. A levél keltétől fogva a mai napig, ugyan mit hagyhattunk volna ki lapunkból, hogy épen az öné legyen az elsőség? Lapunk egy iv hetenkint. Békességes-tűrész az élet nagy leckéje!

HIVATALOS RÉSZ.

135—1888.

KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erdélyi ev. ref. egyházmegyei nt. esperesnek.

Tudomásunkra, hozatván, hogy a nagy-enyedi Bethlen-kollegium előljárósága az erdélyrészi ev. ref. kollegiumok tanárait ez évi június 3-án, pünköst előtti hétfőn kezdődő közértekezletre, a főiskola kebelébe, Nagy-Enyedre, meghivta, kedves kötelességet teljesítünk, midőn e meghívást a tanári közértekezlet lelkész tagjaival, jelesen, az egyházmegyék nt. espereseivel és egyházmegyei iskolafelügyelő lelkészekkel tudatjuk, a kikre nézve különösen óhajtható, hogy legalább az értekezlet helyéhez közel eső egyházmegyékből mentől többen jelenjenek meg.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1889. február hó 15-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

569—1889.

KÖRLEVÉL.

Mindenik kollegium m. tt. Előljáróságának.

Tudomás vétel és abhoz alkalmazkodás végett értesítjük a mltsos tt. Előljáróságot, hogy a magy. kir. vallás és közoktatási miniszter ur ő nagyméltósága, mult évi 2,127 sz. a. kelt intézvényével Szency József (született 1868. évi október hó 25-én Budapesten, róm. kath. vallásu) kecskeméti főgymnaziumi VII. oszt. tanulót lopás miatt, valamint idei 63 sz. alatt kelt elhatározásával Frank Vilmost (született Szőlónokon 1876. évi január hó 27-én, izraelita vallásu) nagy-váradi főgymnazium II. oszt. tanulót több izben elkövetett lopás vétsége miatt, az ország összes gymnaziumából kizárta.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1889. február hó 28-án.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

568—1889.

KÖRLEVÉL.

Mindenik kollegium m. t. t. Előljáróságának

A magy. kir. vallás és közoktatási miniszter ur ő nagyméltóságának idei január 20-án 52,153—1888. sz. a. vett leiratával kapcsolatosan értesítjük a mélt. s. t. t. Előljáróságot, hogy Kóvy Béla 1867. évi december 5-én Török-Bálinton született, ev. ref. vallásu, az 1882-3. tanévben a budapesti II. ker. főgymnazium VI. oszt. növendéke, lopás vétsége miatt,

a bűnfenyítő bíróság által elítéltetvén. § VII. és VIII. osztályból magánvizsgálatra nem bocsátható.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1889. márc. hó 1-én

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolozsvári Sándor,
elnök-helyettes.

176—1889.

KÖRLEVÉL

az összes esperesekhez és püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek lelkészeihez.

Főlhivom címzetteket, hogy a batóságai alatt álló egyházmegyék, illetőleg, egyházközségek területén létező felekezeti iskoláknak, az ezekben működő tanítóknak és tanulóknak; továbbá, a nyugalmazott papoknak, s végül az 1888-ban konfirmált fiu- és leány növendékeknek számát feltüntető kimutatást az orsz. m. kir. statistikai hivatal számára általam készitendő fölterjesztés összeállítására céljából ápril 10-ig mulhatatlanul terjeszszék föl hozzám.

Kolozsvártt, 1889. márc. 2.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

389—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a vajdahunyadi egyházmegyébe kebeleztet Jozsádi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Évi javadalma: lakás és 300 frt, mely fizetés az italméresi jog megváltásának keresztülvitele után 400 frtig fog emelkedni.

Pályázati határnap márc. 31. Folyamodványok nagytiszt. Bartha Lajos esperes aához küldendők, Tordosra (u. p. Szászváros).

Kolozsvártt. 1889. márc 5.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök.

208—1889.

KÖRLEVÉL.

Az erdővidéki ref. egyházmegye képvisleti közgyűlésének mlts. tks és tszt. tagjait a folyó hó 18 án d. e. 9 órakor Baróthon a köztanácskozási házban tartandó rendkívüli közgyűlésre tisztelettel meghivom. Ezen közgyűlésnek tárgyai: a) esperesi beszámolás; b) az egyházmegyei tanács jegyzőkönyveinek előterjesztése; c) lelkész bekebelezés; d) a megürült két egyházmegyei tanácsossági állomás betöltése; e) az Ig Tanács idei 215 h. sz. a. „Főlhívása“ szerint a segélykerési ügyek; f) az 1888-ik évi egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyve 37-ik száma alatt jelzett egyházmegyei pénztári ügy. Bardócon, 1889. márc. 2-án. Zajzon Mihály, ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁRCIUS 14.

II. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A kálvinizmus a nemzeti törekvések szolgálatában.

(Vége.)

Magyarországon a kálvinizmusra jellemző, hogy elejétől fogva mint nemzeti mozgalom jelentkezik, s visszahatásként lép fel azon reformirányzattal szemben, mely Németországból áramlott be; de, a melyet a magyarnak a német szellemmel való természeti ellentéténél fogva, bizonyos mértékű germanizációnak tekintettek. E nemzeties jelleget később már nem a „nem-német“ eredetben, hanem azon körülményben látták, hogy a tiszta magyar fajt fogadta kebelébe, s a régi magyar rendi alkotmányt védelmezte a Habsburgok absolutisztikus törekvése ellen. Itt a kálvini egyház és a nemzet-állam benső viszonya világosan látszik. „A kálvinizmus szövetségben állott minden nemzeti és alkotmányos tényezővel, hűveihez szánította a magyar uralkodó osztály legnagyobb részét. Vele szemben a katholicizmus már majdnem idegennek látszik.“ Mondja egy történetíró. A magyar nemesi szabadság és a protestánsizmus ügye összeforrvá áll előttünk. A nemesi szabadság pedig akkor a magyar állami függetlenséggel azonos fogalomnak volt tekinthető. Ezért kellett a prot. egyház ellentétének, s az alkotmányos és nemzeti ellentéteknek a dynasztiával egy megoldás felé törekedniök, egy küzdelemben találkozniök. Így találkoznak össze a vallási és nemzeti kérdések a Bocskai fölkelése alatt; így hozza létre, e kettő egyesülten, az erdélyi fejedelmek hadi intervencióit; a Rákóczi Ferenc szabadságharcát.

Kálvinizmus és nemzeti érdek e harmonikus közössége, hazánk ujabbkori jogéletében is felismerhető. A képviselői alapra fektetett ref. egyház, 1820—40-ig folytatott békés és erőteljes élete alatt, fejlettebb jogi eszméivel valóságos tanító-

mesterévé lőn az egész nemzetnek, s ezen befolyásnak tulajdonítható a modern liberális állam-eszmék ellenállhatatlan győzedelme a 48-ki forradalomban. Míg később maga a ref. egyház érezte szükségét annak, hogy az alkotmány helyreállítással beállott rohamos fejlődés következtében, magára öltse az állam idomait. Így történt, hogy az 1881-ki debreceni zsinat, miután az állam nemzeti értelemben vett centralizációja megtörtént, ennek következményeképp a ref. egyházkerületeket is részesíté az egységesség áldásaiban.

Már e kölcsönhatás is világossá teheti azon nem külső esetlegességnek tulajdonítható tapasztalást, hogy valahányszor egy állam tisztán nemzeties irányt vesz fejlődésében, miért következik be azon állami egység határán belül eső kálvini egyházra egy békés jobb kornak, melyben nemcsak véget ér az elnyomatás, de maga az addig elnyomó hatalom nyújtja a gyámolítást számára. Mi bizonyítná ezt világosabban, mint az, hogy hazánkban a nemzeti ébredés korszakai hozták meg mindig a ref. egyház békéjét biztosító jogokat, s orvosolták meg sérelmeit. Mikor II. József, „ki alatt a philosophia foglalta el a Césárok székhét,“ bár zseniális és humánus, de nemzet- és alkotmány-ellenes törekvéseivel felrázta a nemzetet, az a prot. egyház, a mely iránta bizvást hálát érezhetett volna, volt a legerősebb ellenzék a nemzeti nyelv megtámadásával szemben. De ekkor már elkövetkezett az idő, a kath. egyház hazafiasabb tagjaira nézve is, hogy belássák a kálvini egyházakban rejlő nagy nemzeti erőt, és siessenek azt, a mult érdemeiért, megjutalmazni az 1790—1-ki vallásügyi törvények által. Ugyancsak ezzel a jelenséggel találkozunk a nemzeti törekvések egy napjainkban lefolyt korszakában, a pápens-ügy mozgalmái közt is, mikor az autonóm kálvini egyházalkotmányt faji érdeknek tekintti, s mint olyant, meg is védelmezi a nemzeti értelet.

Ezek a mult erős tényei, a melyek a ref. egyházat úgy állítják a szemlélő elé, mint a melyben nem csak az anyag kitűnő, hanem nemzeti szempontból a forma is megbecsülhetetlen. Tagjai nemcsak azért jó hazafiak, mert magyarnak születtek, hanem azért is magyarok, mert reformátusok. Ez önmagában kifejezi már a magyarságot és hazafiságot. Ezt a vonást, ezt a szent talizmánt megőrizte ma is. Ma is egyedüli a bevett vallásirányzatok közt, a melynek törekvése: isten országát egy nagy magyar nemzet körvonalai-ban valósítani meg. Innen van, hogy jeles iskoláit nem tisztán vallási, s éppen nem felekezeti, hanem, kissé túlhajtottan is, a nemzeti kultúra szempontjai szerint rendezte be; innen az, hogy hatalma levén mindenhová szónokokat küldeni szét a nép közé, e szónokaival, sokszor a hitélet háttérbe szorításával, hazafiságot prédikáltat, s a magyar nemzet érdekeit képviselteti.

Egy keresztyén egyházban, talán, kárhótandónak vélik ezt, s úgy gondolkoznak, hogy az a vallási közösség, a melynek feladatát a hitélet ápolása szabja meg, midőn legjobb erőit a nemzeti törekvések szolgálatára szenteli, legalább is célját tévesztette. Lehet ez axioma széles e világon, de nem axioma a magyar haza földjén. A magyar nemzet uralma mindig a szabadságot s testvériességet jelentette, a legszentebb emberi jogokat, a miket hirdetett Krisztus ez az örök Ige. Az az egyház, tehát, mely a nemzeti nagyság megépítésen dolgozik, rendeltetési körét nem hogy túllépte volna, sőt a két legszebb nevet: istent és hazát egyesítette, s maga elébe tűzte a legszebb célt, a mi magyar intézménynek jutott osztályrészül: a keresztyénség nagy eszméit a magyar nemzet uralmában valósítani meg. *Bitay Béla.*

Óvás,

gr. Csáky közokt. miniszter német-nyelvi rendelete ellen.

(Vége.)

És vajjon, a magyar tanuló ifjuságnak még java része is csakugyan oly buta volna, hogy így sem tanul meg németül beszélni?

Nem bizony, de nem butaságáért, hanem egyfelől azért, mert idegen nyelven beszélni, az iskola padjain soha senki sem tanult még meg és ezután sem fog megtanulni. De nem is erre való az iskola, hanem igenis arra, hogy megismertesse a nyelvnek törvényeit, benső összefüggését, alakit és tartalmi szépségét és így, a nyelv

rendszeres tanítása által, egyfelől képző hatást gyakorolván a lélekre, másfelől a tanulót képessé tegye a nyelv szabályos és öntudatos használatára.

Az iskolai oktatásnak ez legfőbb célja, és ha ezt elérte, azzal feladatát teljesítette, mert eljuttatta az ifjúságot oda, hogy önerején is tovább haladhasson és az életben, ha szükség, és ha kedvező alkalom nyílt, a szilárd alapra könnyen és biztosan építhet, s gyakorlat által az elméletileg megértett nyelvet beszélni is könnyen megtanulja.

A ki úszni akar, az a vízbe megyen. A ki németül akar beszélni, az németek közé megyen. De a ki a német-nyelvet érteni akarja, az az iskolában fog német-nyelvet tanulni; mert egészen más dolog nyelvet érteni és más, azt beszélni. Ezt dologhoz értő embereknek felesleges is tovább fejtegetni; de annál feltűnőbb az, ha a magyar közoktatási kormány azt hiszi, hogy az iskolákban heti 1—2 óra szaporitással és buktatás által majd megfogja tanítani a magyar ifjúságot a német-nyelv beszélésére.

Az iskolában tanítók működnek, kiknek legfőbb céljuk, még anyelv tanításnál is, a lélek tehetségeinek összhangzatos kifejtése. Az iskola az élet számára készíti elő az individuumot, hol aztán a gyakorlat által lehet előre haladni. Hát, miért nem követelik meg a gymnasiumi tanulótól, hogy beszéljen latin- és görög-nyelven is? Hiszen, a latinnyelvet a gymnasiumban legalább is 40-, a görögöt pedig 20 órán tanítják, míg a német számára 18 van beosztva a mi tantervünk szerint.

Erre azt mondhatná valaki, hogy ezeket a holt nyelveket ma már nem is beszéljük. Igaz; de az is igaz, hogy még ma széles Magyarországnak sok olyan vidéke van, hol éppen úgy nem beszélnek németül, mint görögül, vagy latinul.

Mi azt hisszük, hogy bármely nyelv rendszeres iskolai tanításánál ok nélkül való és helytelen dolog, kettős célt (elméletit és gyakorlatit) tűzni ki, mert régi igazság az, hogy a ki sokat markol, keveset szorit és ez által csak az eredmény van teljesen kockára téve. A nagyot faló és mindent elnyelni akaró pedagogia éppen úgy felsül, mint az a mesebeli kutya, a mely midőn egyszerre két darab húst akart kapni, semmivel maradt.

Német-nyelven beszélni, szép dolog. Bár minden magyar ember beszélne is! De, ha ezt a magyar közoktatási kormány a magyar kultúra érdekében s minden utógondolatok, és mellék tekintetek nélkül, ószintén akarja: akkor válaszszon más, praktikusabb eszközt és pedig azt, a mit éppen az Erdélyi Magyar Közmivéldési Egyesület is sürget.

Ugyanis, gondoskodni kell arról, hogy minél több magyar fiu cseréltesse ki német, vagy szász vidéki gyermekkel, hogy nyilják alkalma, minél több magyar fiunak megismerni a németek jó- és rossz szokásait s viszont a németek is ismerjék meg a mieinket.

Igy, a nyelvet is kölcsönösen és könnyen fogják elsajátítani, gyakorlás útján, a közvetlen és szüntelen való érintkezés által.

Egyébiránt, ne feledjük, hogy a magyar ifjuságra nézve a németnyelven beszélés azért is nehéz, mert a két faj természete, nemzeti geniusza, és a két nyelv sajátságai is sok tekintetben eltérők egymástól. Gondoljunk csak a német szók kiejtésével járó nehézségre: mennyit vesződünk legjobb növendékeinkkel is, míg ép magyar nyelvérzéküket és füleiket annyira tudjuk rontani, hogy a német szót helyes hangsúlyozással, szépen és jól ejtsék ki.

És vegyük hozzá az eddig elmondottakhoz még azt, hogy habár a magyar, és német évszázak óta szomszédságban laknak, de mégis aszszimilálódní, vagy egymással tán csak rokonszenvezni, soha se tudhat; mert a magyar nemzeti- és irodalomtörténet egyiránt azt tanítják, hogy a német volt a magyarnak legveszedelmesebb, mert legalattomosabb ellensége mindig.

És ha mindezeket jól megfigyeljük, lehetetlen, egészen természetesnek nem találunk a német-nyelvtől való idegenkedést és a magunkéhoz való szívós, talán kissé túlzott, olykor ideges és féltékeny ragaszkodást.

Senki sem vonja kétségbe azt, hogy idegen nyelveken beszélni, szép és hasznos dolog; de viszont, a magunkét megóvni és fejleszteni, legszentebb kötelesség, mert „nyelvében él a nemzet.”

Elmondottakban jelezvén a fenyegető veszélyt, még csupán arra utalunk, hogy mi, oktatási szempontból is, halgatagságnak tartjuk, azt rendelni, hogy a magyar gymnaziumok felső osztályaiban azon a nyelven történjék a tanítás, a mely nyelven azok, a kiket oktatni akarunk, nem beszélnek.

Aztán, azt se feledjük, hogy más dolog, egy nyelven tudományos műveket olvasni és a kifejezett gondolatokat megérteni; és ismét más, a mi gondolatainkat idegen nyelven azonnal helyesen kifejezni, vagyis, beszélni. Az elsőre minden jóra való középiskolai tanulót képessé tehet és kell is, hogy tegyen az iskola, míg az utóbbi csak az életben, a társadalomban, gyakorlás által érhető el.

De nem folytatjuk tovább észrevételeinket. Nem vádolunk és nem gyanúsítunk senkit, csupán igaz meggyőződésünket mondtuk el.

Lehet, hogy igen érzékenyek, egy kissé elfogultak, avagy, éppen pessimisták vagyunk és így túlságosan sötét színben tüntetjük fel a valót és rajzoljuk a jövőndőt. De a logika, mint a józanész tudománya, arra tanít, hogy ugyanazon ok, hasonló körülmények előfordultával, ugyanazon eredményt szüli. Már pedig a szóban forgó miniszteri rendeletre a múltban nem egy analogiát találhatunk. A ki, tehát, a mi érzékenykedésünket, vagy féltékenykedésünket rossz néven veszi és azért haragszik, az nem ismeri a magyar nemzet történelmét és a magyar protestáns egyháznak évszázak során folytatott küzdelmét.

Nem volnánk magyarok, ha nyíltan nem szólánánk; és nem volnánk igaz protestánsok, ha farizeusi álszenvedéssel eltagadnók komoly aggodalmainkat és teljes őszinteséggel meg nem vallanók, hogy a németnyelvi

rendelet keletkezése óta egygyel ismét több okunk van a magyar közoktatási kormány iránt való bizalmatlanságra. Eddig szentül hittük, hogy a magyar kormánytól legalább nyelvünket, és magyar nemzeti kulturánkat nem félhetjük, és ime, mily hamar kiábrándultunk, mert iszonyu valóság lett abból, a mit sejteni sem mertünk. Az a miniszteri rendelet óva int minket, hogy az állammal, ha csak lehet, ne paktáljunk, mert az állami subvenció címén odadobott silány morzsáért idővel nyelvünket, nemzeti kulturánkat és felekezetünknek legszentebb önkormányzati jogait fogják elharácsolni.

Vajjon, a mumuskint kísértő németnyelvi rendelet nem hasonlít-e a mesés trójai falóhoz, melyben fegyveres lábancok lappanganak? „Timeo Danaos et dona ferentes.”

Erdélyi református főiskolák, ne óhajtsátok az állami subvenciót; meggondolatlanul ne rohanjatok az állami húsos fazakak felé, mert látható, hogy azok körül nagy füst emelkedik ugyan; de nincs nemzeti éltető erő.

A magyar nemzet méltán várhatja garanciát kormányától az iránt, hogy nyelve, és kulturája meg lesz védve minden támadás ellen. És fájdalom, e helyett, a miniszteri rendelet által, meggyőződésünk szerint, éppen a magyar nyelv fájára van mérve a csapás, titokban és kerülő úton.

Éppen ezért, kijelentjük, hogy egyeseknek, iskoláknak, egyházkerületeknek szent, és elutasíthatatlan kötelességük, saját körükben, minden rendelkezés ajált álló törvényes eszközt felhasználni, hogy gróf Csáky közölt miniszter, országos törvénybe ütköző, germanizáló rendelete visszavonassék; mert ezen rendelet végeredményében határozottan és bizonyossággal az elnémetesedést és a magyar nyelv elhanyagolását fogja szülni; és a magyar nemzeti érületnek és közmívelődésnek kipótolhatatlan kárt fog okozni.

Protestáns.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, márc. 10.

Jelen vannak főt. Szász Domokos, püspök, mint elnök; br. Bánffy Dezső, főgondnok, dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Székely János, Sárkány Ferenc, Szász Béla, Parádi Kálmán, Domokos Antal, dr. Vályi Gábor, Deák József, Bodor Antal, titkár.

A püspök jelenti, hogy a közalap végrehajtó bizottságának f. hó 5-dikére külön, az egyházkerületünk építési alapjának tervezete értelmében, beérkezett s fölterjesztett folyamodványok tárgyalására összeült gyűlése ismét csak félelges munkát végezhetett, a mennyiben a folyamodványoknak majdnem fele tárgyalás alá sem volt annál fogva vehető. mivel az illető folyamodó egyházközségek, mint a közalap pénztári kimutatásából kitént, pénzjárulékaikkal hátrálékosok, az általános szabály szerint pedig a hátrálékos egyházközségek segélyben nem részesülhetnek, az illető községek botránys hanyagságán, tehát, maga az ügy szenved vala hajótörést, ha a bizottság s különösen előadója, eléggé nem méltányolható

módon nem vállalkozik vala, hogy az egyetemes konvent f. hó 21-dikére kitűzött ülészaka megnyilta előtt, azokat a folyamodványokat újabb tárgyalás alá veszi, illetőleg, az előadó a tárgyalásra sürgösen előkészíti, a melyeknek egyházközségei addig hátrálék-járulékaikat beszolgáltatják, mihez képest az ily értelmű sürgető rendelet meg is ment az illető hatóságokhoz.

Az elnöki úton elintézett többi ügy bejelentése és tudásul vétele után, előterjeszti a titkár, hogy a külföldi egyetemeken tanuló hitsorsos ifjak segélyezésére szolgáló alap ez évre kiosztható jövedelme 316 frt. 32 kr. s hogy folyamodtak Szécsi Ferenc, berlini egyetemi hallgató, ki egy enyedi Szotyorianum-stipendiumot s egy berlini 120 márkás javadalmat élvez; Tóth László, a marburgi egyetem hallgatója, egy ottani 300 márkás ösztöndíjt élvezve, s Zoványi Jenő és Csűrös József, az utrechti egyetem hallgatói, hol egyen-egyen 750 h. torintos Bernhardinum stipendiumot huznak. Az Igazgató-Tanács, ehhez képest, a javadalom 300 frtját, 160 és 140 frtos részletekben, Tóth László és Szécsi Ferenc aai. között osztja meg, az évi bevétel fölöslegét a tőkéhez csatolván.

Borbáth Pál, csik-szeredai derék körlelkészünk jelenti, hogy Szathmári János, gyógyszerész ur és egyházunk buzgó hive, gyergyó-szent-miklósi most alakuló egyházközségünknek adományozta templom-helyül piacosori házastelkének egy megfelelő részletét, mivel egyházának, az ottani viszonyokat tekintve, majdnem megbecsülhetetlen szolgálatot tett. Igazg. Tanácsunk meleg köszönettel és hálás elismeréssel fogadja Szathmári János aai. nagybecsű adományát, fölkéri őt alapító-levele kiállítására s elrendeli a fekvő telekkönyvezését.

Abrudbányai egyházközségünk egy rozzant bérházastelkének s egy 20 négyszög-öles pusztá belső fekvőjének 1,300, illetőleg, 800, mondd, nyolcszáz frton való eladására kér engedélyt, miután rozzant bérháza még pár évig is 60—100 frtot jövedelmezhet de akkor újra kellene építenie a mit költséges templom-építkezése lehetetlenné tesz, a kis pusztá helyért pedig egy oly birtokos ajánlja ez aránytalanul nagy árat, kinek telkébe e fekvő részlet éppen beszőgell. A kért engedély megadatik.

A harasztosi egyházközség, mint most utólag kiténik, még 1877-ben átadta felekezeti iskola-házát és telkét, egy, avagy két évi hér ellenében, az ott felállított községi iskolának. a mennyire kivehető, annak az ohajának kijelentésével, hogy a községi tanító egyszersmind kántorrrá is meg legyen választható. Ez egyházközségi telken aztán utóbb a község, 2,000 frt. államszegélylyel, új iskola-épületet emelt s a közoktatásügyi kormány most 2,000 frtnyi befektetését telek-könyvileg akarja (az ekklezsiai fekvőn levő épületen) biztosítani, minek lehetővé tétele érdekében, a politikai község egy másik, mint mondatik, hasonló értékű, telket ajánl cserében, míg az esperes, tekintettel arra, hogy harasztosi egyházközségünk templom-építés szüksége előtt áll, az egyház iskola-telkének átbecsátását megint egy más községi telek 1,200 □ ölének cserébe adásáért javallja, mely éppen

alkalmas hely lenne, a község fekvéséhez képest is, templomunk számára. A községi tanító, a legutóbbi időig, csakugyan harasztosi kántor is volt; de egyfelől tanítói, másfelől kántori minőségében felsőbbbségével kollizióba jött s mint kántort, egyházmegyei törvényszéke ez állásától el is mozdította, főtörvényszékünk azonban, ez ítéletet, tavalyi ülészaka alkalmával, föloldotta és kiegyesztést rendelt el; a községi iskolai hatóság, pedig, fegyelmi keresetet indított ellene, s mint látszik, bűnügyi kereset is lévén a tanító ellen folyamatban, az eredmény úgy tűnik föl, a féleleges adatok szerint, hogy az illető (vagy lemondás, vagy elmozdítás alapján) denique már nem harasztosi községi tanító. Erről az oldalról, tehát, az lenne a kívánalom, hogy a csak ideiglenesen betöltött községi tanítói állomás véglegesen betöltessék és pedig úgy, hogy az új tanító kántorrrá is megválasztható legyen. Ig.-Tanácsunk, tehát, az esperes által javalt fekvőcserét kész helybehagyni. ha az egyház és a politikai község ily értelmű szerződésre lépnek s a közig hatóság azt, a maga részéről, megerősíti; de a tanító és kántor kérdésében addig nem határoz, míg az iskola átbecsátására vonatkozó eredeti megállapodásról s a községi tanító fegyelmi és bűnügyi esetéről a hivatalos adatokat kezéhez nem kapja, mely adatok beküldésére utasítja, tehát, az esperest, már most rosszasát fejezvé ki, azonban, az egyházközség presbyteriuma iránt, hogy egyházi felsőbbbsége tudta nélkül intézkedett vala iskolája sorsa fölött.

A n. Bányai Vitális hagyatékából nyert egyházkekerületi fekvők átvétele megtörténvén, a pénztáros útasítást kér: hogy mily értékben igtassa leltárba? Az Ig.-Tanács az összes egyházkerületi ingatlanok és ingóságok új leltározását rendeli el s a tervezet elkészítésére felkéri Demeter Károly, Deák József és Bodor Antal aait.

A beszterce-naszódmegyei közig. bizottság, mint enlítő, tudás és alkalmazkodás végett, közölte ama végzését, melyet a közoktatásügyi miniszter is helybehagyott, s melylyel 10 frt birsággal sújtotta egy ágostai hitű iskolaszék elnökét, ki elmulasztotta egy felekezeti tanító állomás-változtatásának a szabályszerű idő alatt a kir. tanfelügyelőhöz való bejelentését, s az Ig.-Tanács ez átirat szakyszerű előadására, egy korábbi ülésében a tanügyi referenst és az elnök-helyettest kérte föl. A jelentés, most, rámutat az egyházkerület népiskolai szabályzatának ama szakaszaira, melyek a felekezeti iskolaszékek kötelességévé teszik az ily bejelentés törvényes időben való teljesítését, hivatkozik arra a tényre, hogy e szabályzatok, annak idején, a m. kir. közoktatásügyi miniszter, kinek szabályszerűen bemutatott, mint az országos törvénynek megfelelőt, s mint a mely az egyházkerület népoktatási ügyére üdvös hatással lesz, helyeslő tudomásul vette s rá arra is, hogy e szabályzat egy-egy példánya, annak idején, az összes hazarészi közigazg. bizottságoknak és kir. tanfelügyelőknek is megküldetett. Az előadó, tehát, a tények alapján s hivatkozva arra is, hogy országos törvények s a Felső által is megerős-

sített egyetemes egyházi törvények által minden kétségen felül biztosított egyházi autonómiánk szerint, a törvényellen vétő egyházi hivatalosok az egyházi, nem, pedig, az állami fegyelmi hatóságok alatt állanak, a naszód-besztercemegyei közige-bizottság átiratának visszaútitását és a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez tiltakozó fölrirat intézését javasolják. miután rendtartásunk eleget tesz az országos törvény követelményének, egyházi hivatalosaink, pedig, az egyházi törvényes hatóságok főhatósága alól el nem vonhatók. Az Ig.-Tanács e javaslatot határozattá emeli.

A nagy-enyedi kollegium Elöljárósága a folyó évi érettségi vizsgálatok elnökéül gróf Bethlen Géza főgondnok afiát ajánlja föl s az Igazgató-Tanács a följánlottat kinevezi.

Rákosi György, sz.-városi vallás-tanár Biblia-ismeretetést irván, a kéziratot bírálatra s netaláni kiadás végett, Ig.-Tanácsunkhoz benyújtotta, az pedig, véleményadásra

Dr. Kovács Ödön tanár aát szölyította föl. A bírálóat most azt mondja, hogy a munka nyomtatásban megjelenve, fölvehető lenne a használható tankönyvek sorába, de, hogy az egyházkerület neve alatt kiadassék, annak a kéziratra tett feles számú megjegyzések és helyreigazítások útját állják. A bírálóat egyelőre közöltetik a szerzővel.

A maros-vásárhelyi kollegium Elöljárósága jelenti, hogy a járványszerűen föllépett himlő arra kényszeríté, hogy az elemi és a négy alsó gymnasialis osztályokat tiznapra bezárja. Szolgál tudástul.

Püspök aa. előterjeszti a m.-ludasi körlelkészi állomásra kiirt pályázat eredményét, a beérkezett tizenhárom folyamodvány fölöl véleményyt is mondván, s megjegyezvén, hogy a pályázók közül, időközben, három más elhelyezést is nyert. Az Ig.-Tanács, püspök aa. előterjesztésére. Vásárhelyi Lőrinc, csücs-koppándi pap aát nevezi ki m.-ludasi körlelkészsé.

E—n.

T A R C A

A n.-enyedi kollegium történetéhez,

Panaszok a város ellen 1736-ból.

(Vége.)

Lecta in Consistorio Cibinij. 12. mar. 736. Máltóságos Refrtum Supremum Consistorium, Istentől előállított kegyes Atják és Ines Patrusok!

Szoritsa bé In az Exctiátok és Ngtok Kgek. életét az élőknek tsomójába tartósan, szegénj népének öröme s vigasztalására szives igaz indulatból kívánja az Enjedi Collm.

Alázatosan instalunk Exctiátok s Ngtok Kgtek keresztjén Atjai kegyes indulatinak, méltóztassék, sőt tartsa hivatalja szerint való kegyes kötelességének, a Fejérvári Enjedi Collmk, ez Országba a Refrtus Status olljan fundamentale Seminariumának meghanjatlott ügyét méltó consideratioba venni, Summáson az említett Collegiumnak Panaszja ez: Ha nem manutenealtatik a Collgm in vigore jurium suorum, sőt ha ottan-ottan előgördülő impetitioi ingratus és injuriosus Conciviseitől, subinde tsak Complorative sopialtak, mint eddig, mindenkor tsak a Collegiuméből deteralódván conciviseink kedvezésből, progressu temporis, vagj a felsőktől való tartalék laxalódván, mint harmad idén mostanság, vagy idővel olj magistratus kezére kelvén a mi városunkk igazgattatása, azon Collgm. abban a maga helyében a zsellérnél is alább való lészen. Melj panaszt is, ha Exctiátok Ngtok Kgtek figyelmetes fülekkel méltóztatik meghalgtani, cum quadam protestatione ad futura tempora venturamque aetatem, igj amplicifical az említett Fejérvári-Enjedi Collg.

Nyilván vagjon ez hazában, hogj a Fejérvári Enjedi Collgmnak N.-Enjed városa minden mezei, hegji erdei, etc. dézmáival etc Donatione mediante conferaltatott, meljnek ususában is praescriptio terminusán túl élt és vagjon azon Collegium. Még pedig költ a Collgm kezére N.-Enjed ugj, mint civilis fundus és taxas helj, Biró keze alatt, egj nehánj nemeseken kívül, s ugy is biratott közel b. e. 1 Apaffi Mih. Fejedelemségeig. Mégis mindazonáltal (illjen) tsak a mostani

emlékezetére is illjen Domini terrestri juri praejudiciosa injuriakkal illetett a Collegium a Városiaktól ó kgtől.

1. A pogánj pusztitván Ao 1657 et conseq. az hazát, és a Collm. is nagyobb részint elszéledvén, kitsinj része Kolozsvárra recipialván magát Fejérvárról; nobilitaris curiaja (Ispánja is nem subsistalhatván heljben) Enjeden ugj foglaltatott s osztattatott volt fel a városiak között, hogy cum tempore törvényei Processussal kelletett rehabeálni.

2. Az haza tsendesedni kezdvén, 1 Apaffi Mihály Fejed. idejében és a Collgm a Méltóságok Dispositiojából Kolozsvárról Enjedre, mint maga földére kiindittatván, a városiak ó kgek solenniter arcealták és Repellálták.

3. A Lakosok a Collegium nemes Curiaja fundamenti között extaló. és azon Curiára szolgáló kaput is, azon Revolutio alatt magokének kezdették vindicalni a közpette lévő tömlöttzel egjbe, egj részről per usum, más részről a Collegium nem curalván Melj usus már mire fakadott mostan ki, hallotta Exctiátok Ngtok, Kgtek, hogj a Mgos Consistorium Méltóss Deputatiojának Personalissa és Tek. Curator Urunk ó kgek előtt praesumalta az Enjedi tit. Tanács a külső kaput bezáratni, s a Collgm Castéljbeli Professori Residenciájába szánján és lovain be nem eresztteni, megtartóztatni, gjalog szállítani, és szánját lovaival visszatéríteni; a Mts. Supremum Consistoriumnak is prostitutiojával, a Ns. Collegiumnak is (nagy) jussának nagy praejudiciumával.

4. Meljben és micsoda elmével és szándékkal indultanak el ó Kgek, nyilván való az ujjab mellesleg való fenjegtésekből, hogy szabad kortsomáját és mézárszékjét s több effélét inhibeálni készülnék.

5. Sőt, mint hallatik, a szabad erdőttől is a Collmot arcealni indultak.

6. A Collegiumé lévén a makkból a dézma, mégis az erdőre zselléreket szállitanak, kik is szörnjtü irtóvanyakkal a Collgm proventjét dimiuualják; azon emberek közt a Collegiumnak ós örökös jobbággi lévén, azokon de anno in annum

taxát vesznek. Ugy az erdőket a Torotzkaiaknak nagy darabonként. szénnel eladják szép summa pénzekben.

7. Denique a quartas földekről is contra usum hactenus practicum, le aratott buzájokat, kiki mikor akarja, hordani kezdték, conciviseik. Predikátoraik és Collgm dézmáinak is nem kevés kárával. A tavasz gabonából pedig teljességgel semmi dézmát nem adnak a Collgmnak.

8. Mindezekben mitsoda elmével viseltetnek és mitsoda principiumból tselekesznek ő Kgek, megtetszik abból, hogj midőn a Barátok recipialásában a Collgm contradicala, a juris Domini terrestris titulust. meljet nagj értelmű Mltgos Consistorialis Urak értelmes Procuratorok judiciumából adhibealtanak volt a formulában, tumultuosa reclamatioval respualák.

Mínthogy azért ugj lázlik, hogy a Collegium jótétemenjei ő Kgeknél tsak annjit sem ponderálnak, hogj az emberiség officiumit érdemeljék ő Kgektől, melj jók között nevezetesekek.

1. Ho:zj, ha nemes a város. Collegm consensusából nemesedhetett.

2. Taxája cessalása is a Collegiumtól obtinealtathatott.

3. A Collegium adójában Quarteljában eleitől fogva sok kedvezést njert a Méltóságoktól.

4. A Collegium gazdagítja költséggel a várost.

5. A Collegium creaturái ha kik ő Kgek közt emergálnak.

6. A Collgm tart ő Kgkk iskola-házakat, mestereket, Praeceptorokat, magok se egj pénzt, se egj követ soha az építésbe nem contribuáltak, sőt a keresztjén világban hallatlan bért exigálnak a főzésért, s még a viz-kutak szükségére is contribuáltak az ifjúsággal.

7. A Collegium szerfelett lenis mind buza, mind bor dézmálásokban ő Kgkhez, meljben is az ő Kgek javát sok maga kárával váltja fel.

Ezek és ezekhez számláltatható a Collgmtól ő Kgkre származó jók ha továbbra is az invalescalt ingratitudeval compensaltatnak, egjátalljában kételenitetik a Collgm a maga Privilegiumihoz és Jussához nyulni, a Várost ugj tractalni, mint maga oppidumát, megkivánni a régi szokás szerint való Censust és Taxát etc. similia, processusba venni minden eleitől fogva való injuriatátását. Reménkedvén alázatos bizadalommal mind ezekben a Mtgs Supremum Consistoriumnak, pro pater-na ac Patronali sufficienti assistentia.

Scriptum Anno 1736. 11 Martii Cibinii.

Exctiátok Ngtok Kgtek alázatos Cliensei az Enjedi Ref. Collgm.

(Incédi József kurátor iratai közül előkerült eredeti fogalmazvány után).

KÜLÖNFÉLÉK.

= A „Protestáns Irodalmi Társaság” megalakulására nézve megnyugtatólag hangzik a Prot. Egyh. és Isk. Lap következő tudósítása: A végrehajtó bizottság hosszas és beható eszmecsere után, a következőkben állapotott meg: a) teljesen méltányolja Ferenc József, unitárius püspöknek felolvasott levelében kifejezett indokait s a társaságból való

kilépését tudomásul veszi; b) Balogh Ferenc és Kiss Albert határozati javaslatát hasonlóképpen tudomásul veszi és a benyújtók kívánságához képest, jegyzőkönyvbe vétetui határozza; c) a mi pedig a tiszántúli egyházkerület határozatait és az abban kifejezett aggodalmat és ohajtást illeti, arra nézve a bizottság áthatva levén e kérdésnek nagy elvi fontosságától s érezve a hazai protestántizmus megoszlásából eredhető veszélyeket, kimondja, hogy: mivel az alapszabályoknak szövege, melyben az unitáriusokról szó sincs, ily aggodalomra okot nem szolgáltat; mivel továbbá az unitárius püspök ur ezen aggodalmakra való tekintetből már tényleg kilépett és „nem kétli, hogy példáját hitsorsosai közül többen követni fogják s csaknem bizonyosra veszi, hogy az unitáriusok miatt bátran beléphetnek a debreceniek a társaságba;” és végre, mivel a végrehajtóbizottság kiváló súlyt helyez a tiszántúli egyházkerületnek támogatására: ennél fogva ennek jegyzőkönyvileg kifejezett ohaját olyképen fogja figyelembe venni, hogy a végleges szervezés alkalmával ugy a tisztikar, mint az igazgató-választmány és a bizottságok választásánál a tiszántúli egyházkerület álláspontja tényleg érvényesüljön. E megállapodást jegyzőkönyvi kivonat alakjában a tiszántúli meghívottak magukkal vitték s remélni lehet, hogy ennek alapján a mindkét fél részéről forrón ohajtott békés kiegyenlítés létre jön és a társaság végleg szervezhető.

= Az Irodalmi Társaság ügyében, a márc. 3-án Budapesten tartott értekezlet után, a debreceniek márc. 6. és 7-én főt. Révész Bálint, püspök ur lakásán elvtársaikkal külön értekezletet is tartottak. Biztató jelnek vehetjük hogy a „Debr. Prot. Lapban” Balogh Ferenc vezércikket közöl, melyben reményének ad kifejezést, hogy a Társaság megalakulása lehetséges a megtalált alapon, és ő a maga részéről, hogy izgatólag ne hasson. a pozsonyi tanár, dr. Masznyikkal megkezdett polemizáló cikksorozatát megszakította. Mi a magunk részéről, teljes készséggel csatlakozunk a biztató előjelekhez és örömrünk még teljesebb, mert mi voltunk az elsők, kik rámutattunk az alapra, melyen építeni lehet, a melyet ha akkor elfogadtak volna, igen sok kellemetlenség lett volna elhárítható. De hát, persze, csak mi mondtuk!

= Egyszerű, de szép és megható ünnepély folyt le, február hó 24-én s.-m.-berkeszi ev. ref. egyházunk templomában, mikor a mult év őszén közpolgárokból alakult da lárda mutatta be a téli estéken folytatott tanulásának sikeres eredményét. Lelki örömmel hallgattuk a nép egyszerű gyermekeinek összhangzatos egyházi dallamait, s győződttünk meg, hogyan tudnak a szépért lelkesülni, s a szép ének művelése által, a vallásos érzésben nemesülni Templomból kijöve, a szép ünnepély hatása alatt, egyhangulag kimondatott, hogy márc. 5-én estve, négy hangra letett énekek beszerzésére és a polgári olvasókör alapja javára. táncvigalom rendeztessék. Ezen határozatnak oly szép eredménye lett, hogy nemcsak ének-darabokat, de egy pár heti lapot is megrendelhattunk, melyeknek olvasása a nép egyszerű gyermekeit a józan hazafiságban, s a szelid erkölcsökben építeni fogja. Elismerést érdemel Kádár Ferenc, k. tanító, ki rövid félelvi itt léte alatt, lankadást nem ismerő buzgósággal muckált a jobbakkal együtt, az eredmény létrehozásában. Tartsa meg az isten mind a vezetőt, mind a közreműködő tagokat egyházunk javára! S.-M.-Berkesz, márc. 10. 1889. Pap István, ev. ref. pap

= A hosszufalvi ev. ref. egyház számára és erőben megfogyott hivei, ezelőtt négy évvel magtárt alapítottak, megkezdvén 20 véka szemes tengerivel. A szorgalom és lelkiismeretes kezelés által annyira szaporodott, hogy ez év elején,

kamatja értékéből és a hivek adakozásából, egy harmoniumot hozatott 125 frton, mely ünnepélyes felszenteléssel márc. 3-án adatott át isten dicsőítésére, hogy emelje és példázza a hivek buzgóságát. Nem hagyhatom említés nélkül. Szibert Ber-

talán, gazdatiszt urat, ki jóllehet róm. kath. vallású, azért nemcsak buzdító szavakkal, hanem pénzbeli adományokkal is, szíves volt a hivek törekvését sikerre vezetni, miért fogadjam magam és egyházam köszönetét. Pap István, ev. ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

500—1889.

FELHÍVÁS.

Az EMKE. segélyébe részesített egyházaknak és espereseknek.

Erőtelen egyházaink és iskoláink gyámolítása céljából, az EMKE. és egyházkerületünk között létesített megállapodás értelmében, a szerződvény megkötöttén, az alább közölt kimutatásban felsorolt 32, 10 és 5 éves személyi javadalmak és dologi tőkebefektetések 32 éves törlesztés részleteinek ez év első felére eső hason íterésze, valamint az egy éves személyi és dologi sorély folyó évi egész összege, együtt 1532 frt. 50 kr Igazgató-Tanácsunk kezelése alá átadatott. Ezen intézkedés által egyházkerületünk ez évben 2330 frt, igen tekintélyes összeg segélyhez jut és emellett még 31 éven át évi 750 frt személyi, 245 frt dologi, 9 éven át 575 frt, és 4 éven át 25 frt javadalmazás felől biztosított

Mind a segély-összeg nagysága, mind azon célok helyes megválasztása, melyek elérésére az nyújtott, az EMKE-et egyházkerületünk egyik legnagyobb és legbölcsebb alapítói sorába emelik s tekintetbe véve azt, hogy ezen segély a hazafiúi szeretettől áthatott, ezer meg ezer jótévő adományából gyűjtött egybe nemzetünk missiójának e hazarészben sikeres betöltésére, a szellemi és kulturális fejlődés előbbvitelére, azt nemzeti letétképpé kell hogy tekintse.

Igazgató-Tanácsunk midőn ezen segélyezést egyházkerületünk nevében meleg köszönet és elismerés nyilvánítása mellett az EMKE-től elfogadta, kötelezte magát arra, hogy:

1. az erdélyrészi magyar közművelődési egyesület által az előbbi pontok alapján adandó segélyt a szerződés tartamának minden évében kijelölt célra, mint az egyesület adományát szolgáltatja ki s minden év végével megküldi az egyesület igazgató-választmányának az összegek ily kiszolgáltatásáról az illetők által kiállítandó nyugtatványokat, általános kimutatás kíséretében arról, hogy az egyházkerület fönhatósága alatt álló egyesületi segélyezések egész körében e szövetségi viszonyt illetőleg minő jelentősebb mozzanatok fordultak elő;

2. hogy az az egyesület igazgató választmánya valamely egyesületi segélynek nem a kikötött célra való fordítása, avagy valamely segélyezett egyházi tisztviselőnek a közös cél irányában való hanyagsága, vagy hűtlensége miatt jelentést tesz, vagy panaszt emel, az ügyet saját hatáskörében és egyházi törvényeink szeriut, megvizsgálja, elintézi és eljárása eredményéről az igazgató-választmányt értesíti;

3. hogy a fenti minden esetre nézve, mint melyekre az egyesületi évi segélynek megfelelő egyházi tőkék ingatlanokba, illetve a fenti konkrét esetekben az igazgató-választmány által kivételes okokból elfogadott helyeken, személyi járandóságok alapjára való befektetése állapított meg, közösen a jelen szerződés 32-harminckét évi tartama alatt a befektetett tőkék $1\frac{1}{2}\%$ -ának kamatos-kamatoztatása útján leendő előállításáról gondoskodik, e szerződési tartam leteltével, az illető célokra vonatkozó szövetségi viszony mindkét részről megszűntnek lévén tekinteendő, ugy az egyház, mint az egyesület kötelezettsége, azon esetben, azonnal megszűnik, mihelyt a szerződés szerint célzott tőkeképzés megtörténik, ha a 32 évi időtartam letelte előtt is állana be az eset

Ezen szerződvényi, s annak még nagyobb súlylyal bíró erkölcsi kötelezettségéből kifolyólag minden javadalmazott egyházközségünk presbyteriumát, valamint egyházi tisztviselőinket figyelmeztetjük nem csak arra, hogy a nyert segély-öss-

zeget felelősség mellett azon cél szolgálatára fordítsák, a melyre adatott, hanem arra is, hogy a vallás-erkölcsi élet ápolása mellett igyekezzenek a hazafiúi erényeket meggyökereztetni s továbbterjesztésére munkálni

A részletekre nézve a következő intézkedéseket teszi Igazgató-Tanácsunk:

1. A harminckét évre személyi járandóságokra megszavazott segélyek tőke-összegét, ez idő alatt tartozván egyházkerületünk egybegyűjteni s az illető állomásokkal egybekötött ezen fizetés-felelőst jövőre biztosítani, útasítjuk a kimutatás első rovata alatt megnevezett egyházközségeket, hogy vegyék tárgyalás alá annak megállapítását, hogy az évi javadalom tőkeösszegének évi $1\frac{1}{2}\%$ -át, vagyis, minden 50 frt évi járandóság, 1000 frt tőkéje után, 15 forintot mily módon szerzi be, pld. e célra állapítandó magtár, évi közmunkatétel, vagy az egyháztagokra való kiróvás által? Az EMKE. segélyével felemelt fizetés beírásával állítsák ki a módosított díjlevelet Az egyházközségek illető espereseit felhívjuk, hogy a jegyzőkönyvi nyilatkozatokat ezen leirat közzétételétől számítva 15 nap alatt vegyék be és terjesszék az egyházmegye m. tt. Tanácsához s a hozandó határozatot sietőleg küldjék fel Igazgató-Tanácsunkhoz.

2. Szászujfalusi, némai és csomafái egyházközségeinket útasítjuk, hogy a tanítói állomás szervezésére sietőleg tegyenek előterjesztést az esperesi hivatalhoz, a díjlevél tervezetének s általában az egyházközség háztartásának miképen való berendezését, feltüntető kimutatás csatolása mellett. Csomafái egyházközségünk küldje fel az iskolaház átalakításának költségéről a fedezet kimutatást. Deési egyházmegyénk esperese, a beveendő adatok alapján, az ügyet terjessze az egyházmegye m. tt. Tanácsa elé, s véleménye kíséretében küldje fel, az iskola-ügy rendezése céljából

Az érdekelt egyházközségek meghallgatásával, görgényi és deési egyházmegyénk esperesei tegyenek előterjesztést az egyházmegye m. tt. Tanácsa elé az iránt, hogy udszentpéteri és pánczélcehi körlelkész javadalmazására megállapított 100—100 frt évi javadalom miképpen értékesíthető legcélszerűbben telekezeti és nemzetiségi érdekeink ápolására. s a megállapítandó javaslatot terjesszék fel.

3. Harminckét évnél rövidebb időre megszavazott segélyek folyóvá tétele érdekében felhívjuk az illető egyházmegye esperesét, az iránt felvilágosítás nyújtásra, hogy a harói, ilosvai, érkávási, érminszenti, kajántói és borbereki népiskolánkba, miután a névkönyv adatai szerint a tanítói állomás betöltetlen van: ki végezi a tanítást, hány gyermeket és minő eredménnyel oktat? A mely iskolánkban a tanítás nem felelne meg a követelményeknek, azonnal ideiglenes tanító alkalmazása mellett gondoskodják a rendes oktatás megkezdése és folytatása végett ilosvai és kajántói iskolánk tanítója részére készíttesse el a fizetés felemelésének bevezetésével, módosítandó díjlevelet, a tanítói állomás betöltése érdekében a pályázat küzzététele iránt sürgősen tegye meg a lépéseket.

4. Az alább közölt kimutatás alatt felsorolt tőkebefektetések után 32 éven át 5% kamat javadalmazásba részesített egyházközségeket útasítjuk, hogy a célbavett építkezésekről készítettessék el a tervrajzot és költségszámítást; mutassák ki, hogy egyházkerületünk pénztárából a jelzett tőke összegek kiutalás esetben képesek-e fedezni az építési stítségletet, avagy a hiányzó részt mily módon gyűjtik egybe? Vegyék tanácskozás alá azt, hogy egyházkerületünk pénztárából jelzett építkezésre kiadandó tőke-visszafizetésére 32 éven át a köl-

csönösszeg $1\frac{1}{2}\%$ -át minő jövedelemből fogják fedezni és fél-évi előleges részletekben egyházkerületünk pénztárába beszo-
gáltatni.

Ha az egyházközség mindezen kérdések felett hozandó határozatával az építés ügyét rendezni képes, azon esetre, állítsa ki egyházkerületünk pénztárából kilátásba helyezett, s a kimutatás illető rovatában kitéüntetett összegről szóló kötelezvényt és nyugtát s az összes úgyiratokat terjeszse fel az egyházközség az egyházmegye espereséhez, ki is az egyházmegye m. tt. Tanácsa által megállapítandó vélemény kíséré-
tében küldje be lehető rövid idő alatt Igazgató-Tanácsunkhoz.

Az Igazgató-Tanácsunk által építkezési befektetésekre megszavazandó és kiutalandó egyházkerületi tőke-összeg $5\frac{0}{10}$ -os kamatai az EMKE által megállapított és a kimutatás illető rovata alatt felsorolt segélyösszegekből fog fedeztetni, s csak az $1\frac{1}{2}\%$ -os tőketörlesztés fogja terhelni 32 éven át az illető egyházközséget.

5. Sárdi, kisbarcsai és lőrincrévei egyházközségeink részére egyszersmindenkorra megszavazott és kiutalt összegeknek miképen való felhasználásáról a költségzsámítás felköl-
désére esperes afiát felhívjuk.

6. Az EMKE által adott segélyösszeg átvételéről ugy az egyesek, mint egyházközségek által kiállítandó nyugtába határozottan kiteendő, hogy az illető összeg nevezett egy-
let által egyházkerületünknek juttatott segélyalpból vétetik fel.

7. A segélybe részesített minden egyes egyházközségbe az év folyamán felmerülő fontosabb változásról kötelesek es-
peres afiái minden év december 20-áig jelentést tenni Igazgató-Tanácsunkhoz.

Az erd. ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának Kolo-
zsvártt, 1889. évi febr. hó 24-én tartott üléséből.

Bodor Antal,

Szász Domokos,

titkár.

erd. ref. püspök, mint elnök.

Ad 500—1889

EGYHÁZKERÜLETÜNK és az EMKE.

Az erd. ev. ref. egyházkerület és az EMKE. között f. évi január 8-án létrejött végleges egyezség és az ennek foly-
tán már közjegyzőileg hitelesített szerződés első gyümölcse f. hó 15-én tétetett le a kultúra eltárára, a mikor az EMKE. letette a főtiszt. ur kezébe az éven évre folyósított járulé-
k egy részét: 1532 frt 50 krt. Tehát a szent cél érdekében annyira kívánatos összhang és egyetértés munkára vetette ke-
zeit, habár a körülmények folytán szerény módon is, azon célok érdekében, melyek minden ember szívének hevítői, el-
méjének tápláléka és akaratának mozgatói kell legyenek, a kik a kultúra, a humanizmus, a fölvilágosultság, a szabadság és tökéletesedés, szóval: az örök és isteni dolgok szolgálatá-
ban állnak, s azoknak dicsőségére és győzelmére szentelték életüket. A nap föltámadt, a harcosok fölvonultak, sorakoz-
nak... mindenki tegye meg, a mire csak erőt és képességet adott neki az ég, hogy így az isten szent nevének segítségül hívásával kezdett nemes harc győzelmes végén méltóknak bi-
zonyuljunk a menyeyi atya gondviselésére! Hadd legyen a kezdet egy sikerdús szép jövődönök biztos záloga! A már folyósított járulé-
k részletes kimutatása itt következik:

a) Személyi járandóságok. 1. Harminckét évre: Maros-Gezse (tanító fizetés) 50 frt. Szász Ujfalu (iskola-építés és tanító fizetés) 50 frt. Oláh-Ujfalu (papi javadalmazás) 50 frt. Segesvár (papi jav.) 100 frt. Medgyes (papi jav.) 100 frt. Néma (tan. fiz.) 50 frt. Csomafája (isk. építés; tan. fiz.) 50 frt. Páncél-Cseh (körlelk. jav.) 100 frt. Ilosva (tan. fiz.) 50 frt. Uzd-Szt.-Péter (körlelk. jav.) 100 frt. Kajántó (isk. ép., tan. fiz.) 50 frt. 2. Tíz évre. Hari (tan. fiz.) 100 frt. Maros-Szt.-Király (isk. ép., tan. fiz.) 50 frt. Bún (tan. fiz.) 50 frt. Küküllővár (papi javad.) 100 frt. Boldogfalva (tan. fiz.) 25 frt. Búzás-Bocsárd (tan. fiz.) 50 frt.) Récsé (tan. fiz.) 50 frt. Bórberek (tan. fiz.) 50

frt. Nagy-Rápoly (munkatanítónői fiz.) 100 frt. 3. Öt évre: Lőrinc-Réve (isk. helyiség-bérlés és felszerelés) 25 frt. 4. Egy évre: Bábony (tan. segélyezésére) 25 frt. Tas-
nád-Szarvad (tanítónak jutalom) 50 frt. Ér-Kávás (tanító jutal.) 50 frt. Ér-Mindszent (tanítónak jutal.) 50 frt.

b) Dologi járandóságok: Szent-Margita (isk. építésre 300 frt tőke után 32 évig) 15 frt. Maros-Szt.-Király (isk. ép., tan. fiz. 300 frt t. u. 32 évig) 15 frt. Szász-Ujfalu (isk. ép., tan. fiz. 200 frt. t. u. 32 évig) 10 frt. Szász-Régen (isk. ép. 600 frt t. u. 32 évig) 30 frt. Hé-
jasfalva (isk. ép. 400 frt. t. u. 32 évig) 20 frt. Alsó-Ilosva (isk. ép. 300 frt. t. u. 32 évig) 15 frt. Csomafája (isk. ép., tan. fiz. 300 frt. t. u. 32 évig) 15 frt. Alsó-Tők (isk. építés 300 frt. t. u. 32 évig) 15 frt. Récsé (tan. fiz. 200 frt. t. u. 32 évig) 10 frt. Magyar-Csaholy (isk. építésre 300 frt. t. u. 32 évig) 15 frt. Maros-Szt.-Anna (isk. ép. 300 frt. t. u. 32 évig) 15 frt. Pusztá-Kamarás (körlelk. lak és isk. ép. 300 frt. t. u. 32 évig) 15 frt. Kajántó (isk. ép., tan. fiz. 600 frt. t. u. 32 évig) 30 frt. Hadrév (isk. ép. 500 frt. t. u. 32 évig) 25 frt.

c) Egyszer s mindenkorra: Sárd (isk. felsze-
relésre) 30 frt. Kis-Barcsa (egyházi célokra) 500 frt. Lőrinc-Réve (isk. helyiség bérlésre és felszerelésre) 30 frt.

Összesen: a) Személyi járand. harminckét évre: 750 frt. Tíz évre 575 frt. Öt évre 25 frt. Egy évre 175 frt

b) Dologi járand. tőkéje: 4,900 frt; ennek ka-
matja 32 évig 245 frt.

c) Egyszer s mindenkorra: 560 frt.

A 32 éves, 10 éves és öt éves, valamint a tőke-be-
fektetés után a járadék folyó év jan. 1-től jún. 30-ig félévi fele-
részben; az egy éves jutalom és dologi kiadás egészben összesen 1,532 frt. azaz, egyezeröttszázharminckét forint 50 kr. f. év ja-
nuár 1-től kifizetendő.

408—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegye-
gyébe kebelezett deés-aknai egyházközség kántori állomására ezennel pályázat nyittatik Évi javadalma: tisztességes lakáson és kerten kívül 180 frt. 41 kr.

Pályázati határnap ápril 10. Folyamodványok nagytiszt. Nagy Lajos, ref. esperes aához küldendők, Dobokára.

Kolozsvártt, 1889. márc. 9. Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

886 1889

KÖRLEVÉL.

Hivatkozással a főtiszt. és méltsgs. püspök urnak a „Prot. Közlöny“ 10. számában 176 1889. sz. a. kelt kör-
levelére, felhívom t paptársaimat, hogy az ezen körlevélben kívánt adatokat összeállítva, a márc. hóról beküldendő iskolai
jelentések kapcsán, f évi ápril hó 5-ig felelősség terhe alatt küldjék be esperesi hivatalomhoz. Ez alkalommal jelezve azt,
hogy még ma is akad egy-két pap és tanítótársam, a ki az iskolai jelentések beküldésében nem tartja meg a kellő pon-
tosságot, figyelmeztetem azokat mult évi VII. körlevelem tartal-
mára. Kelt Szilágy-Somlyón, 1889. márc. 11. Nagy László, esperes.

401—1889.

MEGHÍVÓ.

A főtiszt. méltóságos püspök urtól 337—1889. sz. a. vett megbízatásom alapján, a kolozs-kalotai reform egyház-
megyének méltóságos gondnokait, tekintetes képviselőit, tisz-
teletes papjait, a B.-Hunyadon, folyó év március hó 27-én, d. e. 11 órakor tartandó rendkívüli közgyűlésre tisztelettel meghívom.

E közgyűlés tárgyai: 1. Esperes-választás. 2. Főjegyző-
választás 3. Esetleg más választások megejtése 4. Egyes bizottságok kiküldése a tavaszi rendes közgyűlésen tárgya-
landó ügyek előkészítése végett. Gyalu, 1889. márc. 12. Deési Gyula, h esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász GERÓ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁRCIUS 21.

12. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A megoldás.

A mily őszinte örömmel üdvözlöttük, annak idején, mindnyájan, kik a magyar protestantizmusnak úgy is, mint vallás-erkölcsi, úgy is, mint nemzeti tényezőnek meggyőződésből vagyunk hívei, protestáns Irodalmi Társaságunk eszméjét, épp oly méltó és komoly aggodalmakat kelle táplálnunk akkor, a midőn a konfessióban hajthatatlannak és a teoriában liberalisok, ellentétbe jutva egymással, a forma fölött folytatott harc magát a lényegre tette kérdésessé, fenyegette meghiusulással.

Ma már, hála istennek, idejét multa a fölött elmélkednünk, hogy a forma e kérdésében kiknek volt igazuk azoknak-e, a kik egész a végkonsekvenciáig ragaszkodtak hitbeli meggyőződésük tételeihez s közösséget nem akartak, nem tudtak azokkal vallani, a kikkel a speciális keresztyénség első, mondhatni egyetlen, alapdogmájára nézve nemcsak nem találkozhatnak soha, hanem homlokegyenest ellentétben kell maradniok mindenha és szükségképpen; azoknak-e, a kik a reformált e. konvent első kijelentésére hivatkozhattak abban a kérdésben, hogy a magyar protestáns Irodalmi Társulat melyik két tényező egyesülésével alakuljon, s a kik, gyakorlati szempontból, még azokra mindig szaporodó (jelző nélkül mondjuk) tényekre is hivatkozhattak, a melyek positiv példáit szolgáltatják az elméleti ellentétesség mellett, az aggressiv ellenségeskedés, a sokszor mesterséges hódítás komoly célzatainak, keresztyültvitt valóságainak, avagy pedig azoknak, a kik a szabadelvűség nem is éppen egészen vallásos elvének*) hódolva, ennek konsekvenciája

kedvéért latitudinarius engedményre voltak hajlandók és a speciális keresztyén kálvini és lutheri alapdogma konsekvenciáját ki nem vonja a liberalizmus teoriájának jelszava nyomán, az unitáriussal (sőt a következetességet tekintve föltehetjük, akár a nazarenizmussal) is készek lettek volna az irodalmi közösségbe való lépésre.

Most már ezen túl vagyunk de volt egy időszak, a midőn éppen ez ellentét miatt volt az ügy hajótörést szenvedendő, s mi, a kiknek nem az ige hirdetése és teoriában való fejtegetése, hanem a községben való megvalósítása az önként vállalt köteletségünk, aggodalommal, sőt elkésredéssel láttuk, hogy a hivatottak (elismerjük: hivatásszerű) szörszálhasogatása és egy harmadik csak utólag meginvitált vendég megjelenése, a testvérek szakítását s ezek szükségkép közös vállalatának meghiusulását vonhatja maga után. E lapok szerkesztője, mindjárt legerősebben, rámutatott a biztos megoldásra; kívánta, hogy az elméleti vita az által váljék tárgytalanná, hogy az utólag kontemplált harmadik tényező vonuljon vissza s ezzel engedje a testvérek békéjének törés nélkül való helyreálltát, de a javaslattevő (megbocsát, Szerk. barátom s tiltakozom a vörös cirusa ellen.) ismeretes álláspontja nem a legtetősebb ajánlólevél volt e tanács mellett.

A vita, tehát, folyt s miudig élesebbé, végzetesebbé vált, míg a harmadik és kérdésessé lett tényező, illetékes representansa, főt. Ferenc József unitárius püspök ur, maga szántából és azzal vágta ketté a kérdést, hogy annak a reményének kijelentésével vonult vissza a két fél karakteréről, hogy hívei is követni fogják.

Most, tehát, elhárult a nagy veszedelem, mely abban rejtett volna, hogy a négy reformált egyházkerület, 1.157,997, a négy ágostai kerület 936,334, az unitárius kerület 53,449 lelkével szemben, a tiszántuli reformált egyházkerület

*) Az általános emberszeretet az érzelmek soraiban foglal helyet, a liberalizmus inkább a fogalmak és elvek individualis érvényesítésének szabadságát illeti. Amaz a kunyhókba, emez a forumra vezet.

856,702 lelkének, a magyar protestantizmus e legmagyarabb, e legerősebb, e legkompaktabb s a kálvini hagyományokhoz mindig leghivebb élő testének, külön, elszigetelt állást kell vala foglalnia, secessionárius működésre, vagy éppen tétlenségre kárhoztatva, romlására, vagy legalább megbénításával az egésznek, megfélejesítésével e tudományos, e nemzeti érdekek, gúnyjára a nyílt és titkos ellenfeleknek, épen a Szent István társulat irodalmi szakosztályának megalakulása korában s abban az esztendőben, a midőn Magyarország hercegprimása, egymaga, tizezer főt adományoz e szakosztálynak.

Mi, tehát, a kik nem vagyunk szaktheológusok s egyházunkhoz, vallásunkhoz inkább érzelmeink és akaratunk s ennek gyakorlati céljai útján vagyunk kapcsolva, annál nagyobb örömmel látjuk aggodalmaink, sőt elkeseredésünk szétfoszlását a kérdés e megoldása, illetőleg, mellőzése által, mert őszintén szólva, mind élettapasztalatunk, mind érzelmeink, mind az itt szóban forgó egyházi és nemzeti cél iránti lelkesedésünk, határozottan azok pártjára állítottak volna, a kik magasabbra helyezték konfessziójuk konsekvenciáit, a liberálizmus teoriájánál, s ennek felekezeti szempontból, isten tudja, hol végződő engedékenységénél. Mert, igaz, a lelkiismereti szabadság elve egész merejében protestáns elv, de ez, józan értelem szerint, nem azt teszi, hogy kölcsönösen alkudozzunk s compromissumra jusunk meggyőződéseink fölött, hanem azt, hogy viszonyosan elismerjük egymás jogát az egyéni meggyőződés föntartásához és érvényesítéséhez minden konsekvenciáival.

Hálás elismeréssel fogadjuk, tehát, a protestáns Irodalmi Társaság előkészítő bizottságának minapi megállapodását; teljes megaláztatással és reménytelenséggel tekintünk a közelgő alakuló ülés elé, mivel a fenyegetően függő kérdés biztos megoldását előkészítve látjuk, s így, elvégre, számíthatunk a nagy, a magas cél megvalósításának folyamatba indultára, a mire, valljuk be őszintén, elég rég ideje várunk már.

Szász Béla.

A kollegiumi önképző-körök.

Még napirenden van gr. Csáky, közoktatásügyi miniszternek törvénybe ütköző, és a józan közvélemény által elítélt németnyelvi rendelete; még fülünkbe csendül a nemzeti önértéket sértő rendelet ellen ország-szerte hangoztatott „vető”; még fellobog szivünkben az édes anyanyelv és a honszeretet ölthatatlan lángja; és a németnyelvi rendeletet, a közoktatásügyi miniszterium által illetékes helyen, az országgyűlésen tett kinyilatkoztatás szerint, az önkormányzati joggal bíró hitfelekezetek hatóságaihoz még be sem küldötték és ime, már ismét egy olyan rendeletet emlegettek a hírlapok, mely megjelenése esetében, valóságos szerencsétlenség volna és újabb ellentállásra hívná föl hazafias érzületünket, mert annak éle az önképző-körök ellen volna irányulva.

Azonban, mikor a képviselők t. házában a miniszter urtól a dolog miben léte felől először kértek felvilágosítást, azt felelte, hogy „megvallja töredelmesen, hogy az önképző egyesületre vonatkozó rendelet részletéről nincs tudomása; de lesz gondja rá, hogy fontolóra vegye.” Később aztán azt is kijelentette, hogy az önképző egyesületek működését megszorító rendelet nincs; hanem van a temesvári reál-iskolához küldött egy rendelete, mely szerint, a kik elégtelen bizonyítványt kaptak, az önképző-körnek tagjai nem lehetnek.

Am, egyelőre nyugodjunk meg a közoktatásügyi miniszter ur ezen nyilatkozatában. De, minthogy a közmondás szerint: szél fúvatlan nem indul és minthogy az önképző-körök ügyét illetékes egyének épen most hozták szőnyegre, alkalmoszerűnek tartjuk, elmondani ezekre vonatkozó igénytelen véleményünket. Egyébiránt, megjegyezzük, hogy azon miniszteri nyilatkozat, mely szerint „az önképző egyesületekre vonatkozó rendelet részleteiről nincs tudomása” egyfelől azt sejteti, hogy az önképző-körökre vonatkozólag valamelyes rendelet csakugyan készülő félben van, és másfelől azon következtetésre vezet, hogy nem a miniszter ur volt a kezdeményező, hanem a kulisszák mögött üzi valaki mefisztofelesi játékát.

Lehet, hogy nincs igazunk; azonban, a logika ritkán szokott csalni.

De, térjünk a dologra.

Az önképző-körök általában a human irányu felekezeti tanintézetek kebelében alakult és idő folytán kifejlődött oly ősi intézmények, melyek a társas iskolai életnek természetes és szükséges kifolyásai és ugy tekintetők, mint a nevelésnek és a magyar nemzeti kultúra terjedésének nevezetes és elkerülhetetlenül szükséges segédeszközei.

A nemzeti irodalomnak melegágya, valóságos veteményes kertjei ezek, melyekben a költészet legszebb virágainak első csiráit apolták és ápolják ma is. Oly helyek ezek, hol szárnyat ölhetnek az ifju sziv legszentebb érzelmei és a lélek legmagasztosabb gondolatai.

Ezeknek legalább is a styl fejlesztésére és az előadásbeli készség emelésére gyakorolt jó hatásukat tagadni, nem lehet. Mert nem is szólva az egyetemi önképző-körökről, hogy minő hatásuak voltak p. o. a sopronyi, pápai, debreceni, s.-pataki, selmeci, eperjesi, n.-enyedi, kolozsvári és a többi kollegiumok ifjúsági önképző-körei, annak tanubizonyosságai a magyar irodalomtörténet oly nagy alakjai, mint Kis János, Tompa, Arany, Petőfi. És erről tanubizonyosságot tehetnek nemzetünk ma is élő mindazon költői és szónokai. kik nem fogják eltagadni. sőt hálás kegyelettel és méltányló elismeréssel vallják be, hogy tehetségeik kifejtésére, az első ösztönt azon iskolai önképző-körökben nyerték, melyek felett most sok modern pedagógus, ha még pálcát nem tör is, de már időszerűnek véli kongatni a halálharangot.

Pedig, a helyes irányban vezetett ifjúsági önképző-körökben nem is csupán a nemzeti irodalmat, vagy annak éppen költői ágát mivelték és mivelik, hanem az ó-klasszikai és a modern nyelvek, és irodalmi termékek megértését, fejtegetését is célul tűzik ki; sőt, a tudományoknak mindenik ágát bevonják a munka körébe s éppen ezért és ez által válnak az ismeret-terjesztés, a nevelés és az oktatás leghathatósabb segédeszközeivé.

Az önképző-körök nem csak az önállóbb gondolkodást megállapító műhelyek és így pótolhatatlan léleképző eszközök, hanem egyszersmind oly intézmények, a melyek játékonnyan hatnak a kedély nemesítésére, a jellem szilárdulására, az önérzet fokozására és a hazafias érzés ápolására is.

Hiszen, az ifjúság keble érzelmekkel van tele, melyek, mint a hatalmas ár, föl-föl hullámszanak. De az ár rohanását az okos gazda nem fogja torlaszokkal megakadályozni, tudván azt, hogy ez által nagyobb kárt okoz, mert az év egész termését teszi kockára és a rét virányát iszapoltatja le, vagy sodortatja el örökre; hanem igyekszik, a hullámokat rendes mederbe terelni, irányt szabván a szabad és természetes lefolyásnak.

Igy van ez a lelki élet körében is. És éppen ezért, az önképző-köröknek legnevezetesebb feladata abban áll, hogy ott a föl-föllángoló eszmék és érzelmek irányt kapjanak és helyes úton s megengedett alakban nyilvánulhassanak.

Szintúgy jól esik az ifjunak, ha keble érzelmeit, örömét és bánatát, a maga módja szerint, kiöntheti. Ne gunyolódjunk hát a tanuló ifjúság fűzfapoétaságával, mert egyszerre senki se lett nagy költő és a szak tudós is előbb csak dilettánskodott.

És hát korunk kosmopolita jellege mellett, a hazafias érzület ápolása telyesen felesleges, és csupán üres frasis volna-e?

Mi azt hisszük, hogy a kosmopolitizmussal, valamint korunk tulságosan pessimistikus irányzatával szemben is, éppen arra kell törekedni, hogy ezeknek lenyűgöző hatása alól fölszabadítsuk a lelkeket és az ifjúság kedélyvilágát igyekezzünk derültebbé tenni, föltárván és

szüntelen lelki szemei előtt tartván azt, a mi szép és szépsége által e föld rögéből az eszményi világ körébe emel és egy szebb jövő, egy jobb kor reménységével biztat, ha lankadunk, bátorit. ha csüggedünk.

Mi azt hisszük, hogy az önző kosmopolitizmussal szemben, minden tanárnak, ha igaz magyar, szent kötelessége, az ifjúság lelkébe nem csak belecsepégtetni a hazafias érzületet; hanem ápolni és helyes irányban fejleszteni is.

És mindenesetre, az iskola falain belől hol nyílik több tér, kedvezőbb alkalom, mint éppen az ifjúsági önképző-körökben?

Tanítás közben a szaktanároknak, a tanterv keretén belül, a mai hírhedt módszeres rendszer mellett (!), legjobb akarattal se sok alkalmuk nyílik a hazafias érzés kifejtésére és arra, hogy az oktatás mellett, a jellemképzésre is kellő gondot fordítsanak; pedig, a nevelésnek ez legbiztosabb alapja, mely nélkül nincs erély, nincs magasabb szárnyalás. E tekintetben csak a nemzeti és az irodalmi történet tanára jutnak önkénytelenül is minden lépten-nyomon azon kellemes helyzetbe, hogy az oktatás, az ismeret-közlés mellett, a hazafias érzület ápolása érdekében is szót emelnek, és a nagy eszmék képviselői emlékezetének fölelevenítése által, a jellemet szilárdíthatják.

A hazafias érzés megállapításának, és a jellemképzésnek azonban legméltóbb helye az önképzőkör, melyben tapintatos és feltétlenül tanári vezetés mellett, a hazafias lelkesedésnek meg lehet adni azt a nemes és méltóságteljes jelleget, mely által az a salaktól megtisztulva, nem fogja a miveletlen és rendzavaró csőcselék lármájában lelteni örömét, hanem komolyan, nemesen és méltóságteljesen nyilvánul akkor, a midőn azt a helyzet úgy kívánja és a körülmények szükségessé teszik.

A tanuló ifjúság, mint új nemzedék, mint a jövő örököse: a szabadság, egyenlőség és testvériség örök eszméinek bár igénytelen, de jogosult és legméltóbb hirdetője.

Ezen eszméktől áthatva, tüntetett és tüntet a pesti ifjúság 1848 március 15-től kezdve, minden évtordulás-kor és az ifjúság lelkesedése magával ragad minden igaz honpolgárt, a kik együtt éreznek, egyért lelkesülnek.

Ilyen komoly és nemes tüntetések mindazok, melyeket e napon országszerte rendeznek a kollegiumi önképző-körök

És ki merné elítélni az ifjúság ilyen irányu tüntetését? Avagy, bűn-e ez a lelkesedés éppen napjainkban, midőn csak nem régen szállt sirba a nemzet legszebb reménysége, és ezzel fölszakadt a legutolsó horgony is? Vajjon, nincs-e szükség most inkább, mint valaha, egy kis szárnyalásra, egy kis lelki fölemelkedésre, midőn férfiak és nők, királyok és koldusok, kor- és rangkülönbség nélkül, irtóztató hidegvérűséggel dobják el maguktól az élelet, mint hitvány, megunt portékát!

Mind ezeket meggondolva, pillanatig se habozunk,

nyíltan kimondani azt, hogy a kik az ifjúsági önképzőkörök működését megbénítani, vagy feltétlenül elítélvén, éppen konfiskálni akarják azok a szabadabb szellemi nevelésnek, az ész és a szív természetes fejlesztésének, valamint a hazafias érzület biztos megállapításának leg-hathatósabb eszközétől akarják megfosztani az iskolát, illetve a tanuló ifjúságot, a midőn amaz dologházza, ezt rabszolga-néppé törpítik és egyszersmind a haza és a nemzeti irodalom iránt való nemas lelkesedés szent tüzét lohasztják és oltják ki durva erőszakkal az ifjúság kebeléből.

Protestáns.

(Vége következik.)

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, márc. 17.

Jelen vannak főt. Szász Domokos, elnök; Sárkány Ferenc, Székely János, dr. Szász Béla, Parádi Kálmán, dr. Vályi Gábor, Deák József, Bodor Antal, titkár.

Az elnöki úton időközben ellátott ügyek bejelentése és jóváhagyó tudásul vétele után, Székely János műszaki előadó aa. felszólalására, útasítottatik a deézi egyházmegye esperese, hogy jövőre, a statisztikai adatok rendjén, ne csak az iskolába járók, hanem a tankötelesek számát is mutassa ki; miután, a mostani eljárás mellett, az építendő tantermek tervezetét csakis a mai szükség mértéke szerint lehet megbírálni, holott a jövőre nézve, az iskolák térfogatát a lehető, sőt szükséges szaporodás szempontjából kell elbírálni.

Püspök aa. előterjesztése alapján, tárgyalás alá kerül az egyet. Konventhez intézendő fölterjesztés és munkalat, melynek elkészítésére a múlt évi Konvent, Szász Domokos püspök indítványára, szólította föl az egyházkerületeket, abból a szempontból, hogy a közalap évi kiosztandóinak egy része ne mint eddig, egyszer s mindenkorra szóló, és így állandó hatást elő nem idézhető részletekben forgácsoltassék el, hanem az egyházkerületek, egyházmegvék és egyházközségek által, részint egyházi építkezésekbe, részint személyi járandóságok alapjaira való tőke-befektetés-kamatainak fedezetére fordíttassék, az így javadalmazott egyházak kötelesek lévén, gondoskodni arról, hogy e befektetések évi $1\frac{1}{2}\%$ -ának kamatos kamatoztatása útján, a befektetett tőkét, 32 év alatt előllítsák. E tervezetnek az egyházkerület területén létesítendő építkezési befektetésekre vonatkozó részét, ugyancsak püspök aa. előterjesztésére s az egyházkerületi közgyűlés fölhatalmazása alapján, Ig.-Tanácsunk már korábban megállapította és fölterjesztette az egyet. Konventhez, 183 000 frt tőke erejéig, sőt az országos közalap végrehajtó bizottsága jó részt már le is tárgyalta ama tervezetnek a közalapra számított felét, s egy részét e hó 20-dikára kitűzött rendkívüli ülésén fogja, mint multkori tudósításunkban jelzők, kivételes elnézéssel, tárgyalás alá venni; a most elintézett munkalat és fölterjesztés pedig, a Konvent fölhívásához képest eltért véleménynek, a személyi járandóságok tőkebefektetések útján való felemelésére vo-

natkozik. E tervezet ugyancsak a jelzett konventi határozat értelmében, két vezérelv szempontjából készült. Egyszer, számba kellett az egész egyházkerület papi állomásait venni arról az oldalról, hogy paptanítói állomások alapítása, egyházközségek társítása, vagy csoportosítása és körlelkésziségek szervezése útján, mennyiben lehet a meglevő szükségeket apasztani; másfelől arról, hogy a kicsiny, de felekezeti és nemzetiségi érdekből szükségképp főtartandó egyházközségeket mennyi tőke-befektetés 32 évi kamat-járadékaival kell segélyezni? E munkalat, mely terjedelmes kísérő irata mellett, egész egy kötetet tesz ki, természetesen, az egyházkerület képenek legsötétebb vonásait foglalja magában, a szükségeket, sebeket; egyetlen fénypontja az, a mi hányzik belőle, az erdővidéki egyházmegye ama kijelentése alapján, hogy fekvésénél fogva csoportosításra, társításra nem gondolhat, egyházközségei (14) nagyobb részét jómóduságknál fogva, pedig, nagyobb mértékben való segélyezésre nem szorultak.

A terjedelmes munkalat egyházmegyénként és özszegezve, rovatos kimutatást nyújt az egyházkerület özszes papi állomásainak mind vagyoni, mind felekezeti, mind pedig nemzetiségi állapotairól s ehez képest, rámutat azokra az állomásokra, a melyek külsegély nélkül jobb karba helyezhetők. E szerint, a jelenleg fennálló 544 anyaegyházból és körlelkésziségből s a 602 leány- és fiók-egyházból, meg szórványból, 17-ben a papi és a tanítói-állomás egyesítése útján szervezhető segély 79-ben társítás, avagy csoportosítás útján javítható föl a papi javadalom, a mi, azonban, csak successive keresztülvihető, a mint t. i. az illető egyházközségek közül egyiknek-másiknak papi állomása megürül; 59 egyházközségből, pedig, körlelkésziségek szervezhetők, ezekre nézve már némi, de csekély külsegély is szükségeltetvén. Ezeket felül, aztán, kimutat a munkalat 126 olyan egyházközséget, a melyeket topographicé, felekezeti és nemzetiségi helyzetük okán, csakis az egyházkerület és egyetemes egyház egyesített erejével lehet fölsegíteni, a megjavított papi állomások javítási tőkéjének befektetése, illetőleg, a 32 évi $1\frac{1}{2}\%$ -os tőkealakítás ideje alatt, az 5% -nyi kamatok közös fedezése útján. E 126 állomás tőkeszükséglete 546,810 frtban, azaz, 32 éven át, kerek számban, 27,000 frtnyi kamatjáradékban van kimutatva, már maga ez így kimutatott özszsükséglet nagysága is jelezvén, hogy valamennyi egyházközség ily fölsegélése csak rendre-rendre lesz keresztülvihető mi végre az az elv volna kimondandó, hogy „egyfelől az egyházi építkezésekre, másfelől a személyi járandóságok javára, az egyes egyházkerületek által nyújtandó tőke-előlegezések címén, az országos közalap, kamat-járadék fejében, nem terhelendő meg többel, mint a mennyi az országos közalap eddig még le nem kötött s így évről-évre rendelkezésre jövő folyó bevételeinek 50% -a, azoknak másik telerésze a segélyezés eddigi módja szerint, egyszer s mindenkorra volna egyes kérvényezők javára kiszolgáltatandó;“ Ig.-Tanácsunk azt is kijelentvén, hogy a közalap ily címen ado-

mányozandó 32 éves segély-összegeinek tőkéjét, abban a mértékben, a mennyi az 5 egyházkerület sorában az erdélyinek részébe jut, előlegezi az illető egyházközségek építkezéseire és állomásainak fizetés-emelésére, hogy aztán a javadalmazottak 32 év alatt reintegrálván ez előlegezett tőkét, a közalap e című évikiosztandóit más egyházközségek hasonló fölsegelésére fordíthassa, a miiben a közalapot még az a folyton emelkedő bevétele is, és pedig még a 32 év letelte előtt, támogatni fogja, a melyet a közalap évi 25°/_o-os tőkésítésének kamatai s a remélhetőleg folyton emelkedő járadék-bevételek is nyugtani fognak. Az Ig.-Tanács magáévá tevén ez előterjesztést és munkálatot, az egyetemes konvent elé terjeszti, azzal a kéréssel, hogy azzal a hálásan elismert kegygyel határozzon fölötte, a melyet egyházkerületünk iránt kezdettől fogva tanúsítani méltóztatott.

Ugyancsak püspök aa. terjeszti elő a dicsőszenmártóni körlelkészség szervezésének, a templom és az egyházmegyei helyiséggel kapcsolatban emelendő papilak építésének elvben már elhatározott s kivitelre most kerülő tervezetét. Az építkezés eredeti terve, Alpár Ignác, egyházkerületi megbízott számítása szerint, 13,163 frt fedezetet követelt de az Endstrasser és Oriold vállalkozók kiegészítő, s a műszaki előadó által is helyeselt javaslataihoz képest, 15,489 frtra emelkedett a szükséglet, a vállalkozók ajánkozván, hogy az így kiegészített munkát 15,000 frt általán-összegért elvégezik. Az Ig.-Tanács, a műszaki előadó javaslatára, az építési szerződést megkölti a nevezett vállalkozókkal s a fedezetre nézve a maga, az egyházközség és az egyházmegye részéről (melynek szintén állandó helyisége lesz az emelendő épületben) a következő módot állapítja meg a korábban, az egyházkerületi építkezési alap terhére, 1¹/₂^o/_o törlesztés hányad mellett, megszavazott 3600 frt papírjáradékon felül a szükséglet 13,000 frt papírjáradék, melyet 5°/_o kamatra és 1¹/₂^o/_o törlesztési hányadra megszavaz Ig.-Tanácsunk E kamat- és törlesztési járadékok fedezetéül szolgál évenként az egyházmegye 250, az egyházközség 150, a boltberek 200, a közalap 108 és a bel-missioalap 137 frtja, a belső felszerelés költségeit részben fedezi a gr. Bethlen Arpád 200 és főt. püspök aa. 100 frtnyi kegyes adománya, miért köszönetet mond Ig.-Tanácsunk s a többi beszerzésére utasítja a Szilvási S és Kabos F. gondnokok elnöke alatt megalakított építetű bizottságot, hogy gyűjtést indítson A körlelkészi állomás betöltésére a pályázati hirdetés szintén közzétételik.

A múlt évi egyházkerületi közgyűlés elhatározta, hogy az összes központi segélyek revisio alá veendők és a megváltozott körülményekhez képest, újra állapítandók meg, minek nyomán az Ig.-Tanács fölhívta az egyházmegyéket ez irányban való javaslataik megtételére s véleményük f. é. márc. végéig való beküldésére. A sz.-szolnoki esperes, most, e határidő júniusig való meghosszabbítását kéri, arra hivatkozva, hogy az egyházmegyei közgyűlés előbb nem tárgyalhatja az ügyet. Ig.-Tanácsunk a határidőt, a vélemények központi földolgozásának ter-

hes és hosszas voltára tekintve, csakis ápril végéig hosszabbíthatja meg (különben is, az egyházmegyei tanácsok is véleményezhetnek).

A n.-enyedi koll. új épületének fölavatására f. évi jun. 3-dik napját tűzte ki, az ünnepély egyházi részének végzésére főt. püspök aát kérve föl s a részvételre Ig.-Tanácsunkat is meghíván. Képviselőkül, püspök aa. vezérlete alatt, fölkéretnek Dr. Kolozsvári S. elnök-helyettes és Szász Béla, Parádi Kálmán, Sárkány Ferenc, Bihari Sándor ig.-tanácsosok.

Az erd. r. kath. egyházkerület, új gymnasiumi épületének telke kiegészítésére, sz.-udvarhelyi egyházközségünk n. Deák Istvánné hagyományából nyert kántori telkét, melyet az egyházközség 3000 frtra becsül, 6000 frton meg kívánja váltani s egyházközségünk képviselőtestülete egyhangu határozattal elfogadta ez ajánlatot. Ig.-Tanácsunk, az egyhker. közgyűlés helybehagyásának föntartásával, megerősíti a szerződést. utasítván az egyházközséget, hogy a vételárat, a hagyományozó neve alatt, takarékpénztárban gyömölcsöttesse. kamataiból 100 frton, tervezetéhez képest, kántori lakást béreljen, a többi tőkésítvén, míg alkalmas kántori lak lesz. külön kikérendő ig.-tanácsai engedélylyel, vásárolható, de az akkor megmaradó fölösleg az egyházközség felső leányiskolájára levén fordítandó.

Az erzsébetvárosi papilak és templom kiépítésére, az építkezési alap tervezetének rendjén, 4800 frt papírjáradék vala, 1¹/₂^o/_o törlesztési hányadra megállapítva Utóbb az ottani fötér egyik emeletes háza kínálkozott 6000 frt ár mellett való megvételre, a melyben az emeleti rész két nagy terme imaházzá alakítható többi helyisége papi lakul használható, a földszinten, pedig, két bolt és egy lakás bérbeadható. A vételár és az átalakítás költségei összesen 8600 frt papírjáradékot vesznek igénybe s így még 3800 frt papírjáradék kölcsönre van szükség. Az Ig.-Tanács ezt, az építési-alap terhére, 5°/_o kamat és 1¹/₂^o/_o törlesztési hányad mellett, megszavazza. kötelezván az egyházközséget az összesen 281 frtnyi évi járadék beszolgáltatására s egyszermind az új ház és a régi papi telek évi jövedelmeiről való beszámolásra. az e két címen való bevételek fölöslege mind a tartozás törlesztésére levén fordítandó.

A hétfalusi körlelkészség templomának építési terve, mely előbb egy régi épület átalakítását célozta, átalakítatván, az újan építendő templom költségei 3014 frtban állapítottak meg, a melyre. korábbi kiutalásból, 2530 frt rendelkezésre áll s így csak 544 frt fizetetlen; de, az esperes véleménye szerint, az öszszükséglet, nyílt árlejtés útján, még lejjebb is szállíthatónak ígérkezik. Az Ig.-Tanács. a kellő utasításokat megadva, fölhatalmazza az esperest az árlejtés megtartására, az egyházközséget, pedig, fölhívja, a hiány közadakozás útján való beszerzésére.

A fejerdi új templom és megújítandó papilak költségeire 5000 frt papírjáradék vala 6¹/₂^o/_o-ra (kamata és törlesztés) megszavazza: a hivek és a pap ez érdekekben hozott jelentékeny áldozataikra hivatkozva, a papírjáradék el-

adásából származó 300 frtnyi hiány pótlását kéri, a még ezen felül hiányzó 300 frtot közmunkával és takarékoskodással fedezvén Ig.-Tanácsunk, tekintve t. pap aa. és a hivek ez építés körül tanusított kiváló buzgalmát, a kért 300 frtot a következő két év áll. segélyének terhére előlegezi.

A rettegi egyházközség 27 $\frac{1}{2}$ holdnyi fekvőt, melyből 7 hold kuriális telek s jelentékeny kézi napszám javadalommal jár s mely után még 350 frtnyi regale-váltás-tőke is számítható, gróf Pejacsevich-Mikó Anna ő méltóságától 1700 frton megszerezheti az Ig.-Tanács, pedig e kiválóan előnyös vásárt örömmel hagyja helybe.

A vérvölgyi egyhk. papilak kiépítése iránti szerződése helybehagyását s az összesen 1881 frtn rugó költ-

ség hátralevő részének központi kezelés alatt álló pénzéből való kiutalását kéri. A szerződés némely határozmányai helyreigazításával, helybehagyatik s a még benlevő pénzrészlet kiutaltatik.

A pákei egyházközség kepeváltsági szabályzatának megerősítését kéri, a mit meg is nyer, de azzal a módosítással, hogy a tőke egy részének az alapot létesítő egyházközségi tagok közt 6%-ra való elhelyezésére az engedélyt Ig.-Tanácsunk nem adja meg, nem akarván a hiveknek az olcsó kölcsön kínálgatásával könnyelmű adósságsinálásra utat nyitni, kivált, miután az oltvidéki takarékpénztár is megadja a 6%-ot.

É - n

T Á R C A

Borosnyai-Lukács János,

*erd. ref püspök élete.**

(Született 1594-ben, meghalt 1760-ban.)

A kétszáz év előtti Magyarország, a török uralom megterésével, sülyedt állapotából az általános keresztyéni érdek tekintetében fölemelkedett ugyan, de maga a politikai nemzet, mit se nyert: török helyett kapott német önkényuralmat.

A török rátette kezét Magyarországon minden földi javakra, de a vallás iránt közönyösen viselte magát, míg a következő német kormány veszélyeztette a vagyont, életet és lelkiösmereti szabadságot is.

De most német hadak segélye verte ki 1686. szept. 2-án a törököt az országból: a magyarnak túrnie kellett a nyomást.

A nemzeti érzületet és erőket beteges zsidbadság fogta el. Kezdett a „labanc“-nak némi értéke lenni, míg a kuruc-dicsfény leáldozóban vala, s a török zsoldban álló Thököli, a politikai és vallási szabadságnak egykor dicső vezére, maga iránt nem tudott többé bizalmat kelteni.

Hivei elhagyották és Thököli lelkében egyensúlyt vesztvé, (mint kideríti a legújabb oknyomozó történelem) örök csorbitására nemzeti büszkeségünknek és eszményünknek: a magyar nemzeti aspirációt képviselő Thököli hajlandó feledni, épen az eperjesi vértörvényszék rémséges évében, politikai szerepét, és cserben hagyni protestans hitét is, ha magán-vágyai és érdekei a bécsi kormány által kielégítettnek. (Ide vonatkozó irodalom: Szinyei Repertoriumában és Thaly Kálmán II. Rákóci Ferenc ifjúsága, 73. oldal.)

Hivei fedezik föl tervét, s átpártolnak a németekhez, s Thököli bosszujában, török és tatár gyülevész sereggel Erdélyre tör, Heusler osztrák tábornok seregét 1690. aug. 2-án Zernyest mellett megveri, s rabló csapataival Erdély

több faluját felégetvén és elpusztítván, roppant zsákmánnyal örökre eltávozik, a volt szabadsághős, az országból, hogy török kegyelem-kenyeren, de fejedelmi bőségben élje le fenégesen kezdett és silányul végzett politikai szereplését.

Ily körülmények közt, nem csoda, ha Erdély a tatár, török, német által kiszarolatva, örömmel fogadta, a fejedelm-választási jogának elvesztésével is, a „Diploma Leopoldinum“-ot, mely legalább a jogrend fentartását ígérte. De ebben is csalódván a nemzet, néhány év múlva, kezdetét vette II. Rákóci Ferenc sikertelen eredményti szabadságharca.

A Thököli tatárhadának betörésétől kézdődnek a hiteles adatok a Lukács-családról.

Zajzoni Lukács János, a rablás és pusztítás elől menekülve, feleségével, s három gyermekével a „Barcaság“-ról megy Feldobolyba, s itt megtelepedik.

Ennek volt fia Borosnyai Lukács János, erdélyi ref. püspök, ki naplójában következőleg ismerteti családját.

I

„Édes atyám volt Lukács János, édes anyám Mária (Öregségében írja e sorokat, s édes anyja családi nevére nem emlékezik. R. J.) pürkereci, midőn már három gyermekük volt: Mihály, Anna, Ilona, a Thököli járásakor, anno 1690, a Barcáról felnyomultak Háromszékre, Feldobolyba és ott Bodola Ferenc, tehetős ember jószágában vonták meg magokat, s la: tak zsellérképpen, usque ad ann. 1719, midőn a nagy pestisben szüléim mindketten, s Mihály bátyám is elhaltak. Születtünk ottan, Feldobolyban, négyen; én—János, György, István és Katalin. Én—János, (a mint atyámtól nyomozhattam) születtem anno 1694, mikor a tatár Csikszéket elrablotta, akkor, nyárfelé: így referálta az atyám.“

Itt, Feldobolyban kezdte iskoláit Borosnyai. „A mint hozzá vethetek, írja naplójában, adattam fel iskolába ao. 1701. Feldobolyban albisi Bot Sámuel mester keze alá. E tanított olvasni A kuruc-világ sokakat, s feldobolyi Was Tamást is haza nyomván, estem ennek keze alá, vélem ao. 1704. Két esztendeig foganatosan tanított deklinációkra. Azután feldobolyi Mihály diák sikeretlenebbül.“

A szegénységgel küzdő hét gyermekes apa, úgy látszik, korán felismerte János fiában a szép tehetséget és tanulási

*) Az ismeretes forrásokon kívül, e sorok írásánál alapmunka: Borosnyai-Lukács Jánosnak „Album c. sajátkezű emlékirata, mely feltaláltatott Mező-Kövesden m. Cakó József egyházmegyei algondnok ur által, s a velem való közlés után, beküldetett a pü-pöki levéltár számára.

kedvet, s nem akarván őt tovább is „Mihály diák sikertelen tanításai alatt“ tétlenül nézni, a jó tanulógyermeket a nagyborosnyói hires iskolába vitte.

„Anno 1707. mentem pünköst felé Nagy-Borosnyóra, írja tovább naplójában, ugyan borosnyai Bartha István keze alá, ki akkor igen florens iskolát erigált vala. Ez a Bartha István istentőlő, jó theologus, de kivált jó classista és dicséretes szorgalmatosságú mester lévén, igen sok tanítványokat nevelt a kuruc háboruba. Engem is négy esztendő alatt, usque ad annum 1711. úgy fundált, hogy én a grammatikát és syntaxist fundamentumából tőle tanultam. A poësisben is iniciált, és mikor Enyedre mentem, ao. 1711. pünköstben, ugyan a poësisba mentem.“

A nagyborosnyói iskola nemcsak a tehetséges fiu tudományos képzettségének volt alapvetője, hanem később a családi név előtt használt Borosnyai előnév fölvétele is innen származik.

A nagyborosnyai iskolából, tehát, mint írja, egyenesen a nagyenyedi ref. collegiumba ment. Itt 1711-ben a poëtika, 1712-ben a rhetorika, 1713-ban a „logika“ classist nagy szorgalommal és szép előmenetellel végezvén, subscribált 1713, ápril 13-án.

A következő 1714 ben báró Bánffy Zsigmond consiliariusnak, 1715-ben gróf Lázár György marosszéki főkirálybirónak volt alumnusa.

1716-ban gróf Bethlen Miklós unokája, gróf Bethlen István mellé ment nevelőnek, hol, mint említi, 3 év alatt sok külső ügyességet és társalgási finomságot sajátított el, valamint Szigethi-Gyula István enyedi professor (később erdélyi ref. püspök és Borosnyai L. Jánosnak ipja) házánál is.

Három évi növeléskedés után, 1719. husvétjakor visszatért az enyedi collegiumba, hol a rhetorika klassisban köztanító lett. Itt érte a nagy pestis, mely szinte elragadta őt is.

Az 1718-ki rendkívüli nagy szárazság következtében ugyanis a vetések, füvek kiasztak, a források, patakok kiszáradtak, s az emberek a fák rügyét, héjját, gyökerét szóval, bármit, a miben nedvet találtak, kénytelenek voltak megenni; minél fogva az éhség és természetellenes táplálkozásnak mulhatlan következtése lett a nagy dőghalál, mely csaknem az egész Erdélyt sujtotta. (Bod Péter: Smirn. Polikarp. 164. lap)

A dühöngő pestis az enyedi collegiumot is szétkergette. Borosnyai L. János ekkor Felenyedre vonult, hol hosszas betegeskedés és a családját ért csapások által lesujtva (a pestisben haltak el szülei és Mihály bátyja) tölté a telet. E közben az enyedi köztanítóságon kívül, egyszerre három állomásra kapott meghívást.

„Anno 1720 tavasz felé, írja naplójában, itt Felenyeden ért a vokáció, mind a bűni papságra, mind a vizaknai mesterségre, hová el is mentem, minekutánna Enyedre beköltöztünk volt. (NB. Szászvárosra is hivattattam). Anno eodem Vizaknára menvén, ott mesterkedtem egy esztendeig, tiszt. Solymosi Mihály predikátor mellett.“

Ekkor, a komoly törekvésű, képzett és közkezdveltségben álló ifju, sok küzdelemmel eltöltött gyermekkorát és jól felhasználott tanulói és tanítói pályáját háta mögött látván,

ismereteinek gyarapítása végett, külföldi egyetemekre óhajtott menni. De e szándékában két körülmény gátolta. „Erőtlen-ségeim miatt, úgy mond, minthogy még ao. 1715 a felet-több való diligencia. és sok ülés miatt, pertinaciter tanulván a görögöt és Cartesiust, hypocondriába estem, mely igen sok erőtelenséget s nyavalyát okozott; tetováztam: menjek-e akadémiaikra, vagy ne? Szegény legény voltam; hanem ezt vévén észre Szigethi István uram, hozzám dirigált gyönyörű levelében nagyon reá biztatott, s a lejdei alumniát m gr. Teleki József és Incédi József kurátor uraiméknál megnyervén, reá vettem magamat.

Borosnyai, az akkori szokás szerint, külföldre való elindulása előtt fölkereste a vagyonos főurakat, kérve azoknak anyagi és erkölcsi támogatását és pártfogását. „Koldulni indult“ mint naplójában mondja, hogy az utazási költségeket beszeresse, s régi ohajtását, ismereteinek a külföldi egyetemen való gyarapítását megvalósítva láthassa.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— A mai nappal kezdődnek Budapesten ama fontos ülések, melyeken egy esztendőben egyszer határoznak az egyetemes magyar protestáns ev. ref. egyház ügyeiről. Mindenkor számot tarthat a konvent a legnagyobb figyelemre, de most még fokozottabban, mert egyidejűleg fog elhatározatni az Irodalmi Társaság sorsa is. Gondoskodni fogunk, hogy lehető kimerítően tájékozzuk olvasóinkat a történeendőkről.

— Papválasztás. Bogyoni egyházközségünkben, a folyó hó 10-én megtartott választáson, papjelölt Simon Antal, egyhangulag kiáltatott; a teleki egyházközségben pedig megválasztatott alsó-siménfalvi pap, Kovács Ödön. Kívánunk minden jó, szerencsét és istentől áldást.

— Lapunk 4-ik számában emlékeztünk volt meg az „Apostol“ című havi lapról, melyet ez évben indított meg Grátz Mór, kolozsvári evang. lelkész. A lap szellemi tartalma, kiállítása és szerkesztője teljes biztosítékot látszottak nyújtani, hogy a lap csakhamar elterjed, megerősödik és futni fogja pályáját a vallásos, erkölcsi élet javára. Most ama szomorú értesítést vesszük, hogy az előfizetők oly gyéren jelentkeztek, hogy a szerkesztő kényszerítve van, hogy lapját csak minden két hónapban adja ki, és ha a részvét nem emelkedik, azt is csak az év végéig teheti. Hát, bizony az igaz, bár szomorú, hogy ha nem politika, az irodalmi vállalatok nem igen prosperálnak. Most ismétlen ajánljuk e kis lapocskát paptársaink és a tanítók figyelmébe.

— A következő „Előfizetési Felhívást“ kaptuk: „Népszerű egyházi beszédek“ ref. leviták, énekvezérek és tanítók számára. I. füzet ára 1 frt. Az előfizetési összeg kéretik 1889. évi szeptember hó 1-ig alólírotthoz be- küldetni. Sepsiköröspatak, 1889. március 12. Márton Elek, ref. tanító. Megjegyzés. Az I. füzet szétküldése után a II-ik még a jövő 1889. év folyamán sajtó alá kerül.

— Zsilinszky Mihálytól új könyv jelent meg „Egy forradalmi zsinat története“ cím alatt. Már maga a cím is sejtjenünk engedi, hogy nem valami közönséges, csöndes eseményekről van benne szó. Szerző, némi vonatkozással az ev.

egyház mostani állapotára, hazánk történelmének azon fölötté tanulságos korszakából merítette tárgyát, melynek felderítését Thaly Kálmán, jeles történetirónk, fáradhatatlan buzgalmának köszönjük II. Rákócy Ferenc korában nemcsak az állami és politikai, hanem a vallási és egyházi ügyek is nagy változásnak voltak kitéve. A bécsi hatalommal szövetkezett klérus kétségbeesett harcot folytatott a Rákócyhoz szító protestánsokkal. A mit a vak szenvedély és a nyers hatalomra támaszkodó elbizakodottság tenni képes, azt mind megtette az akkori bécsi kormány és szövetségei, úgy hogy a külföldi hatalmak is kénytelenek voltak, beavatkozni a dologba. A rózsahegyzi zsinat, melyet II Rákócy engedélyével a hozzá szító evangélikusok 1707-ben, közvetlenül a véres ónodi országgyűlés előtt tartottak, igen érdekes epizódját képezi e kornak. Zsilinszky Mihály, a ki alaposan tanulmányozta az e korbéli országgyűlések tárgyalásait, most ezt a zsinatot írja le tanulságosan; a zsinat tárgyalásain és határozatain kívül, közli azokat az országgyűlési tárgyalásokat is, melyeket a Rákócy-párt legyőzése után, Pozsonyban a rózsahegyzi zsinat határozatainak megsemmisítése felett folytak. És művének ez a része rendkívül érdekes. Ott látjuk azon kornak parlamenti szokásait és küzdelmeit. A kiválóbb szónokok előadásait, közbeiktatásait, szenvedélyeit és forradalmi hangulatát, úgy a mint azt az akkori naplók megőrizték Látszik, hogy Zsilinszky nagy gondal tanulmányozta az e korra és tárgyára vonatkozó adatokat, Nem elégszik meg az általános frázisokkal. Egészen új részletet beszél el, melyek elevenséget és valódi becsület kölcsönöznek művének, melyben van szellem, és vannak oly érdekfeszítő jelzetei, melyek erősen emlékeztetnek a mai országgyűlés tárgyalásaira. A nagy közönség, mely szellemi élvezetet keres, ép úgy gyönyörködhetik benne, mint komoly tudós, a ki az alaposság és igazság után kutat. Ajánljuk ez érdekes kötetet, melyet kiadója: Hornyánszky Viktor, a saját nyomdájában csinnal és izléssel állítottatott ki, a nagy közönség figyelmébe. Ára 1 frt 40 kr.

= Nyilvános köszönet. A kis-iklói szegény egyház község részére szerzendő fisharmoniumra többen adták kegyes filléreiket, kiknek, kötelességemnek tartom, e helyen is egyházunk nevében a leghálásabb köszönetemet nyilvánítani. Kegyes adakozók: Id. gróf Bánffy Miklós 6 excellentiája 2 frtot, gróf Bánffy György 2 frtot, ifj. Bánffy Miklós 50 krt, özv. br. Bánffy Ádámné 2 frtot, gróf Teleki Miksáné 1 frt, mélt. Rettegi Sándor 1 frtot, tks. Szongott József 50 krt és Lénárd Bálint 1 frtot. Összesen begyűlt 10 o. é. frt Kelt Kis-Iklódon, 1889. márc. 17-én. Lénárd Bálint, ev. ref. lévita-tanító.

= Igen jól esik lelkünknek látni, amaz áldozatkészséget, mely az egyház élet terén oly sok irányban nyilatkozik. Ilyen ügybuzgó férfiú Tóth József ur. alsó szováthi birtokos, ki az ottani ref. egyház érdekében már többször tanusított áldozatkészséget. Nevezetesen: 1885-ben, egy urasztali poharat e felirattal; „Földesi Tóth József, az alsószováthi ref. egyháznak, emlékül 1885-ben.” Értéke 50 frt. 1886-ban, templomépítésre, 50 frtot. 1886-ban, egy szószéktakarót, e felirattal: „Földesi Tóth József kegyes jóindulatból adományozta, 1888-ik évben.” Értéke 30 frt.

Továbbá, egy urasztali takarót, e felirattal: „Menyő Gólya Anna jó anyjának emlékére. fiai kegyelethől, Földesi Tóth József.” Értéke 27 frt. Ujjabban pedig a ref. kántortanítói fizetés emelésére 50 frtot adományozott. Tóth József urnak a fennebbiekből látható áldozatkészsége sokkal magasabban áll, hogysen dicséretre szorulna; de, mint azon község szülötte, a nyilvánosság előtt felemlíteni, kötelességemnek ismerem. Adjon az ég sok ily ügybuzgó férfit, mint Tóth ur; neki pedig hosszú életet, hogy áldozatkészségét sokszor érvényesíthesse. Magyar-Palotka 1889. márc. 16. Máthé János, okl. tanító.

= A „Prot. Egyh. és Isk. Lap” írja: „A polgárdii unitárizmus hullámai már a szomszéd veszprémi egyházmegyébe is átcsaptak. Mint nekünk írják, a vilonyai református egyház lelkészi hivatalánál ez ideig 33 egyén jelentette be áttérési szándékát. Ez a gyülekezet az, mely Pap Gábor t, a mostani dunántúli püspököt, csak nem régen papjának vallhatta. Unitárius mozgalom van keletkezőben, mint értesülünk, ugyancsak a veszprémi egyházmegye területén Litér. Papkeszi és Sz. Erzsébet ref. gyülekezetében, hol az egyházmegyei előjáróság lépéseket is tesz a bomlás megakadályozására. Mi pedig azt mondjuk, hogy nem fogjátok megakadályozni. A hová bekap az unitárius, azt ugyan ki nem veritek – szabadelyűsködéssel. Könnyű Dr. Masznyik urnak, mert a luth. tótok és svábok közé nem megy Lerszi Károly ur

Hálás köszönet.

Az 1884-ben szerzett 353 $\frac{1}{2}$ kiló súlyu nagy harang 761 fr 30 kr. szállítás és felállítás költsége került 74, frt 72 krt összesen 836 frt 02 kr.

Beszerzésére adakoztak Kupás Dánielné, Imre Rózália 400 frtot, Erdei Sámuelné, Enyedi Károlina 40 frtot, Deák József idősb 12 frtot, Erdei Sámuel 10 frtot, Vákony Ferenc főszolgabíró 10 frtot, Gáspár János r. Györgye 10 frtot, Sallai József 10 frtot, Kupás Samu a Danie 10 frtot, Mátyás Zsigmond ref. lelkész 10 frtot, Bárdi Károly gondnok 5 frtot, Técsy Kálmán 5 frtot, Joó József 5 frtot, Varga György aljárás-bíró 5 frtot, Brenner Pál gyógyszerész 5 frtot, Pap Sándor járásbíró 5 frtot Szász Dániel körjegyző 5 frtot, Biró József 5 frtot, Poldner Adolf főerdész 5 frtot, Sánta Kontras Samu idősb 5 frtot, Kupás Sándor a Danie 5 frtot, Biró István Monostorszeg 5 frtot, Barta György idősb 4 frtot, Szilvási Pál idősb 3 frtot, santa Balog Sándor idősb 3 frtot, Csizsér Mihály járási közgyám 3 frtot, Leó István 2 frtot, Márkus Sándor 2 frtot, Lévai Pál 2 frtot, Rothhertheis György 2 frtot, Szilvási Géza 2 frtot, Szentgyörgyi Eszter 2 frtot, Voit Jakab postamester 2 frtot, Özv. Santa Nagy Samuné 2 frtot, Messiás Vendel 2 frtot, Topens József 2 frtot, Leó Márton 2 frtot Székely György idősb 1 frt 50 krt, Hegedüs János 1 frt 50 krt, Herceg János szemlész 1 frt 50 krt, Pap Ágoston ügyvéd 1 frt 20 krt, Szász Kászón Miklós 1 frtot, Nagy Sándor kőmives 1 frtot, Szász Dani a Bandie 1 frtot, Tomos András 1 frtot, Gáspár Jáger Samu 1 frtot, Topán Juliánna 1 frtot Balázs Samu idősb 1 frtot, Sebők Mihály 1 frtot, Ifj. Kerekes Lajos 1 frtot, Sánta Darko Samu 1 frtot, Leó Sándor 1 frtot, Leó Sámuel 1 frtot, Leó Borbára özv. 1 frtot, Fejérvári János 1 frtot, Szabó Márton 1 frtot, Barta József 1 frtot, Rednik Demeter 1 frtot, Megyasjai Sándor 1 frtot, Kupás Márton 1 frtot, Dr. Bihari Gyula járásiorvos 1 frtot, Gergely

Folytatás az $\frac{1}{4}$ iv mellékleten.

Sámuel idősb 1 frtot; Csonka József idősb 1 frtot. Kone János 1 frtot. Moldusan János hajdu 1 frtot. Barta András 1 frtot. Lőrinc Sámuel idősb 1 frtot. Szász Dani, Minya József 1 frtot. Sánta János a Jánosé 1 frtot. Özv Billiga Juliska 1 frtot. Szász Sipos Dani 1 frtot. Balázs Klára, Veres Károlyné 1 frtot. Szász Samu huszár 1 frtot. Muste László gr. kath. pap 1 frtot. Petki Sándor 1 frtot. Kohán János gr. kath 1 frtot. Nagy Ábel ref. kántor 1 frtot. Beregszászi Ferenc 1 frtot. Szász Varga Samu 1 frtot. Beseneki Antal 1 frtot. Moldován József 1 frtot. Kerekes Lajos idősb 1 frtot. Kupás Péter 1 frtot. Szász Mínyi Sándor 1 frtot. Joó Sándor 1 frtot. Sallai Sámuel 1 frtot. Labanek Pál 1 frtot. Bone István felvigyázó 1 frtot. Topán János 1 frtot. Pap György leányai 1 frtot. Kozma Gyula 1 frtot. Szász Tölgyfa Samu 1 frtot. Sánta Darkó Sándor 1 frtot. Kádár János 1 frtot. Szász Sipos József 1 frtot. Özv Baló Istvánné 60 krt. Özv. Szilvási Eliza 60 krt. Barta Sándor idősb 50 krt. Nagy József kőmives 50 krt. Kupás Samu fazakas 50 krt. Kupás József fazakas 50 krt. Faur Todorné 50 krt. Ifj. Barta György 50 krt. Özv Séra Györgyné 50 krt. Bányai Éva 50 krt. Szász József. Leó veje 50 krt. Ifj. Sánta K. Samuné, Leó Roc. 50 krt. Gáspár András 50 krt. Gáspár György 50 krt. Horváth Károly 50 krt. Gergely Mihály 50 krt. Bálint József idősb 50 krt. Szász Zsigó József 50 krt. Gergely Sándor 50 krt. Kulácsi György 50 krt. Becsy Sándor 50 krt. Szász Lócsei József 50 krt. Sánta Ferenc Márton 50 krt. Özv Dragomir Kati 50 krt. Paál József 50 krt. Toma Sándor idősb 50 krt. Sznási Márton 50 krt. Szász Tölgyfa Mihály 50 krt. Nagy Sándor fazakas 50 krt. Özv. Molnár Sándorné 50 krt. Bányai Sándor 50 krt. Bányai József 50 krt. Márkus István 50 krt. Szilágyi József 50 krt. Rohás József 50 krt. Sánta Lóri Sándor 50 krt. Molnár József idősb 50 krt. Moldován Ger-

gely 50 krt. Sánta Darkó György 50 krt. Magyaros János tanító 50 krt. Lebedi János ig. tanító 50 krt. Szeremlei Eszter tanítónő 50 krt. Szász Mariska Dani 50 krt. Szász Kis Bandi 50 krt. Szász Sipos Sándor 50 krt. Szász Rebis József 50 krt. Szász Csab Sándor idősb 50 krt. Székely Sándor 50 krt. Molnár Sándor Feri 50 krt. Kupás Biró József 40 krt. Sánta Ferenc Samu 40 krt. Gáspár Varga Lajos 40 krt. Gáspár József 40 krt. Kövesdi Pál 40 krt. Sánta Mihály Darkó 40 krt. Szász András János 40 krt. Szász András József 40 krt. Gáspár Dani 40 krt. Tamás József 40 krt. Katona Samu 30 krt. Özv. Molnár Fer. Kati 30 krt. Pásztor György 30 krt. Szász Sipos Samu 30 krt. Gáspár Petiko János 30 krt. Toma Sándor ifj. harangozó 30 krt. Balla Péter 30 krt. Szász Sándor huszár 30 krt. Szász Csáb. Sándor ifj. 30 krt. Sánta Lóri József ifj. 25 krt. Kupás Borsca, Latis Juonné 25 krt. Bányai János 20 krt. Sánta Borbára 20 krt. Gergely Márton 20 krt. Molnár Pali 20 krt. Katona László 20 krt. Fábíán György 20 krt. Russ Vaszilikáné 20 krt. Szász Máriskó 20 krt. Molnár Anna, Benkóné 20 krt. Szász Sándor kicsic 20 krt. Bányai Samu 20 krt. Gáspár Miska Jánosné 20 krt. Szél Samu 20 krt. Bányai Cseh György 20 krt. Özv. Molnár Józsefné 20 krt. N.N. 20 krt. Özv Szász Varga Zsuzs 10 krt. Özv. Szász Miklósné 10 krt. Szász József Mártonné 5 krt. Összesen 702 frt 05 kr. Az egyház közpénztára e célra fordított 133 frt 97 krt. Összesen 836 frt. 02 kr. M.-Láposon, 1888. aug. 28. Mátyás Zsigmond, ref. lelkész. Bárdy Károly, gondnok.

Szerkesztői nyiltposta.

— M. E. urnak. S.-Köröspatak. Lapunkban az egészet átvettük. Ugy véljük, ennyi elég és a melléklés költségeit meg lehet kímélni. Ha ön akarja, mi azt is megteesszük. Azt ajánlanók, hogy magán úton küldjön barátainak és az érdeklődőknek: ez hasznosabb.

HIVATALOS RÉSZ.

723—1889.

KÖRRENDELET

Mindenik egyházmegye esperesének, püspöki vizsgálat alatt álló egyház-tanácsnak, és kollegium előljáróságának.

Szomorú kötelességét teljesíti Igazgató-Tanácsunk, midőn egyházkerületünk érdemekben gazdag, s fájdalom, már egyházkerületünk néhai legidősebb főgondnoka, magyar-gyermónostori br. Kemény Gábor ő nmlgának emlékezetére általános gyász-istentisztelet tartását rendel el, s felhívja az egyházmegyék espereseit az iránt az intézkedések megtételére, hogy a folyó évi egyházmegyei közgyűléssel egyidejűleg a gyász ünnepély megtartásáról gondoskodjanak, ugyanakkor minden egyházközségben a harangok meghúzása iránt intéz. kedjék.

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tanácsai az ünnepély megtartása iránt tegyék magukat érintkezésbe azon egyházmegye esperesével melynek keretébe az illető egyházközség fekszik, annak összhangzatos s lehetőleg együttes rendezése végett; a kollegiumok előljáróságai pedig, felhivatnak, hogy a tanuló ifjuság körében a gyászünnepély megtartásáról gondoskodjanak.

Legyen egyházkerületünk általános gyásza hű kifejezője azon szeretetnek, mely anyaszentegyházunk ezerei szívóben vert kitéphetlen gyökereket s emlékéket kegyelettel őrzi meg.

Azon főúri család, melynek szeretett főgondnokunk egyik kiváló tagja volt, hazarésztünk anyaszentegyházunk történetébe nemcsak nagyban befolyó vezérférfinakat adott, hanem egyike, mint fejedelem, döntő befolyást vitt. A multak küzdelemteljes, de dicső emléke, a fogékony kebellet és élénk észtehetséggel megáldott ifjában fölkelté a tudomány szomját, majd az alkotás nemes vágyát s a közügyekben való fellépésének már kezdetén méltán kelté föl maga iránt a közfigyelmet.

Egyházkerületünk történelme, már az új szervezkedés nagy munkájában, mint annak egyik kiváló részesét tünteti föl, melynek bizton befektetett alapjára, 1872-ben egyházkerületi főgondnokká lett megválasztásától, mint egyik legtevékenyebb vezérférfia építé tovább anyaszentegyházunkat,

Bölcsességének s helyes tapintatának nagy érdemét örökíti meg egyházkerületünknek a Királyhágón túli testvér egyházkerületekkel való egyesülése, valamint egyházkerületünk törvényeinek a zsinati törvényekkel összhangzatos kodifikációja s ez időtől általában egyházkerületünk életének minden nevezetesebb mozzanata, melyek mindenike odaadó munkásságának mély belátásának mindmegannyi emlékéit képezik.

Kiváló érdemei, nemcsak hazarésztünk szűk hátárai között nyertek méltánylást: a Balácsai-alapítvány közgyűlése az igazgató bizottság elnökségével tüntette ki, mely állásában az összes magyarországi protestáns egyházkerületeknek kiváló szolgálatot tett, minden tettét jellemző erélylyel bonyolítván le annak sok ágazatú ügyeit.

Politikai téren, király urunk ő Felségének s az országnak egyiránt megnyerte bizodalját. A kitüntetések egész sora díszíté nagy nevét, mint ő Felségének es. kir. kamarása, a es. vaskorona-rend első osztályú lovagja, volt m. kir. földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi-, majd közmunka és közlekedési miniszter, országgyűlési képviselő. Irodalmi munkássága, mint hazánk egyik kitünőségét megillető elismerésbe részesült, a m. tudományos akadémia tiszteletbeli tagjai sorába felvétele, s a m. történelmi társulat és erd. gazdasági egyeslet elnökekül lett megválasztása által, mind ezen sok és fontos állást az idő helyes beosztása mellett, ernyedetlen munkásság, nemcsak képes volt betölteni, hanem a hazai köz-

művelődés iránt ifjui lelkesedése, széles körű áttekintése s mély belátása által mindenhol a közelismeréssel ragaszkodással találkozott.

Azok között, kik a szeretet és hála koszorújával díszíték a megboldogult halántékát, egyházkerületünk az, mely a nagy veszteség sajnó fájdalmával legméltóbban sohajtt föl, mélyen érezve azt, hogy anyaszentegyházunk gyors fejlődésnek érdemekben gazdag, erélyes vezérért és büszkeségét gyászolja, ki szeretetet vetett és szeretetet aratott.

Áldott legyen érte emlékezete!

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1889. február hó 10-ik napján.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erd. ref. püspök, mint elnök.

219—1889.

FELHÍVÁS.

A kültügyi ev. ref. egyházmegye t. lelkészeit ezennel hivatalosan felhívom, hogy a hivatalos lap 10-ik számában megjelent 176—1889. h. számú ft. püspöki körlevélben jelzett adatokat, saját egyházaik részéről, legkésőbb folyó évi március 26-áig multhatatlanul küldjék be hozzám, hogy az ott jelzett időig egyházmegyénkből az általános kimutatást én is terjeszthessem föl,

Szíves üdvözlettel vagyok, V.-Gálfalva, 1889. márc. 15. Szerető szolgatársuk Kovács Elek, ref. esperes.

443—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett alsó-siménfalvi egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyitattik. Évi javadalma, gazdasági épületekkel és veteményes kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, 321 ft. melyből 120 ft. rendszeresített államszegély és 13 ft. 36 kr alapítványi kamat.

Pályázati határnap ápr. 20. Folyamodványok nagytiszt. Solymosi István esperes aához nyújtandók be, Bögzőben.

Kolozsvártt, 1889. márc. 18. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

324—1889.

KÖRLEVÉL.

A marosi ev. ref. egyházmegyének folyó évi április hava 9-ik napján, délelőtti 9 órakor kezdődőleg, házassági törvényszéki ülése fog tartatni, melyre a mélt. és t. t. törvényszéki bíró urak, és érdekeltek felek tisztelettel meghívattak.

Valamint figyelmeztetnek több t. t. pap aai. mint ezen tekintetben első sorban felelősök, egyházközségükből kimutatásai, jelentéseik, kérvényeiknek beküldésére, az egyházkerület hivatalos lapjában, egy esperesi körlevelekben kitűzött határnapokat, kivétel nélkül, szemük előtt tartani.

Lukafalván, márc. 16. 1889. Rákosi Lajos, marosi ev. ref. esperes.

Sz. 303—1889.

MEGHÍVÓ.

Van szerencsém, gy.-fehérvári egyházmegyémm tavaszi rendes közgyűlését, f. év és hó 31-én délelőtti 9 órára, Gyula-Fehérvárra, tisztelettel egybehívni. Tárgysorozat: 1. A közgyűlés megnyitása. 2. Három újonnan választott egyházmegyei képviselő igazolása. 3. Báró Kemény Gábor requieme a templomban, holott is imát mond O. Wress Sándor, sárdi, emlékbeszédet Ferenci István zalathnai lelkész. 4. Mult közgyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 5. Espercsi jelentés, az egyházmegye szellemi és anyagi állásáról, ezzel kapcsolatban a vizitáció eredményének előterjesztése. 6. Jegyző aa. előterjesztése az egyházmegyei tanács működéséről. 7. Jegyző aa. előterjesztése az egyházmegyei közalapbizottság működéséről és a közalap számadásairól. 8.

A mult évi főtiszt. egyházkerületi közgyűlés 32. sz. határozata értelmében, az egyházmegyei közpénztár felállítására. 9. A mult évi fől. egyházkerületi közgyűlés 52. sz. határozata folytán, a központonból rendszeresített állandó segélyek revideálása. 10. Választások: a) egyházmegyei pénztárnok; b) a központonból küldendő nyomtatványok és rovatos ívek kezelése; c) az abrudbányai templom építettő bizottságba egy bizottsági tag megválasztása. 11. Sipos Elek, m.-igeni kántor-tanító felelőse. 13. Egyéb, addig felmerülhető ügyek és indítványok.

Melyre a méltóságos gondnoki, tiszt lelkészi és t. képviselői kart ezennel tisztelettel meghívom.

Ugyanaz nap délután 3 órára egybehívom az e. m. házassági rendes törvényszéket is, felkérvén t. lelkész aait, hogy erről az okklájukban lakó váló feleket értesíteni sziveskedjenek.

Végre, ugyanaz nap d. u. 4 órára egybehívom egyházmegyénk tavaszi rendes „Papi Értekezletét“ melynek egyik tárgya lesz az új törvények folytán előállott új rendszer és új viszonyokhoz való alkalmazkodásról való értekezése alólírtnak. A gy.-fehérvári ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Vajasadon, 1889. március 15. Tókos Sándor, esperes.

979—1889.

MEGHÍVÓ.

A szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegye tanácsának, ugyszintén a házassági törvényszéknek mlt. tek. és tiszt. tagjait, van szerencsém, f. évi április hó 9-én, Szilágy-Somlyón, hivatalos irodámban d. e. 8 órakor kezdődő tanácsülésre ugyanaznap d. e. 10 órakor kezdődő törvényszéki ülésre tisztelettel meghívni. A t. ügyvéd urakat felkérem, hogy ügyfeleiket ez ülésről jó eleve értesíteni sziveskedjenek. Az egyh. m. tanács illető előadóit pedig felkérem, hogy a hozzájuk kiosztott ügyekben kész előadási ívekkel megjelenni, ne terheltesse nek. Sz.-Somlyó 1889. márc. 19. Nagy László, ev. ref. esperes.

263—1889.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE

Ifj Szotyori Mózes, kézdi-vásárhelyi lakos, ev. református, Balavásárán született, Kis Kenden kereszttelt és Kézdi-Karatnán lakott házastársát, Jánosi Katalin ev. ref. vallású nőt, ki őt ezelőtt mintegy 6 évvel hűtlenül elhagyta a szöta hollétéről semmi tudomása nincsen, ezennel hirdetményesen idézteti, hogy mától számítandó hat hó alatt jelenjék meg e kézdii ev. ref. egyházmegye Kézdi-Vásárhelyt tartandó házassági törvényszéke előtt; mert akár jelenik meg, akár nem, idéztető házastársa ellene a válóperet le fogja járattani.

Kelt Lécfalván, 1889. márc. 13-án. Zoltáni Elek, kézdii ref. esperes.

381—1889.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Bodolai ev. ref. Krizbai Mária, mint felperes, alperes férjét bodolai illetőségű ev. ref. Nagy Dénest, ki őtet hűtlenül elhagyta, s 11 év óta hollétéről semmi tudomása nincsen: ezennel hirdetményesen idézteti, mától számítva 6 hónap alatt, a Sepsii ev. ref. egyh. házassági törvényszékén való megjelenésre, azon határozott nyilatkozattal, hogy a kitűzött idő leteltével idéztető nő, alperes meg nem jelenése esetében is, le fogja ellene a házassági válóperet folytatni.

Kelt Egerpatakon, 1889. márc. 13-án. Csizsér Gábor sepsii ref. e. m. esperes

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Fejér Vilmosnál, az ev. ref. főtanoda nyomdájában, Kolozsvártt.

Mai számunkhoz 1/4 ivmelléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XIX. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1889. MÁRCIUS 28.

13. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő ségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Protestáns egyház és protestáns irodalom.

Ha a szellemi világban ikertestvéreket képzelünk: valódi ikertestvérek a protestáns egyház és irodalom.

A történelmi hagyomány által megszentelt frigy köti egybe e két hatalmat; még pedig „nem e világból való“, de annál szentebb, annál lerombolhatatlanabb két hatalmat.

Mi hozta létre a protestáns egyházat?

A szabad vizsgálódás jogának declaratioja, melynek az egész polgárisult világ életébe mélyen beható, átalakító hatása volt.

Oh istenem, ha a történet, még pedig az elfogulatlan történet, tanulmányozása útján átéljük a szellemi rabságnak egyiptomi éveit, melyeket a középkor representál!

A mai történelmi felfogás az adatok egész sorozatára támaszkodva, a történelmi buvárlat által napfényre hozott tények újabb, meg újabb tanubizonyosságaival érvelve, rég túlhaladott álláspontnak nyilvánítja azt a chablonszerű felfogást, hogy a középkor a sötét tudatlanság, a vandal ökológia, az egyéni jogokat lábbal tipró feudalismus kora és semmi *más, csakis ez*. Az a lassu kibontakozás, mely rendre alakította át az új szellem fuvalma alatt a társadalmi és politikai intézményeket, a hűbériség maradványait rendre rázta le bizonyítja, hogy mennyi nyűg nyugózhaté le az egyéniség legszentebb jogát, valamint a nemzetek, úgy az egye-ek életében.

De azért, csak Renan, Littré, Figuiet történelmi műveit kell lapozgatni, hogy meggyőződjünk, hogy mily sok szellemi gazdagságot, mennyi egyéni erőfeszítést, a lángész mennyi szikráját nyelte el a középkor.

Mi hiányzott? Egy szóval meg bírok rá felelni. Hiányzott a *meggyőződés bátorsága*.

A zárda mély csendjéből hány valódi buzgó lélek fölszárnyaló fohásza hangzott föl és csak a jó isten hallá. Hány mellőzött nemes nagyravagyás hajolt a kisszerű fegyelem igájába!

Hiányzott a bátorság Aristoteles tekintélyével szemben, a gondolkodás logikai chablonjainak széttörésére; hiányzott a bátorság a hitben. . Eltemetve volt az emberi jogok igazi ki nyilatkoztatása: az *evangelium* szabad, őszinte hirdetéséhez a Megváltó által számunkra szent vérével megszerzett örök, elidegeníthetetlen *jog!*

E jogot vivta ki a protestantismus.

Az az ünnepélyes jelenet, melyet a birodalmi rendek előtt a politikai és egyházi fejedelmek óriás nyomása ellen is a hit legbensőbb forrásából: ihletet merítő, Luther nyilatkozata repraesental kiolthatatlan lángbetűkkel, melyek a történelem sötét lapjain annál fényesebben tündökölnék bele az emberiség végtelen jövőjébe messze túlszárnyalja jelentőségben az emberiség hitéletének bármely más jelenetét.

És mi adott Luthernek erőt, mi adott fölépésének jelentőséget?

Bizonyára nem a keresztyén egyház domgáiról alkotott eltérő felfogásának kijelentése: ennek csak elméleti jelentősége lesz vala, hanem igen bizonynyal az evangeliumhoz is az evangelium által ígért *üdvre való jog* ünnepélyes ki nyilatkoztatása.

Az az előszó melyet Kálvin az Instituti-nes christianae religionis cz. remek művéhez irt francia nyelven: a jogot hirdeti, hogy a hit közkincs. melyet nem egy kiváltságos papi osztály üdvintézménye jogosult őrizni hatalma biztos zálogául, nem leköttött zálog: hanem a szivek közös kincse. az égből hullott manna a pusztán — a köznapi élet pusztáján bolyongók számára.

Mi ruházta föl a reformatorok föllépését ellenállhatatlan varázsszal?

Az irodalom ereje, hatalma.

Egy Wyklefnek, egy Luthernek, egy Kálvinnak: három nemzet irodalmi ujjászületésében van korszakot alkotó szerepe. A nemzeti irodalmak kibontakozása, mely a nemzeti egyéniséget feloldá az általános klasszikus iskolázottság egyforma, szintelen chablonja kötelékeiből összeforrt a protestantismus felléptével, mert a protestantismus erjesztő kovásza dagasztá fel az újabb szellemi élet drága kenyerét, melyről igazán elmondhatjuk, az Uri imádság ígét

„A mi mindennapi kenyerünket add meg minékünk ma“

A mindennapi kenyeret mind több-több lélek igényli. Hála a gondviselő jó istennek.

E szellemi szükséglet kielégítésére vállalkozik az a derék egyesület, mely f. hó 24-én Protestáns Irodalmi Társaság czímen nagy lelkesedéssel és szép szellemi és anyagi erővel alakult meg. Mit jelent e sorok írója előtt e társulat?

Jelenti azt, hogy a protestáns szellemi élet ébresztése nem annyit jelent, hogy olvasmányt adjon az újabb kor népiskoláiban olvasni tanult és olvasásra szoktató népnek ha csak ezt jelentené, minden esetre közmívelődési jelentősége volna, de a voltaképpeni jelentőséggel én előttem nem birna.

A Protestáns Irodalmi Társaság jelent egy szellemi szövetséget, melynek feladata a protestáns szabadság bátorságát terjeszteni és az eme bátorságba felavatott szellemeknek felfegyverzése a mult föllevenített hagyományai-
val, tiszta öntudatával.

De kérhető a kegyes olvasó: de hát kivel szemben? Hisz ma a sajtószabadság teljes élvezete mellett, hol a nyomásnak, hol a lelkiismeret szabadsága elfojtásának még csak árnyéka is?

Ne hidd kegyes olvasó, hogy arra a bizonyos bátorságra ma szükség nincs.

A meggyőződés ereje sokat, nagyon sokat lazult. Az elme a tudomány nagy világossága mellett majdnem elkábul. A sokféle, sokképpen érvelt elvei a haladásnak, a polgári szabadságnak, a meggyőződéseket zavarba hozzák.

Nem érintek vallási vitákat. Veszedelemesebb a vallási közöny.

Az értelem a tudomány váratlan gazdag tárházává lesz a mai oktatás és nevelés behatása alatt; az akarat a vágyak és szenvedélyek szolgálatába szegődik, a sajtószabadság ellenállhatatlan varázseroje által ragadtatva; a szív meghasonlik az élet fatalis viszonyai közepette: abban a nagy hajszában, mely az újabb korban érvényesülő egyenlőség következménye az érdekharcz szörnyen zakatoló világában elkábul a fő és a szív

Oh mily egyszerű az evangelium hangja; mily édesen cseng a Megváltó szava, ki az elfáradottakat hívja!

Kell bátorság a hithöz, kell áldozatkészség a valláshoz. Bátorság a tudással, áldozatkészség a világ igényeivel, a körmönfont frazisokban kiadott napi jelszavakkal szemben.

Üdvözljük azt a társaságot, mely napirenden tartja a Jézus Krisztus beszédeiben, hozzánk szóló fenséges ígétet, napirenden tartja a kegyeletet a mult nagyjai iránt, napirenden az áldozatkészséget a je'en nehéz napjaiban.

A politikai élet mai forgatagos viharában felkorbácsolt közélet hullámain, hadd csillapítsa le az, ki lecsillapítá a Tiberias hullámain. Legyen a Protestáns Irodalmi Társaság ama szent szövetség solidaris kapcsa, mely a valódi protestánsokat az evangelium nevében, ígéréteiben és reménységében egyesíti.

Hegedűs István.

A kollegiumi önképző-körök.

Nekünk úgy tetszik, hogy az önképző-köröknek kárhóztatása újabb fenekedés nemzeti kulturánk ellen és önkénytelenül azon föltevésre vezet, hogy egy forrásból ered a németnyelvi rendelettel és a német nyelv érdekében történik; mert az önképző-körök működésére fordított időt jól lehetne elfoglalni németnyelvi társalgás számára.

Fájdalommal kell megvallanunk, hogy kivált a németnyelvi rendeletek keletkezése óta, okunk van kételkedni és a kákán is bogot keresvén, tartózkodással fogadjuk a közokt. kormány rendeleteit.

Még nem lehet tudni, hogy fog-e a közoktatásügyi kormány az önképző-körök működésének megszorítása tárgyában valamelyes rendeletet kibocsátani s ha igen, hogyan fog az hangzani?

Az eszélyesség azonban mindenesetben azt parancsolja, hogy legalább most és rendeleti úton e tárgyban ne intézkedjenek, mert bármily alakban fogják szőnyegre hozni az ügyet, úgy fog az feltűnni, mint az odiósus németnyelvi rendeletnek természetes folyo-

mánya és mint ilyen, csak újabb próbára tenné türelmünket.

Az, igenis, helyén van, hogy az önképző-egyesületek ügyét iránvadó körökben is megvitassák; de míg a tanügyi közvélemény nem nyilvánul, addig elhamarkodott dolog volna megszorító miniszteri rendeletek által erőszakoskodni, holott egyetértéssel és hékés úton igen könnyen meg lehet oldani a kérdést.

De nézzük már az érem hátulsó oldalát is; mert „nem mind arany, a mi fénylik“

Elfogultak, sőt igaztalanok volnánk, ha az önképző-köröket csak előnyös oldalról tüntetnők fel. A tapasztalat is arra tanít, hogy a tiszta búza között konkoly is terem. Több, mint húsz évi közvetlen tapasztalathból tudjuk azt, hogy az önképző-körökben sokféle visszaélés szokott előfordulni. Megtörténik, hogy egy-egy olcsó dicsőségre vágyó meggondolatlan ifju plagialis; sőt még az is megesik, hogy első esetben nem veszít rajta. De hát, nem történik-e ez az életben is igen gyakran? Itt személyeskednek; amott igazságtalanul bírálnak. Néha a szüntelen való versifikálás miatt lesz egyoldalú az önképző-kör működése; máskor az ide-amoda kapkodás által válik kétes értékűvé az eredmény.

Egy-egy önképző-körben mindig csak szava'nak, mi elvégre is unalmassá válik. Előfordul az az eset is, hogy a könnyelmű tanuló, ki dolgait nem tudja kellően rendben tartani, idejét és munkáját nem lévén képes egyenletesen beosztani, önképző-köri működése miatt elhanyagolja rendes iskolai tanulmányait.

Ime ezeket, sőt még más ellenvetéseket is lehet felhozni az önképző-körök ellen.

De hát, van-e olyan áldásos intézmény, melylyel ne lehetne visszaélést elkövetni?

Ezek a bajok csak arra intenek, hogy legyünk óvatosak és hogy az önképző-körök szervezete legyen minél tökéletesebb, s ez és a tapintatos vezetés nyujtson minél nagyobb biztosítékot az előfordulható visszaélések megátlására.

Mi tehát, a mily határozottan tiltakozunk az önképző-körök konfiskálása ellen, éppen annyira szükségesnek tartjuk az egészséges és gyökeres reformokat, vagyis azt, hogy az önképző-körök szervezetében és működési irányában is bizonyos egyöntetűség keletkezzék

Az egyöntetűség érdekében kimondandó általános elvek pedig ezek lehetnének:

Mindenek előtt és föltétlenül szükséges, hogy az önképző-körök az ifjúsági olvasó-egyesületekkel szoros összefüggésben álljanak.

Szükséges továbbá, hogy minden önképző-körnek legyenek részletes alapszabályai, valamint tanácskozási és ügykezelési utasításai is.

Az alapszabályokat mindenik tagnak ismerni kell, hogy megtarthassa és mások által is megtarthassa.

Csakis ilyen közös elvek szem előtt tartásával alkotott alapszabályok szerint lehetne aztán az önképző-

körök szervezetét egyöntetűvé, működését összhangzóvá tenni.

Ugy tudjuk, hogy az erdélyi reform. kollegiumokban fennálló önképző-körök is más-más alapszabályok szerint vannak szervezve.

Nem volna-e óhajtandó, legalább az egy színvonalon álló kollegiumi önképző-körök és ifjúsági olvasó-egyesületek számára is közös elvek szerint alkotni alapszabályokat: és nem volna-e időszerű ezt a kérdést az erdélyi evang. reform. tanárok f évben N.-Enyeden tartandó közös értekezletén megvitatni?

Az általunk jelzett közös alapszabályok nevezetesebb szakaszai ezek lehetnének:

1. Általános cél a szaktudományokban, és kiváltképpen a magyar nemzeti irodalomban való önképzés.

2. Szellemi eszközök: eredeti vagy fordított dolgozatok, értekezések, ismertetések, bírálatok, elemzések és szavaltatok.

3. Anyagi eszközök: kitűzendő pályadíjak és jutalmak.

4. Hogy a tagok az iskolai rendes munkától el ne vonassanak, ezért megkellene szabni, hogy üléseket csak kéthetenként, vagy havonként tartsanak.

5 Középiszkolai tanulók közül rendes működő tagok, a fennálló iskolai rendtartás szerint is, csak a 7 és 8. osztálybeliek lehetnek. De hallgató tagokul az V és VI. osztálybelieket is be kellene bocsátani; alacsonyabb osztályokat azonban nem.

A tanárok állásuknál fogva, legyenek az önképző-köröknek tiszteletbeli tagjai.

Ezek szerint a tagok működők, hallgatók és tiszteletbeliek lehetnének.

6. A tagok jelentkezése, a dolog természete szerint, legyen önkéntes; de az egyszer bejegyzett tag, legalább egy iskolai évig, legyen köteles az egyesület kötelekében maradni, az alapszabályokat és rendtartási utasításokat pontosan megtartani; az üléseken magát komolyan viselni; a kör anyagi és szellemi céljait tehetsége szerint előmozdítani; a reábizottakat lelkiismeretesen teljesíteni.

7. Elnök csak tanár lehet, kit a tanárszék választ.

Az alapszabályok mellett nem volna felesleges tanácskozási- és ügykezelési utasításokról is gondoskodni.

Az elnök jogait, kivált fegyelmezés tekintetében, a lehető legszélesebb körre kell kiterjeszteni.

A tagoknak önkényes bíráskodási, vagy éppen ki-rekesztési jogot biztosítani, a legveszedelmesebb.

Ellenben, a rendre utasítás, megfeddés, sőt kiutasítás jogát is fenn kell tartani a tanár-elnöknek, ki amugy is a kör működésének nemcsak irányadója, hanem egyszersmind felelős ellenőrzője is; valamint a rendnek és a fegyelemnek tapintatos, de komoly és szigorú fentartója.

A tanácskozási rendtartásban lehetne egyfelől a

tagoknak szólásszabadságot biztosítani és másfelől a korlátok közt tartásáról is gondoskodni.

A pályadíjak és jutalmak odaitélésénél olyan vegyes bizottság működhetnék leghelyesebben, melynek többségét a tanáriszék tagjai alkotnák.

Az ülésekről mindig pontos jegyzőkönyvet kell vezetni; a dolgozatokat pedig, hivatlt pályaművek, idegen kézzel másolva, jelígyés-levél kíséretében adják be.

Az írásba foglalt bírálatok, valamint minden más dolgozatok előbb az elnök kezéhez nyújtandók, kinek azok felett első sorban van joga véleményt mondani.

Az elfogadott dolgozatok és más pályaművek „emlék-könyv“-be irandók; de ezenkívül, gymnasiumi önképző-körökben bármiféle lap vagy ifjusági folyóirat szerkesztését nemcsak szükségtelennak, hanem határozottan károsnak tartjuk. Az efféle lapszerkesztés időt rabol, sok kellemetlenséggel jár, és igen sokszor csak arra való, hogy a vizsgálódás magvait hintegesse az ifjuság között, vagy hogy selejtes közleményeivel a jó ízlést megrontsa, és ezenkívül költséges is.

A szavalatok szintén megbírálandók és érdemjegyyel jelölhetők.

Végül bármelyik önképző-kör működésének megszüntetésére vonatkozó határozat kimondásának jogát fen kell tartani a tanári szék, illetve, az iskolai előljáróság részére, mely hatóság a lehető nagyon felett is rendelkezik.

Ime, ezek lehetnének azok a szakaszokba foglalható nevezetesebb elvek, melyek szerint az önképző-köröket reorganizálni kell, ha azt akarjuk, hogy ne csak fennálljanak, hanem virágozzanak és a hozzájuk kötött várákózásnak megfeleljenek.

De határozottan tiltakoznunk kell az olyan indokolatlan eljárás ellen, mely szerint csak a jeles és jó osztályzatú ifjak lehessenek tagjai a körnek; vagy valakit azért, mert valamelyik tantárgyból elégtelent kapott, az önképző-körből kizárjanak.

Valóban, nem értjük, hogy mi lehet ebben a racionió, holott az ilyen intézkedés megbénítja az önképző-körök működését célra nem vezet és e mellett, nemcsak hogy méltánytalan, hanem igazságtalan is.

Avagy, ne volna-e lehetséges, hogy egy gyenge tanuló igen szépen szavaljon; vagy hogy a ki p o. a matematikából elégtelent kapott, igen jó értekezéseket írjon?

Méltányos-e, tehát az, hogy valakit azért, mert egy dologhoz nem ért, tiltsuk el még attól is, a mihez talán kedvet és különös hajlamot érez?

Mi tehát, a midőn az elmondottak szerint az önképző-körök fentartását szükségesnek tartjuk, egyszerűsmind, óhajtjuk, hogy azok, az ifjusági olvasó-egyesületekkel együtt, minél előbb egységesen, és helyes elveken nyugvó alapszabályok szerint reorganizáltassanak.

Ha ez meg fog történni, akkor az önképző-körök és ifjusági olvasó-egyesületek évi működéséről szóló jelentések is önkint egyszabásúak lesznek és könnyű lesz felőlük egységes képet nyerni.

És e tekintetben nincs miért várjunk; és legalább ez egyben ne vegyünk leckét az államtól, mert szerénytelenség vádja nélkül elmondhatjuk, hogy inkább ő tanulhatna tőlünk, ha túlhajtott önbizalma ezt megengedné.

Protestáns.

Egyetemes konvent.

Az egyetemes konvent nagy érdeklődés mellett tartá meg tanácskozásait. Nagy fontosságú és messzire kiható jelentőségű ügy: a Protestáns Irodalmi Társaság ügye nyert szerencsés megoldást, a segélyezés ügyét tárgyalta a konvent higgadt nyugodtsággal és atyafiságos indulattal, nagy szabású alapítványok bejelentése fokozta az egybegyűlt vezérférfiak örömét. Álljon itt a konvent lefolyásának képe vázlatos, de hű vonásokban.

Első nap (márcz. 21-én).

A konvent üléseit Kun Bertalan, püspök és br. Vay Miklós elnökle alatt kezdé meg, a ref. főgymnázium disztermében.

Az ülést báró Vay Miklós nyitá meg emelkedett szellemű beszéddel, mely megható alakban adott kifejezést az egyetemes reformált egyház nevében a felséget és a házát Rezső trónörökös halálával ért megrendítő csapás feletti részvétnek és indítványozta, hogy a konvent, mint a reformált egyházkerületek központi representánsa, külön részvétiratban fejezze ki fájalmát és részvétét.

Trefort Ágoston, néhai közoktatásügyi miniszter urról is meleg hangon emlékezik meg anyaszentegyházunk ősz vezérférfia. És ez után felhíván a figyelmet a konvent tanácskozásainak fontos tárgyaira, az ülést megnyitotta.

A konvent az elnöki megnyitóban foglalt indítványokhoz képest elhatározta, hogy részvétiratot intéz a felséges királyi párhoz, a trónörökös özvegyéhez, és Trefort emlékét jegyzőkönyvileg örököltette meg.

A tagok igazolása gyorsan ment; a hivatalból való tagok (püspökök, főgondnokok) közül Révész Bálint, püspök betegsége, Tisza Kálmán, főgondnok másnemű elfoglaltsága miatt helyettesítették magukat, amaz id. Kiss Áron, ez Beöthy Zsigmond tagokkal. A választott képviselők csaknem mind a régiiek. Ujak Dunántúlról Vályi Lajos, Erdélyből Nagy László és Parádi Kálmán.

Ezután az elnöki proposició értelmében, a jegyzők, majd az állandó szakbizottságok választattak meg három évre. Jegyzők most is: Tóth Sámuel és dr. Kovács Ödön egyházi, Ritoók Zsigmond és dr. Szász Béla, világi részről. Az állandó szakbizottságok ekként alakultak meg:

Konventi bizottságok. Közigazgatási: Vályi János, Szász Domokos, Révész Bálint, Szász Károly, gróf Tisza Lajos, Lükő Géza, Makay Dániel, Beöthy Zsigmond, Véghely Dezső, Fejes István, Nagy László, Mocsáry Lajos. Elnök: Vályi János; előadó: Fejes István.

Közjogi bizottság: Pap Gábor, Ritoók Zsigmond, Beöthy Zsigmond, Mocsáry Lajos, Szilágyi Dezső, Véghely Dezső, György Endre, gróf Ráday Gedeon, gróf Tisza Lajos, Szilágyi Áron, Kerkápoly Károly, gróf Dégenfeld József, Ballagi

Mór, Kolozsvári Sándor. Elnök: Kerkápoly Károly, előadó: Kolozsvári Sándor.

Iskolaügyi bizottság: Szász Károly, Filó Lajos, Kerkápoly Károly, Szilágyi Dezső, Szász Béla, Szász Gerő, Tóth Sámuel, Kovács Ödön, Csonka Ferenc, Parádi Kálmán. Elnök Szász Károly, előadó: Kovács Ödön.

Miszióügyi bizottság: Kerkápoly Károly, Szász Károly, Szász Béla, Szász Domokos, Szász Gerő, Szabó János, Szél Kálmán, Szilágyi Áron, György Endre, Szilágyi Dezső, gróf Tisza Lajos, Makay Dániel, Szeremley József, Vályi L., Lükő G., Degenfeld József. Elnök: gróf Tisza Lajos, előadó: Szabó János.

Egyetemes nyugdíj-alap bizottság: Kerkápoly Károly, Baksay Sándor, Ballagi Mór, Szabó János, Kovács Ödön, Szél Kálmán, Szeremley József, Nagy László. Elnök: Kerkápoly Károly, előadó: Szél Kálmán.

Vay Miklós báró ezután a Protestáns Irodalmi Társaság megalakulásáról tett jelentést. E szerint az alakuló közgyűlést múlt év április 16-án tartották meg Budapesten. S ott az alakulás megtörtént és az alapszabályok megerősítéséig egy ideiglenes végrehajtó-bizottságot választottak. Az alapszabályokat a kormány a múlt év május hó 30-án megerősítette és az időközben fölmerült aggodalmakat az ideiglenes végrehajtó-bizottságnak sikerült eloszlatni s így remélhető, hogy e hó 24-ére összehívott közgyűlésen a végleges szervezkedés minden nehézség nélkül meg fog történni. A tagsági nyilatkozatokat országsszerint mindenütt örömmel irták alá, úgy hogy a mai napig 22 pártfogó, 133 alapító, 200 rendes és 170 pártoló, összesen tehát 525 tag jelentkezett. Az alapítványi tőke meghaladja a huszonnégyezer forintot és eddig már háromezer forintnyi évi jövedelem biztosítva van. A konvent megnyugvással vette tudomásul a jelentést, a nemes háronak köszönetet szavazott buzgó működéséért és az irod. társaságnak a maga erkölcsi támogatását jövőre is készséggel megígérte.

Majd Tóth Sámuel jegyző tett jelentést a tárgysorozatról, melyet felolvasás után sokszorosítottatni rendelték s a tanácskozást annak fonalán megkezdették; előbb azonban még néhány ideigl. bizottságot alakítottak. Így a közalapi kölcsönök és a Szász-Fejes-féle tőkés-segélyezés tárgyában a kerületektől [beérkezett vélemények áttanulmányozására gr. Tisza Lajos elnöklete alatt bizottság küldetett ki, mely még a jelen gyűlés folyama alatt jelentést tegyen; a bizottság tagjaivá Szász Domokos, Fejes István, Szabó János, Tóth Sámuel választottak meg. Az egyetemes presbyterianus szövetség Londonban tartott múlt évi közgyűlésén jelen volt képviselőink Balogh Ferenc és György Endre kimerítő jelentését az e tárgyban régebben működött bizottságnak adták ki, melynek tagjai Filó Lajos elnöklete alatt Ballagi Mór, Szilágyi Dezső, gróf Ráday Gedeon és Tóth Sámuel. A házassági törvényszékek felállítása tárgyában az utolsó konvent határozata alapján az ügy előkészítése érdekében szintén bizottság szerveztetett, melynek tagjai lettek: Beöthy Zsigmond elnöklete alatt Filó Lajos, Kovács Albert, Szilágyi Áron és Szilágyi Dezső; ezzel kapcsolatban tudomásul vétetett azon elnöki jelentés, hogy az evang. testvérek egyetemes konventje a maga

hasonló célból működendő bizottságát — elnöki megkeresésre — szintén kinevezte. E „szentszéki“ bizottság a jövő gyűlésre tartozik munkálatot készíteni. Szász K. lemondása következtében, az énekügyi bizottság elnökévé Fejes István választott meg.

A konventi bíróság vagy egyházi főtörvényszék titkos szavazás utján következő 19 tagból alakult meg, kik a szavazás eredményének kihirdetése után azonnal letétették a törvényszabta esküt.

Elnökök: a konvent elnökei. Tagok: Csonka Ferenc, gr. Degenfeld József, Fejes István, Kerkápoly Károly, Révész Bálint, gróf Tisza Lajos, Véghely Dezső, Beöthy Zsigmond, Filó Lajos, Lükő Géza, Kovács Ödön, Ritoók Zsigmond, Szabó János, Szilágyi Dezső, Vályi János, Szász Domokos, Kolozsvári Sándor, Szilágyi Áron, Tóth Sámuel.

Az első napi ülés tárgyai között kerületi elnöki fölterjesztésekből felolvastattak sóvári Soós Gábor százezer forintos iskolai, özv. Hegyi Mihályné tízezer forintos egyházi, s néhány kisebb alapítványról szóló jelentések, melyek alapján az alapítóknak köszönő elismerést szavazott a konvent.

Második nap.

A konvent márc. 22-én délelőtt tíz órakor folytatta tanácskozását Kun Bertalan püspök és Vály János főgondnok elnöklete alatt. Következett pedig a közalapi végrehajtó bizottságának jelentése és javaslata a segélyosztás dolgában.

Beöthy Zsigmond, mint a bizottság elnöke, terjesztette elő a bizottság terjedelmes jelentését. A közalapi segélyösszegek, a mint a legközelebbi konvent által megállapítottak, minden levonás nélkül szolgáltatni ki. Beöthy Zsigmond felvilágosításképpen megjegyzi, hogy körülbelül 2000 frttal kevesebb folyt be az egyházi közalapi adókból. De ez csak látszólagos és arra az átmeneti intézkedésre vihető vissza, hogy most az egyházi év helyett a polgári év vétetett fel. Az adók tehát most is rendszeresen és fennakadás nélkül folynak be.

A jelentés ama tételénél, hogy az erdélyi egyházkerületben a domesztika hanyatlott, Szász Domokos ref. püspök emelt szót, megjegyzevén, hogy mihelyt értesült arról, hogy a domesztika hátralékban van kerületében, azonnal megtette a szükséges intézkedéseket és ennek az lett az eredménye, hogy a hátralék tényleg he is folyt. Kovács Albert szükségesnek tartja, hogy a közalapi iroda időnkint. a végleges számadásokról jelentést tegyen a püspököknek. Szász Károly püspök megjegyzi, hogy a hátralékokat csak akkor mutassák ki, mikor azok tényleg hátralékok, vagyis az év multával. Azért azt indítványozza, hogy a múlt évi hátralékról ez évi május hó végéig tegyen jelentést a végrehajtó iroda a püspököknek. Tisza Lajos gróf szerint első gond legyen arra, hogy ne legyen hátralék. A múlt évi számadásokról lehet tudni, hogy mennyi a domesztika összege egyes egyházakra nézve. Azért a püspökökkel kellene közölni, hogy mennyi van kivette az egyes egyházakra és bizonyos időben mennyi szokott befolyjni, a püspökök pedig közölnék ezt az esperesekkel és ezek időnként jelentést tennének a püspököknek, hogy a kivetett összegből tényleg mennyi folyt be. Így

aztán kikerülhető volna a hátralék, mert nagyobb volna a felügyelet. Kerkápoly Károly kiemeli, hogy oda kell törekedni, hogy már a bevallásoknál se legyen csökkenés és ez irányban is tétessék intézkedés. Kovács Albert kéri, hogy az indítványokat tegyék át a közalapi végrehajtó bizottsághoz, melynek hatáskörébe tartoznak. Az elnök ezután kimondja, hogy mind a három indítvány a közalapi végrehajtó bizottsághoz tétetik át. Beöthy Zsigmond megjegyzi, hogy Tisza Lajos gróf és Kerkápoly Károly indítványa részatarozik. Szász Domokos püspök kéri, hogy a végrehajtó bizottság még e konvent ülése alatt az indítványok elintézéséről tegyen jelentést, mert az ügy sürgős. Szász Béla az új intézkedést csak a jövőre kéri kiterjesztetni. Az eddigi hátralékok behajtására az eddigi gyakorlat tartassék fenn.

A Jordán-alapnál, melyre ezután került a sor, Degenfeld József gr. indítványt tett, hogy a Jordán-alap kezelése ne olvasztassék össze a konvent folyó vagyonának kezelésével, hanem külön kezeltessék. Szász Károly, Kerkápoly Károly, Tisza Lajos gr., Kovács Albert és Fejes István felszólalásai után a konvent elfogadta Beöthy Zsigmond indítványát, hogy a Jordán-alap kezelésének kérdését tanulmányozás és véleményes jelentéssel végett adják át a közalapi végrehajtó bizottságnak, mely a földhitelintézettel, hol a Jordán alap van elhelyezve, a kezelésnek módzataira nézve megállapodásra jutván, valamint az alapító végrendeletét is átnézvén tegyen jelentést és indítványt a jövő konventnek.

Harmadik nap.

Az egyetemes konvent márcz. 23-án délelőtt tíz órákor folytatta a végrehajtó bizottság jelentésének tárgyalását. A segélyosztásra vonatkozó javaslatoknál sorra került a szegedi egyház segélyezésének ügye, mely hosszabb vitát keltett. A végrehajtó bizottság ugyanis hozzájárult ahhoz, hogy a szegedi református egyház egyszer s mindenkorra 600 frtnyi ajándékösszeget kapjon, ezen kívül 400 frtnyi évi dotációt és 10,000 frtnyi kölcsönt harminckét évi törlesztésre; de e kölcsönügy még a konvent elvi eldöntésétől függ.

A kérdéshez először Tisza Lajos gróf szólott hozzá, melegen ajánlva a szegedi egyház segélyezését. Az egyházza nehezedő terhen úgy segíthetne a konvent, ha tőlkéjéből kiszakítana 6,500 forintot s neki adná, hogy egy magasabb

százaléku adósságtól megszabadulhasson. Szeged, mondá a gróf, olyan exponált hely, melyre nézve még a különleges intézkedéseket is megérthetőknék találja. Indítványozza, hogy a konvent bizza meg az előadót törlesztési tervének bemutatásával.

Filó Lajos nem tartja könnyűnek a kérdést, bár abban a nézetben van, hogy Szeged támogatása érdekében a legszélsőbb határig el kell menni; de olyan elvi kérdésnél, milyen ez, kivételesen intézkedni, nem tartja helyesnek.

Tisza Lajos gróf csak azt kívánja, hogy Szeged e nehéz helyzetből kiszabadulhasson, de azért nem zárkoztatik el az elől, hogy ily intézkedés megtétele komoly következményt vonhat maga után. Eláll indítványától és helyenyg-szik abba, hogy a konvent jövő évben határozzon végleg e kérdésben, most pedig 600 forintra emelje föl az évi javadalmazást.

Részt vettek a vitában Beöthy Zsigmond, Szász Domokos, támogatva Tisza Lajos gr. második felszólalása alkalmával tett indítványát; hasonló értelemben nyilatkoztak Vályi János és Degenfeld József gr. Szász Béla határozatot kér az eredetileg indítványba hozott 6,500 frtos ajándéokra és 10.000 frtos kölcsönre nézve, Széll Kálmán szintén a dotáció fölemelése mellett szól.

A vita befejeztetvén, az elnök kijelenti, hogy a konvent a szegedi egyház részére a 6,500 frt ajándékot nem adhatja meg a 10.000 frtos kölcsön ügyét majd akkor fogja tárgyalni, ha a kölcsönadásra nézve elvi megállapodásra jutottak, most azonban az egyetemes konvent a 600 frt. dotációt megszavazza. (Helyeslés.) Ezután több, kevésbé fontos segélyezési ügy került sorra.

Következett egy konkrét kérdés. Egy pap, ugyanis, kinek a végrehajtó bizottság segélyösszeget proponált, idő közben, alig néhány hét előtt, meghalt. Kérdés, hogy a konvent megszavazza-e a segélyösszeget, melyet aztán az illető családja felvehet. Nagy László, esperes indítványozza, hogy a konvent, mivel vele hivatalosan nem közöltetett a halálozás, arról tudomást ne vegyen, hanem szavazza meg a proponált segélyösszeget, Tisza István célszerűnek látná, ha az egyházkerületek utasítatnának, hogy az időközi halálozásokat a konventnek bejelentésék. Erre a konvent megszavazza a végrehajtó bizottság által proponált segélyösszeget.

T Á R C A.

Borosnyai-Lukács János,

erd. ref. püspök élete.)

(Született 1594-ben, meghalt 1760-ban.)

(Folytatás.)

II.

A külföldi „Akadémiák“-ra való utazására nézve így ír naplójában: „Az én jó Istenem segedelméből, s csudálatos gondviseléséből akadémiai peregrinációt vevén nyakamba (bizony, Isten dicsősége végett) anno 1721. 10 septemb. Szebenből kiindulván, elbúcsuztam m. curator uraiméktól, m. gr. Teleki József és Intocéi József uraiméktól.“

Innen kezdve leírja naplójában a városokat, községeket, melyeken keresztül ment, a főurakat, kik segélyezték, ismerősöket, kiktől elbúcsuzott. s a nevezetességeket, miket Bécsig látott. Bécsi jegyzeteiben a többek között ezt mondja:

„A mélt. hercegasszonyt, II. Apafi Mihályné (Bethlen Ilona, Bethlen Gergely leánya) megudvaroltam; ez igen reguláris, országos szép fejedelmi asszony.“

November 15 (1721) érkezett meg az Odera melletti Frankfurtba, hol Wesenfeld rektorságában az egyetemi hallgatók közé beiratkozván, egy télen hallgatta az akadémiai előadásokat. Tanárai voltak: Classen a biblica theologia, Jab-

lonszki a philologia, Hermann a phisika és a mathesis, és Dithmár az ekklesiastika historia tanára.

Frankfurtból 1722. május 29-én indult el Lajdába, hová tulajdonképeni célja vezette. Julius havában érkezett meg. S mind a ki nagy és hosszas küzdelmeken keresztül, de az isteni bölcs gondviselés vezérlő keze által ezen óhajtott céljáig szerencsésen eljutott, búzgó imában rebeg hálát Istennek segédelméért, s följegyez naplójában egy buzgó fohászt, melyben vallásossága, szülei és jótevői iránti kegyelete és mély hálája, s hivatásának komoly átérzése, mint egy tükörben láthatók.

Borosnyai szerint azon időben lejdai tanárok voltak:

- 1) A collegiumban: a) Robertus Aemilis főregens.
b) Dávid Knibe, subregens.
- 2) A theol. akadémián: a) Johannes March.
b) Franciscus Fabritius.
c) T. H. Van der Honert. (Ézt Bod Péter is említi Smirn. Polikarp. 200. l.)
d) Johannes Wesselius.

Ezen tanárok akadémiái előadásait hallgatva, töltött el Borosnyai Lejdában, mint rendes hallgató rendkívüli hallgató is volt) három évet, 1722. jul. 15-től 1725. jul. 16-ig, mely napon tartotta kitűnő sikerrel disputációját „de universo gratiae divinae negotio“ című themáról.

E három évet igen jól felhasználta. Hogy ezen idő alatt mily szorgalommal tanult, mily mintaszerűleg viselte magát rendes foglalkozásaiban úgy, mint társalkodásaiban, mily közkedveltségben állott tanárai szeretetben tanulótársai előtt; disputációjában mily éles ítélő tehetséget, gyors felfogást és széles ismeretet tanusított, mindezeknél fogva, mily örömmel ajánlják tanárai mind a papi, mind a tanári hivatal betöltésére, eléggé bizonyítja a Robertus Aemilius főregens tanár által 1727. jul. 16-án kiállított akadémiái bizonyítvány, melyet Borosnyai Lukács János az eredetiből naplójába beirt.

A bizonyítvány így hangzik.

„Johannes Lucas Transylvano Hung.

„Per singularem gratiam Praepotentium Ordinum Hollandiae et West Frisiae in Collegio theologico studens theologiae sanctae, se gessit per trium annorum spatium exemplariter in omni suo negotio et conversatione ad plenam nostram contentationem, per quam nobis valde gratus fuit et amabilis suis condiscipulis; sua etiam studia quocunque spectet, opportuno et importuno tempore cum magno zelo et industria prosecutus est, per quod etiam singulares profectus fecit in cognitione doctrinarum veritatis, quae est 2-dum pietatem; hujus rei etiam nobis dedit de dato hujus (scilicet: mensis) luculentissimum, cum sub nostro Praesidio defendebat disputationem a se ipso compositam de universo Gratiae Divinae negotio, et quidem cum ejusmodi singulari documento judicii perspicacissimi, et ingenii sagacissimi, et firmissimae mentis perceptionis, ut nos prorsus in spe, quam de illo concepimus, confirmaverit, fore, ut cooperante gratia divina praestantissimum instrumentum ad Ecclesiae et Scholae servitium futurus sit. Quoniam vero a magna congregatione Ecclesiarum Transylvanian revocatus, ut

laborantem Ecclesiam in patria sua fulciret per suum servitium, ideo obnixè rogo vos Praepotentissimos Ordines, ut hunc praestantissimum juvenem gratiosè velitis dimittere, eique consuetum honorarium exhibere “

Testatur et vocet

Lejdae, Anno 1726, 16 July.

Robertus Aemilius, mp.

Regens.“

Ezután még egy évet töltött a lejdai theol. akadémián, mint rendkívüli hallgató.

„S így, mondja naplójában. három esztendőket ordinariè, a negyediket extra ordinariè töltvén el istenemnek és jó embereimnek, nevezetesen a Hatalmas Ordoknak csudálatos és rendkívül való felsegélésekből (az Ordok 150 belga frtot adtak útiköltségül) a hazára való útra magamat elkészítvén anno 1726, 17 jul. végbucsut vevék a velem négy esztendő alatt hűségesen dajkálkodó, kedves Lejdától. hol a tudományok drága kiucseit összegyűjtvén, azokkal, mint egy Jason. Bod Péter Smirn. Polikarp. 200 l.) gazdagon érkezett vissza 1726. nov. vége felé hazájába.

(Folytatása következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— Lapunk szerkesztője ez időszert Budapestben tartózkodik és résztvett a konvent tanácskozásaiban.

= A konvent üléseiről szóló részletes tudósítást jövő számban folytatjuk. Ez alkalommal csak konstatáljuk, hogy végrehajtó-bizottság javaslata alapján az erdélyi egyháznak a kért segélyösszeg megadatott, nem a 32 éves amortizacionalis terv, hanem a szokásban levő rendszabályok és a most fennálló módok szerint.

A Protestáns Irodalmi Társaság nagy lelkesedéssel megalakult. Örökös tiszteletbeli elnöknek megválasztott a protestantismus fenkölt bajnoka báró Vay Miklós. A választások a következő eredménnyel ejtettek meg: Elnök Szász Károly. másodelnök báró Radvánszky Béla, titkár és pénztáros Zsilinszky Mihály, ügyész dr. Darányi Ignác. I. Választmányi tagok a fővárosban: Arany László, Bachát Dániel, Ballagi Mór, Beöthy Zsolt, Doleschall Sándor, György Endre, Hegedüs Sándor, Horváth Sándor, Hunfalvy Pál, Kerkápoly Károly, Kenessey Béla, Kovács Albert, Nagy Imre, Papp Károly, Prónay Dezső br., Szilágyi Sándor, Szilágyi Dezső, Szócs Farkas, Tisza Lajos gróf, Vadnay Károly. II. Választmányi tagok a vidéken: Baksay Sándor ev. ref. I. Kun-Szt-Miklós, Bezernyik János ev. tanár Selmech. Balogh Ferencz theol. tanár, Debreczen, Czékus István ev. püsp. Rozsnyó, Csiky Lajos theol. tanár Debreczen, Fejes István ev. ref. I. Sátoralja-Ujhely, Gézesy Kálmán ev. ref. tan. Debreczen, Gyurác Ferenc ev. lelkész Pápa, Haán Lajos ev. lelk. Békés-Csaba. Karsay Sándor ev. püspök Győr, Kone József ev. ref. tanár Marosvásárhely, Kovács Ödön ev. ref. tanár Nagy-Ényed, Lukács Ödön ref. esperes Nyiregyháza, Masznyik Endre theol. t. Pozsony, Papp Gábor ev. ref. püspök Révkomárom, Poszvék Sándor ev. theol. t. Sopron, Radácsy György ev. r. th. tan. Sárospatak, Révész Bálint ref. püspök

Debrecen, Révész Kálmán ev. ref. theol. t. Pápa, Szabó Károly egyet. tanár Kolozsvár, Szabó János békés-báni esp. K.-Tarcsa, Szász Domokos erdélyi püsp. Kolozsvár, Szeremley Samu ev. ref. I. H.-M.-Vásárhely. Szilády Áron ev. ref. lelkész Halas, Szlivák Mátyás ev. th. tan. Eperjes, Thaly Kálmán orsz. képvis. Pozsony. Tóth Sámuel ref. tanár Debrecen, Trsztjénszky Ferencz ev. th. tan. Pozsony, Vargha Lajos ev. ref. tan. Sárospatak, Weber Samu ev. lelk. Szepes-Béla.

= Le a kalappal, Báró Vay Miklós, a gondnoki kar Nestora előtt. Áldozatkészségének újabb tényét konstatálhatjuk. A „Sárospataki Lapok” szerkesztőjéhez e szavakat intézte „Verba volant, exempla trahunt. Jegyezzen fel a Károli-émlék és alapra bármikor felvehető egyszáz (100) frttal, Budapest, 1889. III. B. Vay Miklós.”

= Celder Márton a konventi bíróság dr. Nagy Dezső vád- és Eötvös Károly védbeszéde után a keoskéméti papi hivatal elvesztésére ítélte.

= A Károli-émlék és alapüggye örvendetes lendületet nyert. Érdekes és nagy elismerésre méltó példáját mutatja a buzgóságnak Berki József zaláti (Baranyam.) lelkész eljárása. Március 10-én presbyteri gyűlést tartott. A bibliát felmutatta és előadta a Károli-alap ügyét. Felhozta a gönczi egyház példáját, hogy 100 frtot ajánlott a Károli-alapra. Lelkesedéssel és egyhangúlag ez a határozat hozatott az előterjesztésre: „a zaláti ref. egyház presbyteriuma a biblia magyar fordítójának, Károli Gáspárnak méltó megörökítéséhez háladatos szívvvel hozzá járul. Minden lélek után egy krajczár fizetésére kötelezi magát; az összeget szept. 1-e a „Prot. Egyh. és Isk. Lap” szerkesztőjéhez küldi. A buzgó lelképásztor azonnal átadott a gondnoknak, a ki egyszersmind pénztárnok is, 3 frtot, kettőt az alap, egyet a siremlék javára. Ugyan e célra Duka Tivadar meleg sorok kíséretében adott 5 frtot.

= A Prot. Irodalmi Társaság részére is szépen gyűlnek a tagsági díjak. Zsilinszky Mihály ideiglenes pénztárnok újabban a következő összegeket regisztrálta: Soltész Farkas ref. lelkész kamatúl 5 frt. Az öcsödi ev. ref. egyház alapítványa 100 frt. A barsi evang. esperesség kamatúl 5 frt. Fej-s István rendes tag 5 frt. Az ágostai ev. egyetemes egyház 500 frt. Tatár János és a szeghalmi ev. ref. egyház kamatúl 10 frt. Vámos Károly ref. lelk. r. t. 6 frt. Karancsi Dániel kamatúl 5 frt. Tóth Sámuel theol. tanár r. t. 6 frt. Joó István képezdei igazgató rendes tag 6 frt. Székly Péter kamatúl 5 frt. Bachat Dániel ev. esperes r. t. 6 frt. A debreczeni főisk. tanárkar 104 frt. Budapesti ev. esperesség r. t. 6 frt. Kovács Ferenc alapítványa 100 frt. Mezőturi ev. ref. egyház alapítványa 100 frt. Mezőturi ev. ref. gymnasium 100 frt. Imre Sándor H.-M.-Vásárhely 3 frt. H. Kiss Kálmán képvis. igazgató N.-Kőrös 6 frt. Összesen 1079 frt.

= Szász Károly dunamelléki püspök a slavoniai Ronavecban felállítandó gyermekház javára 50 frtot adományozott, mely összegből 20 frtot a maga, 20-at felesége, 10-et

Ida és Margit leánykái nevére jegyeztetett. Nemzeti és felekezeti érdekből tett áldozat értékét sokra becsüljük, ha meggondoljuk a slavoniai szétszórt magyarság helyzetét.

= A Luther-társaság 1888. évi működése részletesen van ismertetve a szűkebb körű bizottság által kiadott „Jelentés”-ben. Dolechall Sándor alelnöki magvas megnyitó beszéde nyitja meg a füzetet, mely után a társaság működése következőkben van feltüntetve. A tagok száma 13 alapítóról 16-ra, 259 rendesről 274-re emelkedett; a társaság vagyona pedig — nem számítva sem a tagsági díjhátralékokat, sem a raktáron levő könyvek értékét — 4430 frt 5 krról 4778 frt 51 krra emelkedett: mely adatok a társaságnak lassu, de folytonos gyarapodására mutatnak. Különösen örömmel emeli ki a jelentés az „Erkölcsi testületek” (esperességek, gyülekezetek) növekvő pártolását. A társulat régebbi kiadványai, bár lassan, de fokozódó kelendőseget mutatnak. A tervezett kiadványok közül a „Luther életrajza” Szeberényi Lajos lelkésztől már husvétra elhagyja a sajtót, ára 35 kr. Figyelemre méltó az a pályázat, melyet a társaság múlt évi november hóban hirdett „kisebb terjedelmű, erkölcsképző és hitfejlesztő, a magyar reformáció történetéből vett elbeszéléseket tartalmazó népiratkákra”, melyeket még az idén kiadni szándékozik. A pályamunkák Dolechall S. alelnökhöz küldendőik be folyó évi május hó végéig.

Hivatalos rész.

495—1889.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe bekebelezett m.-herepei egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik Javadalma: Kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, 97 frt 63¹/₂ kr. egyházhatósági becslés szerint.

Pályázati határnap aprilis 30. Folyamodványok nagytiszt. Kovács Elek esperes aához küldendőik V. Gálfalvára (u. p. D.-Szentmárton.)

Kolozsvárt, 1889. márc. 25. Szász Domokos, erdélyi ref. püspök.

343—882.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓ-PERRE.

M.-Láposi ev. ref. Rohián Zsázsa. mint felperes, alperes férjét m.-láposi Szász Sipos Józsefet a Sándorét. ki őtet hűtelenül elhagyta s 11 év óta hollétéről semmi tudomása sincsen, ezennel hirdetményesen indézteti mától számítva hat hónap alatt a deési ev. ref. egyházmegye házassági törvényszékén való megjelenésre, azon határozott nyilatkozattal, hogy akitűzött idő leteltével idéztető nő, alperes meg nem jelenése esetében is, ellene a válópert le fogja járni.

Kelt Dobokán, 1889. márc. 22. Nagy Lajos, deési ev. ref. egyhm. esperese.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.